

Mediální výchova v Rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělávání

Bc. Eva Novotná

Diplomová práce
2012

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2011/2012

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Eva NOVOTNÁ**
Osobní číslo: **H10621**
Studijní program: **N 7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Téma práce: **Mediální výchova v Rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělávání**

Zásady pro vypracování:

Zpracování teoretické části–pojmosloví
Zpracování teoretické části–specifikace problému
Zpracování metodologie výzkumu
Zpracování výzkumu–realizace
Zpracování a vyhodnocení získaných dat, jejich interpretace
Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi

Rozsah diplomové práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

BĚLECKÝ, Zdeněk et al. Klíčové kompetence v základním vzdělávání. Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2007. ISBN 978-80-87000-07-6.

JIRÁK, Jan a Radim WOLÁK. Mediální gramotnost: nový rozměr vzdělávání. Praha: Radioservis, 2007. ISBN 978-80-86212-58-6.

POSPÍŠIL, Jan a Lucie Sára ZÁVODNÁ. Mediální výchova. Kralice na Hané: Computer Media, 2009-2010. ISBN 978-80-7402-022-3.

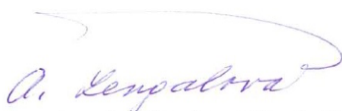
ŠEĎOVÁ, Klára. Děti a rodiče před televizí: rodinná socializace dětského televizního diváctví. Brno: Paido, 2007. ISBN 978-80-7315-149-2.

Vedoucí diplomové práce: **Mgr. Štefan Chudý, Ph.D.**

Datum zadání diplomové práce: **30. listopadu 2011**

Termín odevzdání diplomové práce: **27. dubna 2012**

Ve Zlíně dne 17. ledna 2012

doc. Ing. Anežka Lengalová, Ph.D.
děkanka

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – diplomovou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze diplomové práce jsou totožné;
- na diplomové práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 28.3.2012

.....

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacího zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užit či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Tato diplomová práce se zaměřuje na mediální výchovu v základním vzdělávání a její vymezení v Rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělávání.

První kapitola teoretické části práce popisuje obecné cíle ve vzdělávání, kompetence žáků a průřezová témata v Rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělávání. Druhá kapitola je zaměřena na vzdělávací oblasti v základním vzdělávání a Školní vzdělávací program základního vzdělávání. V závěru teoretické části je charakterizována mediální výchova a její vymezení v Rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělávání. Praktická část práce je věnována kvalitativnímu výzkumu v podobě obsahové analýzy dokumentu. Předmětem výzkumu je zjištění obsahového vymezení mediální výchovy na základní škole.

Klíčová slova: vzdělávání, vzdělávací oblast, mediální výchova, rámcový vzdělávací program, školní vzdělávací program

ABSTRACT

The diploma thesis focuses on Media Education in Basic Education and its definition in The Framework Educational Programme for Basic Education.

The first chapter of the theoretical part of the thesis describes the general objectives in the education, the pupils competences and the principal themes in The Framework Educational Programme for Basic Education. The second chapter is focused on educational areas in the basic education and The School Educational Programme of Basic Education. Final theoretical part is characterizes the media education and its definition in The Framework Educational Programme for Basic Education. The practical part is dedicates to the qualitative research presented as the content analysis document. The subject of the research is the determination content definition of the media education on the elementary school.

Keywords: education, educational area, Media Education, The framework educational programme, The school educational programme

Na tomto místě bych ráda poděkovala Mgr. Štefanovi Chudému, PhD., za odborné vedení mé diplomové práce, za poskytnutí cenných rad a připomínek při jejím zpracování, a také za ochotu a čas, který mi věnoval. Velké poděkování patří také mému manželovi a rodině za jejich psychickou a morální podporu.

Motto: „Vzdělaný člověk by měl znát nejen od všeho něco, ale také od něčeho vše.“

Prohlašuji, že odevzdaná verze diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

Ve Zlíně dne 28. března 2012

OBSAH

ÚVOD	10
I TEORETICKÁ ČÁST	12
1 SLOVNÍČEK POUŽITÝCH VÝRAZŮ	13
2 RÁMCOVÝ VZDĚLÁVACÍ PROGRAM	15
2.1 OBECNÉ CÍLE RVP ZV VE VZDĚLÁVÁNÍ	15
2.2 POSTAVENÍ RVP ZV V SYSTÉMU KURIKULÁRNÍCH DOKUMENTŮ	16
2.2.1 Význam kurikulární reformy ve vzdělávání	17
2.3 VYMEZENÍ ZÁKLADNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ V RVP ZV A NÁRODNÍM PROGRAMU ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ V ČESKÉ REPUBLICE	17
2.3.1 Cíle základního vzdělávání v RVP ZV	19
2.4 ZAMĚŘENÍ NA KOMPETENCE ŽÁKŮ	20
2.4.1 Kompetence k učení	21
2.4.2 Kompetence k řešení problémů	21
2.4.3 Kompetence komunikativní	22
2.4.4 Kompetence sociální a personální	22
2.4.5 Kompetence občanské	22
2.4.6 Kompetence pracovní	23
2.5 VYMEZENÍ PRŮŘEZOVÝCH TÉMAT V RVP ZV	23
2.5.1 Osobnostní a sociální výchova	24
2.5.2 Výchova demokratického občana	25
2.5.3 Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech	25
2.5.4 Multikulturní výchova	26
2.5.5 Environmentální výchova	26
2.5.6 Mediální výchova	27
3 ŠKOLNÍ VZDĚLÁVACÍ PROGRAM	28
3.1 CÍLE ŠVP ZV	28
3.2 ŠVP ZV Z POHLEDU KURIKULÁRNÍHO DOKUMENTU	29
3.3 VZDĚLÁVACÍ OBLASTI ZÁKLADNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ	30
3.3.1 Jazyk a jazyková komunikace	30
3.3.2 Matematika a její aplikace	31
3.3.3 Informační a komunikační technologie	31
3.3.4 Člověk a jeho svět	32
3.3.5 Člověk a společnost	32
3.3.6 Člověk a příroda	33
3.3.7 Umění a kultura	33
3.3.8 Člověk a zdraví	34
3.3.9 Člověk a svět práce	35
3.4 ZAMĚŘENÍ NA KLÍČOVÉ KOMPETENCE ŽÁKŮ DLE ŠVP ZV	35
3.5 RÁMCOVÝ UČEBNÍ PLÁN	36

4	MEDIÁLNÍ VÝCHOVA	38
4.1	OBSAHOVÉ ZAMĚŘENÍ MEDIÁLNÍ VÝCHOVY	38
4.1.1	Historický vývoj mediální výchovy.....	39
4.1.2	Metodika mediální výchovy.....	40
4.1.3	Metody mediální výchovy.....	42
4.2	VYMEZENÍ MEDIÁLNÍ VÝCHOVY V RVP ZV	43
4.2.1	Cíle mediální výchovy.....	46
4.2.2	Zaměření na rozvoj kompetencí žáků	47
II	PRAKTICKÁ ČÁST	48
5	VÝZKUMNÝ PROBLÉM.....	49
5.1	DÍLČÍ VÝZKUMNÉ PROBLÉMY	49
5.2	CÍLE VÝZKUMU	49
6	VÝZKUM.....	50
6.1	ČASOVÝ PLÁN VÝZKUMU	50
6.2	METODY SBĚRU DAT	51
6.2.1	Obsahová analýza.....	51
7	ANALÝZA DAT.....	52
7.1	ZÁKLADNÍ PŘÍSTUPY V MEDIÁLNÍ VÝCHOVĚ.....	52
7.2	METODY MEDIÁLNÍ VÝCHOVY	61
7.3	TEMATICKÉ OKRUHY RECEPTIVNÍCH ČINNOSTÍ	68
7.4	TEMATICKÉ OKRUHY PRODUKTIVNÍCH ČINNOSTÍ.....	75
	ZÁVĚR	82
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	83
	SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	86
	SEZNAM OBRÁZKŮ	87
	SEZNAM TABULEK.....	88
	SEZNAM PŘÍLOH.....	90

ÚVOD

„... První, čeho si přejeme, jest, aby tak plně a k plnému lidství mohl býti vzděláván ne nějaký jeden člověk nebo několik jich nebo mnoho, nýbrž všichni lidé ve spolek i každý zvlášť, mladí i staří, bohatí i chudí, urození i neurození, mužové i ženy, zkrátka každý, komu se dostalo údělu narodit se člověkem, aby konečně jednou bylo celé lidské pokolení vzdělané po všech věkových stupních, stavech, pohlaví a národech.

Za druhé si přejeme, aby každý člověk byl celistvě vzdělán a správně vycvičen nikoli jen v nějaké jediné věci nebo v několika málo nebo mnohých, nýbrž ve všech, které dovršují podstatu lidství...“

(J. A. Komenský: Obecná porada o nápravě věcí lidských. III sv. Pampaedia)

Ve své práci se věnuji tématu „Mediální výchova v Rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělávání.“

Toto téma jsem si zvolila proto, že dle mého názoru má mediální výchova v systému základního vzdělávání své zcela opodstatněné místo, a je třeba její obsahovou stránku správně a dostatečně formulovat při vzdělávání mladší generace.

V první kapitole teoretické části se především zaměřuji na popis obecných cílů ve vzdělávání, na neméně důležité kompetence žáků a průřezová témata obsažená v Rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělávání, mezi něž patří i zmíněná mediální výchova.

Ve druhé kapitole se okrajově zmiňuji o Školním vzdělávacím programu základního vzdělávání, který je pro školy stejně významnou metodikou jako samotný rámcový program, a o vzdělávacích oblastech v základním vzdělávání.

Třetí kapitola patří samotné mediální výchově, jejímu obsahovému zaměření a vymezení v Rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělávání.

Na teoretickou část práce navazuje část praktická, jejímž předmětem je výzkum.

V této části práce nejprve stručně nastiňuji metodiku výzkumu, do které spadá vymezení výzkumného problému, dílčích výzkumných problémů a stanovení si cíle výzkumu. Poté navazuje sestavení časového plánu výzkumu a výběr vhodných metod sběru dat.

V další kapitole praktické části je popsán samotný výzkum, který zahrnuje analýzu dat a následnou interpretaci.

Celý výzkum včetně jeho výsledků je shrnut do závěru této práce.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 SLOVNÍČEK POUŽITÝCH VÝRAZŮ

Slovníček neobsahuje všechny důležité pojmy spojené s tématem mé práce. Uvádím zde pouze ty všeobecné výrazy, které jsou použity v teoretické části mé diplomové práce.

✓ **brainstorming**

metoda využívající spontánní diskuse na dané téma

✓ **denacifikace**

důsledné vymýcení nacistů a jejich ideologie z veřejného života poválečného Německa

✓ **klíčové kompetence**

soubor vědomostí, schopností, dovedností, postojů a hodnot podstatných pro rozvoj osobnosti jedince a jeho uplatnění ve společnosti

✓ **komercializace**

zveřejnění obsahu za účelem zpeněžení

✓ **kooperace**

spolupráce, součinnost jedinců ve společných aktivitách

✓ **kurikulární dokument**

pedagogický dokument stanovující legislativní a obsahový rámec pro tvorbu školního vzdělávacího programu

✓ **mediální výchova**

cílené výchovné působení na jedince za účelem dosažení určitého stupně mediální gramotnosti

✓ **průřezová témata**

okruhy problémů vyskytující se v současném i budoucím světě, jsou povinnou součástí základního vzdělávání

✓ **rámcový vzdělávací program**

kurikulární dokument na státní úrovni, vymezuje obsahový rámec pro jednotlivé etapy vzdělávání a je závazným dokumentem pro tvorbu školních vzdělávacích programů

✓ **reforma**

přetvoření něčeho stávajícího za účelem změny, obnovy

✓ **školní vzdělávací program**

kurikulární dokument na školní úrovni, je zpracováván jednotlivými školami podle rámcového vzdělávacího programu a poslouží každému vzdělavateli, který poskytuje vzdělávání (Průcha, 2001)

2 RÁMCOVÝ VZDĚLÁVACÍ PROGRAM

Rámcovým vzdělávacím programem je nazýván státní dokument či metodická příručka, která je určena zejména pro práci učitele, a na jehož základě si jednotlivé školy sestavují svůj školní vzdělávací program.

Rámcový vzdělávací program je připravován Výzkumným ústavem pedagogickým v Praze a od školního roku 2006/2007 je součástí realizované kurikulární reformy. (Mičienka, 2007, s. 11)

Rámcový vzdělávací program se rozlišuje podle toho, pro kterou cílovou skupinu osob je určen.

- „RVP PV – Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání,
- RVP ZV – Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání,
- RVP GV – Rámcový vzdělávací program pro gymnaziální vzdělávání,
- RVP SOV – Rámcový vzdělávací program pro střední odborné vzdělávání,
- Ostatní RVP – Rámcový vzdělávací program pro základní umělecké vzdělávání, Rámcový vzdělávací program pro jazykové vzdělávání ad.“ (Jeřábek, 2007, s. 9)

Již podle názvu práce je zřejmé, že budu věnovat pozornost základnímu vzdělávání a s ním i Rámcovému vzdělávacímu programu pro základní vzdělávání (dále jen RVP ZV).

2.1 Obecné cíle RVP ZV ve vzdělávání

Naše společnost neustále prochází jakýmsi procesem změn a inovací, které se promítají do všech společenských sfér, ať už politických, ekonomických, technických či společenských. Na tyto změny by měla lidská společnost přijatelně reagovat, což ale nebývá vždy jednoduchou záležitostí.

S tímto nelehkým procesem se musí vypořádat i oblast školství, respektive vzdělávání. Dlouhodobé koncepce či strategie je třeba neustále aktualizovat, ale především je třeba, aby se všem těm podmínkám přizpůsobil i lidský faktor, který má v oblasti vzdělávání nenahraditelnou funkci.

Na tyto změny reaguje i Rámcový vzdělávací program, který si klade za cíl:

- „zohledňovat při dosahování cílů základního vzdělávání potřeby a možnosti žáků,
- uplatňovat variabilnější organizaci a individualizaci výuky podle potřeb a možností žáků a využívat vnitřní diferenciaci výuky,
- vytvářet širší nabídku povinně volitelných předmětů pro rozvoj zájmů a individuálních předpokladů žáků,
- vytvářet příznivé sociální, emocionální i pracovní klima založené na účinné motivaci, spolupráci a aktivizujících metodách výuky,
- prosadit změny v hodnocení žáků směrem k průběžné diagnostice, individuálnímu hodnocení jejich výkonů a širšímu využívání slovního hodnocení,
- zachovávat co nejdéle ve vzdělávání přirozené heterogenní skupiny žáků a oslabit důvody k vyčleňování žáků do specializovaných tříd a škol,
- zvýraznit účinnou spolupráci s rodiči žáků.“ (Jeřábek, 2007, s. 10)

Národní program rozvoje vzdělávání v České republice (Kotásek, 2001) přistupuje k cílům ve vzdělávání poněkud v jiné rovině.

Klade důraz především na rozvoj osobnosti, schopnost smýšlet v historickém kontextu, prohloubit u jedince smysl a význam ochrany životního prostředí, posilovat jednotnost společnosti z pohledu lidských práv a multikulturalismu, podporovat demokratické myšlení a učení k vzájemné solidaritě aj. (Kotásek, 2001, s. 14, 15)

Společným jmenovatelem výše zmíněného je česká vzdělávací politika, která byla z pohledu strategií ve vzdělávacím systému pasována do role „kouče“.

2.2 Postavení RVP ZV v systému kurikulárních dokumentů

„V souladu s novými principy kurikulární politiky, zformulovanými v Národním programu rozvoje vzdělávání v České republice (tzv. Bílé knize) a zakotvenými v zákoně č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), se do vzdělávací soustavy zavádí nový systém kurikulárních dokumentů pro základní vzdělávání žáků od 3 do 19 let. Kurikulární dokumenty jsou vytvářeny na dvou úrovních – státní a školní.“ (Jeřábek, 2007, s. 9)

Do státní úrovně spadají všechny zmíněné rámcové vzdělávací programy a školní úroveň naopak zahrnuje školní vzdělávací programy, které mají taktéž charakter manuálu.

Tyto dokumenty jsou volně dostupné a může z nich čerpat jak odborná, tak i laická veřejnost.

2.2.1 Význam kurikulární reformy ve vzdělávání

Kurikulární reforma je jednou z reakcí na změny ve vzdělávání. Pro mnohé učitele nemusí být tento způsob vnášení inovace do jinak zaběhnutého systému zrovna oblíbený, ale nemělo by být zpochybňováno místo a postavení kurikulární reformy ve vzdělávacím systému.

Aby současná reforma naplňovala svou podstatu, je zapotřebí součinnosti právě ze strany učitelů. Pro ně však toto může být nelehkou úlohou, a tak i učitele je třeba kvalitně seznámit s novými postupy.

Učitelé by se měli především zamyslet, co považují za nezbytné ve své výuce, jak ji správně vést, aby žákům předávali nejenom vědomosti, ale také je učili rozvíjet jejich dovednosti, a zaujímat postoje. (Bělecký, 2007, s. 5)

Souhrnně se tedy dá říci, že „měřítkem pro učitele už nemá být, zda probral všechno učivo z osnov. Práce učitele spočívá spíše v tom, že účinně vede žáka ke klíčovým kompetencím a k očekávaným výstupům oborů.“ (Bělecký, 2007, s. 6)

Žáci by, podle výše uvedeného, měli být po skončení studia na základní škole schopni rozhodovat, samostatně uvažovat a především umět jednat s lidmi.

2.3 Vymezení základního vzdělávání v RVP ZV a Národním programu rozvoje vzdělávání v České republice

Základní vzdělávání je etapou následující po absolvování mateřské školy či předškolního vzdělávání, ale také po primární výchově v rodině.

Tato část vzdělávání je v současné době pro všechny cílové jedince povinná a poskytuje „základ pro celoživotní učení u celé populace“ (Kotásek, 2001, s. 47)

Jedná se o období, kdy žáci s různými schopnostmi a materiálním vybavením získávají zkušenosti ze sociálních vztahů vznikajících mezi vrstevníky. Vzájemným působením

se tak vytváří „nenahraditelný sociální kapitál“ (Kotásek, 2001, s. 47), který mohou žáci v budoucnu využít ve společenském i pracovním životě.

Základní vzdělávání je také charakteristické tím, že se dělí na dva „obsahově, organizačně a didakticky navazující stupně.“ (Jeřábek, 2007, s. 12)

Oba tyto vzdělávací stupně se od sebe liší svými stanovenými cíly, metodami a přístupy k řešení problémů.

1. stupeň základního vzdělávání plní z pohledu vývoje žáků velmi významnou úlohu.

Vzhledem k tomu, že nástup do základního vzdělávání je nejsložitějším obdobím v životě dítěte, je především dbáno na školní prostředí a klima, které by mělo novým žákům pomoci přizpůsobit se danému režimu.

Oproti předškolnímu vzdělávání je zde po žákovi požadována pravidelná a systematická příprava na vyučování. Aby přechod z výchovného působení rodiny a mateřské školy do školních povinností byl pozvolný a plynulý, je pozornost učitele soustředěna na jednotlivé potřeby a zájmy žáků s notnou dávkou respektu.

„Cílem 1. stupně základního vzdělávání je vytváření předpokladů pro celoživotní učení - získávání základních návyků a dovedností pro školní i mimoškolní práci, vytváření motivace k učení, osvojování základní gramotnosti jako nástroje dalšího úspěšného vzdělávání, postupné utváření uceleného náhledu na svět včetně vztahu k životnímu prostředí, založeného na citlivém, znalostním a aktivním přístupu k jeho ochraně, kultivace žákovy osobnosti (jeho postojů, hodnotových orientací a zájmů) a podpora zdraví.“ (Kotásek, 2001, s. 47)

Na 2. stupni základního vzdělávání jsou již žáci plně adaptovaní na školní prostředí a povinnosti související se základním vzděláváním.

Je zde tedy prostor pro prohlubování jejich vědomostí a rozvíjení dovedností. Žáci jsou také vedeni k samostatné přípravě na jednotlivé vyučovací hodiny, k zodpovědnosti za své jednání a rozhodnutí. Jejich postoje a hodnoty jsou utvářeny tak, aby vedly ke kultivovanému vystupování, a v neposlední řadě jsou žáci učeni respektu k právům a povinnostem každého z nás.

Na tomto stupni vzdělávání dochází k poznatelným rozdílům v chování žáků. Taktéž rozdílné přístupy k učení jsou způsobeny nesouměrným psychickým vývojem žáka.

„Výrazným rysem tohoto období je také odmítání ověřených pravd a snaha prožít všechno na vlastní kůži.

Cílem 2. stupně základního vzdělávání je především poskytnout žákům co nejkvalitnější základ všeobecného vzdělání.“ (Kotásek, 2001, s. 48)

Rámcový vzdělávací program (Jeřábek, 2007) uvádí, že oba stupně základního vzdělávání kladou důraz na přijatelné a tvořivé školní prostředí, které má být nápomocno při rozvoji schopných žáků, povzbuzením pro žáky méně nadané, ochranným štítem pro žáky nejslabší a zajištěním optimálního vývoje žáků prostřednictvím výuky, která bude odpovídat jejich potřebám a předpokladům pro další vzdělávání.

2.3.1 Cíle základního vzdělávání v RVP ZV

„Základní vzdělávání má žákům pomoci utvářet a postupně rozvíjet klíčové kompetence a poskytnout spolehlivý základ všeobecného vzdělání orientovaného zejména na situace blízké životu a na praktické jednání.“ (Jeřábek, 2007, s. 12)

Snahou základního vzdělávání tedy je dosáhnout stanovených cílů, kterými jsou:

- pomoci žákům maximálně se přizpůsobit jednotlivým strategiím učení a posilovat jejich motivaci k celoživotnímu vzdělávání,
- podporovat žáky v jejich kreativním myšlení a logických úvahách, naučit žáky stavět se ke vzniklým problémům čelem,
- rozvíjet komunikační dovednosti žáků,
- naučit žáky vzájemné spolupráci, respektování výtvorů a úspěchů svých i ostatních,
- soustavně připravovat žáky k svobodnému a zodpovědnému jednání, z něhož vyplývá plnění povinností, ale i umění prosadit si svá práva,
- pomoci žákům otevřeně projevovat své city a empatii v jednotlivých životních situacích, naučit je vnímat lidské vztahy a mít pozitivní vztah k prostředí a přírodě,
- naučit žáky chránit si své fyzické, duševní i sociální zdraví a přistupovat k němu s maximální odpovědností,
- „vést žáky k toleranci a ohleduplnosti k jiným lidem, jejich kulturám a duchovním hodnotám, učit je žít společně s ostatními lidmi,

- pomáhat žákům poznávat a rozvíjet vlastní schopnosti v souladu s reálnými možnostmi a uplatňovat je spolu s osvojenými vědomostmi a dovednostmi při rozhodování o vlastní životní a profesní orientaci.“ (Jeřábek, 2007, s. 13)

2.4 Zaměření na kompetence žáků

„Mít kompetenci znamená, že člověk (žák) je vybaven celým složitým souborem vědomostí, dovedností a postojů, ve kterém je vše propojeno tak výhodně, že díky tomu člověk může úspěšně zvládnout úkoly a situace, do kterých se dostává ve studiu, v práci, v osobním životě. Mít určitou kompetenci znamená, že se dokážeme v určité přirozené situaci přiměřeně orientovat, provádět vhodné činnosti, zaujmout přínosný postoj.“ (Bělecký, 2007, s. 7)

Klíčové kompetence jsou obecně vzato souhrnem znalostí, dovedností, ale také názorů a hodnot, které člověku umožňují se dále rozvíjet a budovat si své postavení ve společnosti.

Posláním jakéhokoliv vzdělávání je vybavit žáka všemi potřebnými kompetencemi tak kvalitně, aby je mohl kdykoliv využít a uplatnit.

Osvojování klíčových kompetencí má počátek už v předškolním vzdělávání a jedince provází po všechny následující etapy vzdělávání.

Míra a kvalita klíčových kompetencí, kterými žák disponuje na konci základního vzdělávání je dostačující pro jeho budoucí život nebo nástup do pracovního procesu. Nelze však tyto kompetence považovat za definitivní. (Kocourková, 2011)

Klíčové kompetence nemají v systému vzdělávání své individuální postavení. Vždy se totiž spolu s ostatními navzájem prolínají a jsou závěrečným výstupem vzdělávacího procesu.

Veškeré aktivity a činnosti školy přispívají k rozvoji a utváření kompetencí.

Ke klíčovým kompetencím zaujímá postoj i reforma, která nesouhlasí s tím, aby výuka rozvíjející kompetence byla podmiňována dostatečnými znalostmi žáků.

Rámcový vzdělávací program, který je součástí reformy, vymezuje následující klíčové kompetence. (Jeřábek, 2007)

2.4.1 Kompetence k učení

Po absolvování základního vzdělávání je žák schopen:

- volit nejvhodnější metody a způsoby vlastního učení, být schopen se motivovat k případnému dalšímu vzdělávání,
- umět nakládat s informacemi tak, aby je mohl využít pro své učení, kreativní činnosti, ale i v běžném životě,
- seskládat běžně se vyskytující zkratky, odborné názvy a symboly do souvislostí, které mu umožní širší a komplexnější náhled na přírodní, vědecké a společenské jevy, jež jej obklopují,
- samostatné experimentální a badatelské činnosti s možným využitím pro budoucí život,
- vnímat podstatu učení a nalézt v něm pozitivní stránku věci, hodnotit své dosavadní výsledky v učení a interpretovat je.

2.4.2 Kompetence k řešení problémů

Po absolvování základního vzdělávání je žák schopen:

- rozlišit jakoukoliv problémovou situaci, která nastala ve škole či v soukromí, dokáže se nad problémem a jeho příčinami zamyslet a snaží se na základě svého uvážení nastalý problém řešit,
- vyhledat veškeré dostupné zdroje poskytující informace o problému, díky nimž nachází různé varianty řešení problému, houževnatost vedoucí jej k vyřešení problému zastíní i případné nezdary,
- řešit problém bez pomoci druhých a k tomu využívá vědeckých i matematicko logických postupů,
- při následném řešení problémů využít předchozích zkušeností, spoléhá na osvědčené postupy a v případě úspěchu zaznamenává své pokroky,
- kritického myšlení, uvědomuje si odpovědnost za všechna svá pečlivě uvážena rozhodnutí a je schopen své obhajoby.

2.4.3 Kompetence komunikativní

Po absolvování základního vzdělávání je žák schopen:

- kultivovaně a logicky se vyjadřovat v písemném i mluveném projevu,
- aktivního naslouchání, umí se do rozhovoru vhodně zapojit, sdělit i obhájit svůj názor,
- porozumět různým gestům, obrazovým i zvukovým záznamům, informační a komunikační prostředky využívá k vlastnímu rozvoji a všeobecnému společenskému přehledu,
- využívat informačních a komunikačních prostředků pro komunikaci s okolím,
- čerpat ze svých komunikačních dovedností při vytváření vztahů a navazování spolupráce.

2.4.4 Kompetence sociální a personální

Po absolvování základního vzdělávání je žák schopen:

- spolupráce, být aktivním účastníkem týmu, podílet se na sestavování společných pravidel, přinášet pozitiva do kolektivní práce,
- utvářet společně s ostatními příjemnou atmosféru, ctít dobré mezilidské vztahy, umět poskytnout pomoc případně o ni požádat,
- zapojit se do debaty ve skupině, rozumět podstatě spolupráce při řešení úkolů, těžit poučení z myšlenek a činů druhých,
- o své osobě pozitivně smýšlet, čímž si napomáhá ke zvýšení sebedůvěry a rozvoji osobnosti, reguluje své jednání a vystupování tak, aby nabyl pocitu sebeuspokojení a sebeúcty.

2.4.5 Kompetence občanské

Po absolvování základního vzdělávání je žák schopen:

- respektovat přesvědčení ostatních, jejich hodnoty, vystupovat proti útlaku či násilí a je si vědom toho, že toto jednání je jeho povinností,

- vnímat principy legislativních norem a uvědomit si svá práva a povinnosti pro něj vyplývající ve školním prostředí i mimo něj,
- jednat zodpovědně v krizových i jiných situacích, kdy je bezprostředně ohrožen život a zdraví člověka,
- kladného vztahu k historii, zajímat se o kulturu a umělecká díla, aktivně se podílet na kulturních akcích a sportovním klání,
- vnímat v ekologických a environmentálních souvislostech, respektovat snahu o ochranu životního prostředí, rozhodovat se ve prospěch ochrany zdraví a rozvoje společnosti.

2.4.6 Kompetence pracovní

Po absolvování základního vzdělávání je žák schopen:

- bezpečně přistupovat k nástrojům, materiálům a vybavení, nepřekračovat stanovená pravidla, plnit si své povinnosti a závazky, přizpůsobit se případným změnám nebo novým pracovním podmínkám,
- pohlížet na pracovní výkony z úhlu kvality, hospodárnosti i funkčnosti s ohledem na ochranu životního prostředí a společenských hodnot,
- zhodnotit své znalosti a zkušenosti při rozvoji své osoby a přípravy na budoucnost, rozhodovat o dalším vzdělávání a budoucím povolání,
- orientovat se v aktivitách sloužících k vytvoření podnikatelského záměru, jeho uskutečnění, rozumět podstatě, cílům a rizikům, které podnikání přináší, a prohlubovat své dosavadní myšlení podnikatele.

2.5 Vymezení průřezových témat v RVP ZV

„Průřezová témata reprezentují v RVP ZV okruhy aktuálních problémů současného světa a stávají se významnou a nedílnou součástí základního vzdělávání. Jsou důležitým formativním prvkem základního vzdělávání, vytvářejí příležitosti pro individuální uplatnění žáků i pro jejich vzájemnou spolupráci a pomáhají rozvíjet osobnost žáka především v oblasti postojů a hodnot.“ (Jeřábek, 2007, s. 100)

Z RVP ZV (Jeřábek, 2007) vyplývá, že průřezová témata jsou nezbytnou součástí základního vzdělávání a škola je tak povinna zahrnout všechna průřezová témata do vzdělávání na 1. i 2. stupni. Povinností školy není promítnout všechna daná témata do každého ročníku, ale musí žáky postupně seznámit se všemi tematickými okruhy, jež jsou součástí jednotlivých průřezových témat.

„Podmínkou účinnosti průřezových témat je jejich propojenost se vzdělávacím obsahem konkrétních vyučovacích předmětů a s obsahem dalších činností žáků realizovaných ve škole i mimo školu.“ (Jeřábek, 2007, s. 100)

Základní vzdělávání vymezuje níže popsaná průřezová témata.

2.5.1 Osobnostní a sociální výchova

Téma lze považovat za praktické a může sloužit v každodenním životě jedince. Zaměřuje se na osobnost žáka a jeho potřeby. Vybavuje žáka praktickými dovednostmi.

Poněkud netypicky se při probírání učební látky mnohdy stává předmětem samotný žák a běžné či méně obvyklé situace vyplývající z každodenního života.

Hlavním posláním tohoto průřezového tématu je poskytnutí pomocné ruky žákovi, který hledá svou vlastní cestu ke spokojenému životu a zakládá si na dobrých vztazích vůči sobě i okolí.

Osobnostní a sociální výchova se promítá do následujících vzdělávacích oblastí:

- „Jazyk a jazyková komunikace,
- Člověk a jeho svět,
- Člověk a společnost,
- Člověk a příroda,
- Umění a kultura,
- Člověk a zdraví,
- Člověk a svět práce.“ (Jeřábek, 2007, s. 101)

2.5.2 Výchova demokratického občana

Toto průřezové téma je multikulturního charakteru a spadá do skupiny mezioborových témat.

Již ze samotného názvu je patrné, že jeho obsahem bude vymezování práv a povinností, porozumění demokratickému uspořádání společnosti a učení se demokratickému přístupu k řešení problémů.

Výchova demokratického občana má žáka vybavit základy občanské gramotnosti, díky níž bude přistupovat ke konfliktům otevřeně, konstruktivně, s plným vědomím svých práv a povinností a respektem k druhým.

Při výuce daného průřezového tématu jsou upřednostňovány zkušenosti a prožitky žáků a utváření celkového klimatu školy tak, aby žáci měli motivaci prosazovat své názory v debatách, podílet se na demokratických rozhodnutích ve skupině a vytvářet nová pravidla. Díky tomuto přístupu žák získává schopnost kritického myšlení.

Výchova demokratického člověka je úzce spjata s těmito vzdělávacími oblastmi:

- „Člověk a společnost,
- Člověk a jeho svět“ (Jeřábek, 2007, s. 103)

a jinými vzdělávacími oblastmi, v nichž vymezuje vztah k sobě samému, okolí, k normám i hodnotám.

2.5.3 Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech

Dané průřezové téma v oblasti vzdělávání zastupuje jakousi evropskou dimenzi, která klade důraz na globální myšlení a porozumění na mezinárodní úrovni.

Nabízí žákům pohled na život v evropském a mezinárodním prostoru a možnosti s ním spojené.

Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech je úzce provázaná se všemi vzdělávacími oblastmi. Prohlubuje v žácích povědomí o tradičních evropských hodnotách, svobodné lidské vůli a morálce.

2.5.4 Multikulturní výchova

Díky Multikulturní výchově mají žáci možnost poznat rozmanitost různých kultur, jejich tradice a hodnoty. Tyto poznatky jim poté mohou přispět k lepšímu uvědomování si své vlastní kultury, tradic a hodnot.

„Multikulturní výchova zprostředkovává poznání vlastního kulturního zakotvení a porozumění odlišným kulturám. Rozvíjí smysl pro spravedlnost, solidaritu a toleranci, vede k chápání a respektování neustále se zvyšující sociokulturní rozmanitosti. U menšinového etnika rozvíjí jeho kulturní specifika a současně poznávání kultury celé společnosti, majoritní většinu seznamuje se základními specifiky ostatních národností žijících ve společném státě, u obou skupin pak pomáhá nacházet styčné body pro vzájemné respektování, společné aktivity a spolupráci.“ (Jeřábek, 2007, s. 107)

Multikulturní výchova také úzce souvisí s mezilidskými vztahy ve škole, ale i mimo ni. Školní prostředí by mělo připravit rovnoprávné podmínky všem žákům bez ohledu na jejich kulturní zázemí. Mělo by tak přispět ke vzájemné toleranci všech skupin a předcházet vzniku neopodstatněných předsudků.

Obdobně jako Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech se i Multikulturní výchova prolíná do všech vzdělávacích oblastí.

2.5.5 Environmentální výchova

Environmentální výchova směřuje jedince k pochopení vlivu člověka na životní prostředí a jejich nemalou provázanost. Žák by si měl uvědomit význam odpovědnosti za jednání své i společnosti vůči životnímu prostředí. Téma také žáka připravuje na možnosti řešení environmentálních problémů.

Cílem tohoto tématu je vést jedince k aktivnímu podílení se na ochraně životního prostředí, uvědomování si svého životního stylu a dosavadních hodnot.

Environmentální výchova se prolíná do většiny vzdělávacích oblastí, mezi něž patří:

- „Člověk a jeho svět,
- Člověk a příroda,
- Člověk a společnost,
- Člověk a zdraví,

- Informační a komunikační technologie,
- Umění a kultura,
- Člověk a svět práce.“ (Jeřábek, 2007, s. 109)

2.5.6 Mediální výchova

Mediální výchova je posledním průřezovým tématem obsaženým v Rámcovém vzdělávacím programu.

Vzhledem k tématu mé diplomové práce se budu obsahovému vymezení mediální výchovy podrobněji zabývat v samostatné kapitole.

3 ŠKOLNÍ VZDĚLÁVACÍ PROGRAM

„Školní vzdělávací program si vytváří každá škola podle zásad stanovených v příslušném Rámcovém vzdělávacím programu. Zatímco učivo, vymezené v RVP, je doporučeno školám k distribuci a k dalšímu rozpracování do jednotlivých ročníků nebo delších časových úseků, na úrovni Školního vzdělávacího programu (dále jen ŠVP) se stává učivo závazné.“ (Jeřábek, 2007, s. 9, 18)

ŠVP je obdobně jako RVP tvořen pro různé stupně vzdělávání.

Čerpat z něj mohou pedagogičtí pracovníci školy, rodiče žáků, žáci, ale i správní či kontrolní úřady a jiné instituce, mezi které se řadí zřizovatelé škol, jimiž jsou Česká školní inspekce, Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, odbory školství na krajských a městských úřadech a další.

S ohledem na povahu své práce se zaměřím na Školní vzdělávací program v základním vzdělávání (dále jen ŠVP ZV).

3.1 Cíle ŠVP ZV

Při tvorbě Školního vzdělávacího programu si jeho autoři kladou především za cíl rozvíjet klíčové kompetence žáků, což vyžaduje „kvalitně realizovat vzdělávací obsah základního vzdělávání, včetně námětů a činností, které přinášejí průřezová témata, a volit vhodné postupy na úrovni předmětů i celé školy.“ (Jeřábek, 2005, s. 14)

Při sestavování ŠVP je také třeba dbát na jeho účelnost, využitelnost a srozumitelnost. Takovému dokumentu potom budou moci porozumět nejen pedagogičtí pracovníci školy, ale i rodiče a ostatní zájemci.

Cílem každého vzdělávacího programu je dosáhnout souladu a bohatosti ve vybavení žáka, proto učitelé nesou zodpovědnost za to, co se bude ve školním procesu dít. (Pastorová, 2011)

Kvalitně zpracovaný ŠVP ZV také usiluje o to, aby se řízená vzdělávací průprava propojila se zvědavostí a zájmem každého žáka.

3.2 ŠVP ZV z pohledu kurikulárního dokumentu

Povinnost sestavit ŠVP ZV vyplývá ze schváleného zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon) a Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání.

Tento fakt staví ŠVP ZV do pozice kurikulárních dokumentů na školní úrovni.

Na vznik ŠVP ZV se dá pohlížet z několika úhlů:

- úhel legislativní ukládá řediteli školy povinnost vytvořit v souladu se státem stanovenými pravidly interní vzdělávací program dané školy,
- úhel pedagogický „dává možnost svobodně formulovat představy o nejvhodnější podobě vzdělávání na dané škole“ (Jeřábek, 2005, s. 8), poskytuje příležitost využít dosavadních zkušeností učitelů a podporuje kolektivní práci při zamýšlení se nad společnými úkoly i problémy,
- úhel evaluační je úzce spojen s hodnocením žáků i sebehodnocením činnosti školy na jednotlivých úrovních, vzdělávací program by měl v tomto případě posloužit jako podklad pro tento ucelený systém hodnocení, které by rovněž mělo být významnou motivací pro efektivní změny ve vzdělávání,
- ze společenského úhlu ŠVP ZV by měl být nástrojem propagace školy a jejích zájmů, příležitostí uzpůsobit školu potřebám i zájmům žáků a požadavkům rodičů, zvýšit kvalitu vzdělávací nabídky školy. (Jeřábek, 2005, s. 9)

Při tvorbě ŠVP jako uceleného programu, „který vede ke společným postupům a změnám, je třeba studovat a pochopit RVP ZV jako celek a věnovat zvýšenou pozornost především částem, které jsou nové a odliší ŠVP ZV od současných vzdělávacích programů. Jedná se zejména o cíle základního vzdělávání, klíčové kompetence, průřezová témata a nově koncipovaný vzdělávací obsah (očekávané výstupy vzdělávacích oborů, učivo).“ (Jeřábek, 2005, s. 13)

3.3 Vzdělávací oblasti základního vzdělávání

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání vymezuje devět vzdělávacích oblastí, z nichž každá je tvořena jedním či více vzdělávacími obory s obdobným obsahem.

„Praktické propojení vzdělávacího obsahu s klíčovými kompetencemi je dáno tím, že si škola na základě cílového zaměření vzdělávací oblasti stanovuje ve školním vzdělávacím programu výchovné a vzdělávací strategie vyučovacích předmětů.“ (Jeřábek, 2007, s. 18)

3.3.1 Jazyk a jazyková komunikace

Ve výchovně vzdělávacím procesu má tato vzdělávací oblast stěžejní postavení. Žáci se díky ní naučí správně rozeznávat jednotlivá jazyková sdělení, mají schopnost jim porozumět a vhodně interpretovat výstupy ze svého poznávání.

Vzdělávacími obory této vzdělávací oblasti jsou Český jazyk a literatura, Cizí jazyk a Další cizí jazyk.

Český jazyk a literatura se obsahově dělí na tři části:

- „Komunikační a slohová výchova“, díky níž mají žáci možnost vnímat jednotlivá jazyková sdělení. Učí se číst, psát, kultivovaně vyjadřovat a rozumět čtenému či slyšenému textu. Analyzují a posuzují obsahy týkající se nejrůznějších situací. Později se žáci učí vnímat také formální stránku předloženého textu a jeho skladbu.
- „Jazyková výchova“, jejímž prostřednictvím žáci získávají povědomí o spisovnosti českého jazyka. Tato část daného vzdělávacího oboru směřuje žáky k logickým úvahám, na jejichž základě se naučí přesně a srozumitelně vyjadřovat.
- „Literární výchova“, která žákům umožňuje nahlédnout do různých literárních žánrů, seznamuje je se specifickými znaky jednotlivých děl a literárními záměry autorů. Literární výchova pomáhá obohatit žákům jejich hodnoty a duchovní život. (Jeřábek, 2007, s. 20)

Vzdělávací obory, jimiž jsou Cizí jazyk a další cizí jazyk, umožňují žákům nahlédnout za hranice svého mateřského jazyka, poskytují jim jazykové základy pro komunikaci v Evropě i celém světě. Díky učení cizích jazyků se žákům otevírají možnosti cestování, studování i budování kariéry v zahraničí a poznávání nepřehledného množství odlišných kultur.

3.3.2 Matematika a její aplikace

Tato vzdělávací oblast vybavuje žáky jakousi matematickou gramotností, která je nezbytná nejen pro úspěšné absolvování základního vzdělávání, ale zejména pro praktické využití v životě jedince.

Matematika a její aplikace se obsahově dělí na čtyři části:

- Na prvním stupni se jedná o tematický okruh „Čísla a početní operace“, na druhém stupni na něj volně navazuje a prohlubuje jej „Číslo a proměnná“.

Oba tyto okruhy učí žáky pracovat s číselnými údaji a výpočty. Pomocí měření, zaokrouhlování a odhadování získávají povědomí o matematice v reálných situacích.

- „Závislosti, vztahy a práce s daty“ učí žáky pracovat s grafy, tabulkami a diagramy. Žáci mohou využívat i různých počítačových softwarů či kalkulátorů.
- „Geometrie v rovině a prostoru“ žákům umožňuje sledovat podobnosti a odlišnosti jednotlivých geometrických útvarů, učí se měřit délku, obvod, obsah, velikost úhlu atd. Tímto okruhem se zdokonaluje jejich celkový grafický projev.
- „Nestandardní aplikační úlohy a problémy“ nutí žáky logicky uvažovat. S tímto tematickým okruhem se žáci setkávají po celou dobu svého studia. (Jeřábek, 2007, s. 29)

Ve vzdělávací oblasti Matematika a její aplikace žáci pracují s různými nástroji výpočetní techniky a dalšími matematickými pomůckami a vybavením.

3.3.3 Informační a komunikační technologie

Tato vzdělávací oblast „umožňuje všem žákům dosáhnout základní úrovně informační gramotnosti – získat elementární dovednosti v ovládnutí výpočetní techniky a moderních informačních technologií, orientovat se ve světě informací, tvořivě pracovat s informacemi a využívat je při dalším vzdělávání i v praktickém životě.“ (Jeřábek, 2007, s. 34)

Výuka Informační a komunikační technologie je povinně zařazena na 1. i 2. stupeň základního vzdělávání pro její významnou úlohu v životě jedince.

Osvojení si základů výpočetní techniky, získání mediálního povědomí a gramotnosti je nezbytnou součástí života každého z nás. Není tedy divu, že se Informační a komunikační technologie promítá do všech vzdělávacích oblastí základního vzdělávání.

3.3.4 Člověk a jeho svět

„Vzdělávací oblast Člověk a jeho svět je jedinou vzdělávací oblastí RVP ZV, která je koncipována pouze pro 1. stupeň základního vzdělávání. Tato komplexní oblast vymezuje vzdělávací obsah týkající se člověka, rodiny, společnosti, vlasti, přírody, kultury, techniky, zdraví a dalších témat.“ (Jeřábek, 2007, s. 37)

Člověk a jeho svět se obsahově dělí na pět tematických okruhů:

- „Místo, kde žijeme“ pomáhá žákům budovat vztah ke své vlasti a svému regionu. Žáci dále získávají povědomí o životě v rodině, ve škole a společnosti. Učí se dopravní výchově a celkovému bezpečnému pohybu ve světě.
- „Lidé kolem nás“ vede žáky k osvojení si základů slušného chování a jednání. Učí je pochopení pro druhé, vzájemné toleranci, pomoci a úctě. Žáci dále vnímají svá práva a povinnosti, ale i problémy provázející vzájemné soužití lidí ve společnosti a ve světě.
- „Lidé a čas“ žákům pomůže nahlédnout do děje a času. Vnímají historii i současnost. Vývoj různých změn, které způsobuje stále plynoucí čas. V žácích by se měl probudit zájem o minulost a kulturní dědictví jejich regionu i celé země.
- „Rozmanitost přírody“ nabízí žákům pohled na „Zemi jako planetu sluneční soustavy“, živou i neživou přírodu aj. Tento okruh by měl v žácích probudit nutkání chránit naše životní prostředí a přírodu.
- „Člověk a jeho zdraví“ umožňuje žákům poznat sebe samé, především své biologické i fyziologické funkce a potřeby. Nabývají základního povědomí o zdraví, nemocích, o zdraví nebezpečnému chování, prevenci i odpovědnosti k sobě samému. (Jeřábek, 2007, s. 37, 38)

3.3.5 Člověk a společnost

Vzdělávací oblast Člověk a společnost připravuje žáky na život v demokratické společnosti. Žáci získávají povědomí o kulturních, sociálních i dějinných aspektech v životě lidí, které se vzájemně prolínají a utváří. Hlavním posláním této vzdělávací oblasti je vést žáky k toleranci, respektování lidských práv, k ochraně životního prostředí i kulturních hodnot.

Vzdělávací oblast má také preventivní povahu v otázkách rasismu, xenofobie a extremismu.

Vzdělávacími obory spadajícími pod tuto vzdělávací oblast jsou Dějepis a Výchova k občanství.

Dějepis umožňuje žákům nahlédnout do lidského konání v historii, které nemalou měrou ovlivnilo či zasáhlo i naši současnost. Velká pozornost v rámci tohoto oboru je věnována především 19. a 20. století, které je považováno za kolébku většiny společenských jevů vyskytujících se v současnosti.

Prostřednictvím oboru Výchova k občanství se žáci orientují v nejrůznějších společenských vztazích a vazbách. Obor dále „rozvíjí občanské a právní vědomí žáků, posiluje smysl jednotlivců pro osobní i občanskou odpovědnost a motivuje žáky k aktivní účasti na životě demokratické společnosti.“ (Jeřábek, 2007, s. 43)

3.3.6 Člověk a příroda

„Vzdělávací oblast Člověk a příroda zahrnuje okruh problémů spojených se zkoumáním přírody. Poskytuje žákům prostředky a metody pro hlubší porozumění přírodním faktům a jejich zákonitostem. Dává jim tím i potřebný základ pro lepší pochopení a využívání současných technologií a pomáhá jim lépe se orientovat v běžném životě.“ (Jeřábek, 2007, s. 51)

Vzdělávacími obory v této vzdělávací oblasti jsou Fyzika, Chemie, Přírodopis a Zeměpis.

Prostřednictvím těchto vzdělávacích oborů žáci získávají povědomí o vzájemné souvislosti mezi lidskou činností a stavem přírody, závislosti člověka na přírodních zdrojích a vlivu lidského jednání na životní prostředí a lidské zdraví. Díky komplexnímu charakteru těchto vzdělávacích oborů mají žáci možnost vnímat pozitivní vliv přírody na citový život člověka a souvislosti mezi přírodními podmínkami a životem lidí v sousedství, regionech, v celé naší zemi i ve světě.

3.3.7 Umění a kultura

„Vzdělávání v této oblasti přináší umělecké osvojování světa, tj. osvojování s estetickým účinkem. V procesu uměleckého osvojování světa dochází k rozvíjení specifického citění, tvořivosti, vnímavosti jedince k uměleckému dílu a jeho prostřednictvím k sobě samému

i k okolnímu světu. Součástí tohoto procesu je hledání a nalézání vazeb mezi druhy umění na základě společných témat, schopnosti vcítit se do kulturních potřeb ostatních lidí a jimi vytvořených hodnot a přistupovat k nim s vědomím osobní účasti. V tvořivých činnostech jsou rozvíjeny schopnosti nonverbálního vyjadřování prostřednictvím tónu a zvuku, linie, bodu, tvaru, barvy, gesta, mimiky atp.“ (Jeřábek, 2007, s. 64)

Tuto vzdělávací oblast tvoří vzdělávací obory jako Hudební výchova a Výtvarná výchova. Oba tyto obory mohou být rozšířeny o Dramatickou výchovu, kterou lze uskutečnit prostřednictvím vyučovacího předmětu, kurzu či projektu.

Hudební výchova vede žáky ke kladnému vztahu k hudbě a zpěvu, rozšiřuje jejich vnímání pohybových a poslechových činností, dále celkově rozvíjí jejich osobnost, hudební schopnosti a dovednosti. Nadaní žáci se poté mohou realizovat např. ve sborovém zpěvu či tanci.

Výtvarná výchova je založena na obrazovém a znakovém vyjadřování pocitů a prožitků. Žáci se mohou pomocí tvůrčí činnosti zapojit do své úrovně tvorby a komunikace s využitím představivosti, fantazie a intuice.

3.3.8 Člověk a zdraví

Vzdělávací oblast Člověk a zdraví napomáhá žákům uvědomovat si sebe samé, vnímat hodnotu jejich zdraví, smysl osvěty či prevence vůči nemocem a jiným zdraví škodlivým aspektům. Získávají poznatky o zásadních životních hodnotách, jsou motivováni, aby se celkově zvýšilo jejich povědomí a zájem o problematiku zdraví nejen jejich vlastního, ale i o zdraví druhých.

Tato vzdělávací oblast je realizována prostřednictvím vzdělávacích oborů Výchova ke zdraví a Tělesná výchova s ohledem na věk žáků. Součástí Tělesné výchovy je i zdravotní tělesná výchova.

Výchova ke zdraví je založena především na prevenci a ochraně zdraví žáků. Žáci jsou vedeni ke správným hygienickým, stravovacím, pracovním i dalším zdravotně preventivním návykům. Učí se stavět odmítavě ke zdraví škodlivým látkám, úrazům a jiným ohrožením, kterým je třeba v jejich každodenním životě čelit.

Tělesná výchova je spojena s tělesným pohybem. Žáci mají možnost ověřit si svou vlastní pohybovou zdatnost, naučit se takovým pohybovým činnostem, které jim přinesou duševní a sociální pohodu a uspokojení tak vlastních potřeb a zájmů.

Pro zjištění kondice každého žáka jsou do tělesné výchovy čas od času zařazeny tzv. zátěžové testy, které vyhodnotí jednotlivé výkony žáků, a podle toho případně přizpůsobí cvičební skladbu.

3.3.9 Člověk a svět práce

„Vzdělávací oblast Člověk a svět práce se cíleně zaměřuje na praktické pracovní dovednosti a návyky a doplňuje celé základní vzdělávání o důležitou složku nezbytnou pro uplatnění člověka v dalším životě a ve společnosti. Tím se odlišuje od ostatních vzdělávacích oblastí a je jejich určitou protiváhou. Je založena na tvůrčí myšlenkové spoluúčasti žáků.“ (Jeřábek, 2007, s. 81)

Vzdělávací oblast je rozdělena podle stupňů vzdělávání na následující vzdělávací obory.

1. stupeň základního vzdělávání obsahuje čtyři tematické okruhy: „Práce s drobným materiálem, Konstrukční činnosti, Pěstitelské práce, Příprava pokrmů.“

2. stupeň základního vzdělávání zahrnuje osm tematických okruhů: „Práce s technickými materiály, Design a konstruování, Pěstitelské práce a chovatelství, Provoz a údržba domácnosti, Příprava pokrmů, Práce s laboratorní technikou, Využití digitálních technologií, Svět práce.“ (Jeřábek, 2007, s. 81)

Ve všech okruzích jsou žáci vedeni především k dodržování zásad bezpečnosti a hygieny při práci.

3.4 Zaměření na klíčové kompetence žáků dle ŠVP ZV

„Klíčové kompetence jsou něčím, co žák rozvíjí a využívá ve všech vyučovacích předmětech, jsou to jisté univerzální způsobilosti: umění učit se, umění dorozumívat se, spolupracovat, jednat demokraticky, řešit problémy, pracovat soustředěně...“ (Bělecký, 2007, s. 7)

Autoři ŠVP ZV vnímají klíčové kompetence jako skutečné součásti výuky. Umí si je ve výuce zcela jasně představit a vědí, co by od žáků konkrétně požadovali.

Vzájemnou spolupráci na klíčových kompetencích učitelé získají společné povědomí o významu klíčových kompetencí pro výuku. Na jejich základě mohou učitelé lépe a cíleně plánovat vyučovací hodiny, sestavovat osnovy jednotlivých předmětů a systematicky tak žáky vzdělávat po celou školní docházku.

Klíčové kompetence prochází vývojem po několik let. Žáci proto musí být ke klíčovým kompetencím vedeni, vychovávaní a cvičeni v konkrétně stanovených aktivitách v průběhu výuky.

K rozvíjení klíčových kompetencí může docházet i mimo školní prostředí, a to třeba na exkurzi, na škole v přírodě i na výletě, ale i při diskuzi nad školním řádem či řešením konfliktů mezi žáky. „Dobrých vzdělávacích výsledků u většiny žáků se však dosáhne obvykle teprve tehdy, až se rozvoj klíčových kompetencí bude odehrávat po celý den, tedy i záměrně v hodinách vyučovacích předmětů.“ (Bělecký, 2007, s. 18)

Sestavování klíčových kompetencí žáků v základním vzdělávání se odvíjí od stanovených klíčových kompetencí v Rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělávání, přesto jsou v konečném důsledku pro každou školu originálem.

3.5 Rámcový učební plán

„Rámcový učební plán (RUP) pro základní vzdělávání závazně stanovuje:

- začlenění vzdělávacích oblastí a vzdělávacích oborů do základního vzdělávání na 1. stupni (v 1. – 5. ročníku) a na 2. stupni (v 6. – 9. ročníku),
- minimální časovou dotaci pro jednotlivé vzdělávací oblasti (vzdělávací obory) na daném stupni základního vzdělávání,
- povinnost zařadit a realizovat se všemi žáky na daném stupni průřezová témata,
- disponibilní časovou dotaci,
- celkovou povinnou časovou dotaci pro 1. a 2. stupeň základního vzdělávání,
- poznámky ke vzdělávacím oblastem (vzdělávacím oborům) v RUP.“

Při sestavování učebního plánu ve Školním vzdělávacím programu a uskutečnění výuky je nezbytné dodržet dvě stanovené podmínky, a to:

- „musí být dodržena celková povinná časová dotace na daném stupni základního vzdělávání (118, resp. 122 hodin) a
- nesmí být překročena maximální týdenní hodinová dotace stanovená pro jednotlivé ročníky základního vzdělávání školským zákonem (1. a 2. ročník 22 hodin, 3. – 5. ročník 26 hodin, 6. a 7. ročník a odpovídající ročníky víceletých středních

škol 30 hodin, 8. a 9. ročníky a odpovídající ročníky víceletých středních škol 32 hodin).“ (Jeřábek, 2007, s. 115)

Obrázek č. 1: Rámcový učební plán

Vzdělávací oblasti	Vzdělávací obory	1. stupeň	2. stupeň
		1. - 5. ročník	6. - 9. ročník
		Minimální časová dotace	
Jazyk a jazyková komunikace	Český jazyk a literatura	35	15
	Cizí jazyk	9	12
Matematika a její aplikace		20	15
Informační a komunikační technologie		1	1
Člověk a jeho svět		12	–
Člověk a společnost	Dějepis	–	11
	Výchova k občanství		
Člověk a příroda	Fyzika	–	21
	Chemie	–	
	Přírodopis	–	
	Zeměpis	–	
Umění a kultura	Hudební výchova	12	10
	Výtvarná výchova		
Člověk a zdraví	Výchova ke zdraví	–	10
	Tělesná výchova	10	
Člověk a svět práce		5	3
Průřezová témata		P	P
Disponibilní časová dotace		14	24 ¹¹
Celková povinná časová dotace		118	122

P = povinnost zařadit a realizovat se všemi žáky v průběhu vzdělávání na daném stupni, časovou dotaci lze čerpat z disponibilní časové dotace

4 MEDIÁLNÍ VÝCHOVA

„... v mediální výchově, na rozdíl od ostatních školních předmětů, po dětech chceme, aby zkoumaly, jak vědí to, co vědí. V mediální výchově se musejí pít po tom, odkud informace a myšlenky přicházejí a ne přijímat fakt, že tu prostě jsou.“

Cary Bazalgette, 1989

4.1 Obsahové zaměření mediální výchovy

Ve společnosti vyznačující se moderními prvky vznikla určitá podoba komunikace, která je zajišťována komunikačními prostředky, jež jsou schopny oslovit nepřeberné množství lidí v nejrůznějších sociálních prostředích a situacích. (Pospíšil, 2009)

Jedná se o tzv. masová média, která už z názvu potvrzují předchozí myšlenku.

Masovými médii jsou nazývány noviny, časopisy, filmy, rozhlas, televize a v současné době už i internet, digitální televize a další. Všechna tato média se stala každodenní součástí každého z nás a ať už si to uvědomujeme či nikoliv, svým působením naše životy nemálo ovlivňují. Pro člověka jsou zdrojem informací, ale také určitou formou komunikace. (McQuail, 1999)

Jakkoliv toto zjištění nemusí být pro někoho z nás příjemné, je třeba si uvědomit, že stále více informací, představ a postojů k chápání světa kolem nás, získáváme z médií. Je na místě si tedy přiznat, že média jsou neodmyslitelnou součástí dnešního světa.

Abychom si zachovali své vlastní chápání světa a zůstali alespoň nějakým způsobem svobodnými jedinci, je třeba se s těmito médii naučit pracovat. Médii se bohužel nedá uniknout, proto bychom se měli naučit je vnímat, pochopit jejich fungování a roli, rozpoznat obsahy sdělení, umět posoudit, zda jsou informace objektivní a nepodlehout tak jejich vlivům, které na nás mohou působit i negativně. (Burton, 2001)

Je tedy zcela v pořádku a na místě, aby se základní poznatky o podstatě, vývoji, výrazových prostředcích a zejména vlivu médií staly součástí všeobecného vzdělání. (Mičienka, 2006, s. 21)

4.1.1 Historický vývoj mediální výchovy

Prvopočátky úvah o vlivu médií na děti a mládež datují někteří autoři již do antického Řecka. V této souvislosti je zmiňováno například Platonovo dílo *Republika*, v níž čtenář může nalézt varování před vlivy divadla na řeckou mládež.

Jako první, kdo zvažoval využívání novin ve škole, byl Jan Ámos Komenský. Podle něj byly noviny nejlepším zdrojem poučení, a proto požadoval, aby se jejich čtení stalo neodmyslitelnou součástí výuky. Žáci by noviny využívaly jako zdroj živých a aktuálních informací, nikoliv pro účely osvojování si mediální gramotnosti. J. A. Komenský byl rovněž prvním autorem, který se ve svém díle *Labyrint světa a ráj srdce* pokusil vysvětlit postavení médií ve společnosti. V tomto díle byli novináři nazváni pištcí, kteří lákali lidi na různé melodie. (Roth, 2005)

J. A. Komenský poprvé zřetelně formuloval požadavek na vzdělání ke čtení novin ve druhé třetině 17. století. Trvalejší úvahy o zavedení mediální výchovy však spadají až do stolení minulého. V jednotlivých jazykových a kulturních prostředích se nejprve uvažovalo o čtení obsahu novin jako o tématu vyučované látky. Tato myšlenka byla v té době opodstatněná, neboť se jednalo o významný zdroj informací z politického dění a poznání světa. Obzvláště v meziválečném období, ve 20. letech 20. století bylo ze strany německého prostředí požadováno, aby byl obsah novin zařazen do výuky, ale také, aby se součástí všeobecného vzdělávání stalo i učení o procesu mediální produkce.

Hlavní impulsy k rozvíjení mediální výchovy se objevily po 2. světové válce. Předně byla snaha o vyrovnání se s negativní zkušeností s médii a úspěchem goebbelsovské propagandy v meziválečném a válečném období. V základní podobě se tedy jako „kritické čtení novin“ uplatnila mediální výchova v poválečném Německu, kde de facto byla součástí programu denacifikace. Čtení novin a rozbor mediálních sdělení se staly součástí výuky mateřského jazyka. To nasvědčuje tomu, že mediální tvorba byla v té době asociována především s užíváním mateřského jazyka a jazykového kódu. Obrazová komunikace byla v té době považována za méně uchopitelnou. „Význam mediální výchovy pro německou společnost dokládá i bohatá a živá tradice mediální pedagogiky jako samostatného oboru, který nejen rozvíjí metody mediální výchovy, ale vede i vlastní výzkum médií, zaměřený především na vliv médií na psychiku a chování dětí a dospívající mládeže.“ (Mičienka, 2007, s. 10)

Další impuls vyslala komercializace médií (zejména televize) v 50. a 60. letech ve Spojených státech amerických a následné pronikání této komercializace do evropského prostředí ke konci 70. let. Tehdy americké výzkumy prováděné v 60. letech 20. století ukázaly, že současná generace dětí a mládeže má stále větší potíže s rozeznáním zpravodajské informace od reklamního sdělení a oběma sdělením tak přikládají stejný význam. Na základě tohoto zjištění začali rodiče vyvíjet nátlak na školy a požadovali úpravu obsahu výuky tak, aby se tomuto trendu zabránilo. V Evropě na konci 70. let nebyla komercializace médií zdaleka tak silná, a tak se zde mediální výchova mohla vyvíjet pomaleji. Tento vývoj sahal až do 80. let a zasáhl především skandinávské země a Velkou Británii. (Buckingham, 2003)

S příchodem politických změn v roce 1989, které vedly k zániku bipolárního světa a k uvolnění sil ekonomické globalizace, společně s technologickými změnami umožňujícími digitalizaci médií, došlo k posílení komercializace mediální tvorby. Společně s tím vzrostly i obavy z důsledků masivní mediální produkce. Nárůst násilných obsahů vyvolával úvahy o popírání vybraných tabu, zejména těch se sexuálním podtextem, a zamyšlení se nad problematikou platnosti a prosaditelnosti sdílených hodnot. Také rozvoj interaktivních médií, v podobě počítačů, mobilních přehrávačů a jiných, navozoval problém s odlidštěním a degenerací mezilidských vztahů. S nárůstem obav vzrostly i požadavky mediální výchovy ve většině zemí světa.

V současné době se lze setkat s Mediální výchovou jako součástí všeobecného vzdělávání v zemích západní Evropy, Severní a Jižní Americe, Africe i Asii včetně Austrálie, Nového Zélandu a Oceánie. (Potter, 2005)

4.1.2 Metodika mediální výchovy

Hlavním posláním mediální výchovy je rozvoj mediální gramotnosti žáků na takové úrovni, aby práce s médií byla činností, kterou má žák plně pod kontrolou a dokáže co nejvíce využít mediální nabídky. (Jirák, 2007)

Aby toto hlavní poslání bylo naplněno, je potřeba pracovat s metodikou, která je složena s různých pedagogických principů.

Mezi základní přístupy v mediální výchově patří:

- Kritické myšlení - je základním kamenem metodiky mediální výchovy. V době informační exploze je člověk stále více nucen vykládat a třídit informace, vyhodnocovat komunikační záměry sdělení, posuzovat jejich pravdivost, zpochybňovat je a až po důkladném zvážení si utvořit vlastní názor. Hlavním cílem mediální výchovy v tomto případě je umět si uvědomovat sebe sama ve vztahu k okolnímu světu, umět si udržet kritický odstup od médií a být schopen analyzovat a interpretovat mediální obsahy. Jen ten, kdo dokáže na média pohlížet kriticky, je míň ovlivnitelný reklamou, chráněn před různými druhy manipulace, tlaky a taktikami médií.
- Spontánní učení – jedná se o jakési procesy učení, které jsou podloženy skutečností, že poznávání a učení patří mezi přirozenou aktivitu člověka. Učení je bráno jako zkoumání nebo řešení problémů, které se bezprostředně dotýkají našeho každodenního života a stávají se tak středem našeho zájmu. Při výuce se proto klade důraz na předkládání a objevování problémových a diskutabilních zadání. Prostřednictvím mediální výchovy jsou žáci obklopeni bohatými zkušenostmi s mediálním prostředím. Učitel má tedy prostor pro navození celé řady problémových situací. Žák si poté může své znalosti a dovednosti ověřit při své každodenní zkušenosti s médii.
- Kooperace – tento přístup odkazuje na změny zažitých rolí učitele a žáka a k nutnosti aktivizace všech účastníků výuky. Interaktivní výuka je založena na aktivní spoluúčasti žáků při plnění vzdělávacích a výchovných cílů. Z učitele a žáků se v této výuce stávají rovnocenní partneři, jež spojuje touha po dosažení společně stanoveného cíle. Učitelova role je usnadňovat, podporovat a napomáhat práci žáků. Učitel řídí diskuzi, vysvětluje vhodná řešení, provází žáky při individuální i skupinové práci. Na žáka je pohlíženo jako na zdroj nápadů a myšlenek, podílí se na spoluvytváření a modifikaci výukového procesu, který v pokročilejších stádiích může dokonce i sám vést.
- Průřezovost – Rámcové vzdělávací programy pracují s pojmem průřezové téma, které je zejména spojkou mezi vzdělávacími předměty. Jejich vlastnost spočívá v tom, že naznačují společné okruhy, náměty, činnosti ve výchově a vzdělávání žáků, které mají vytvářet obecné postoje žáků k sobě samým, k ostatním lidem, život-

nímu prostředí i praktickému životu. Propojení s Mediální výchovou lze nalézt téměř ve všech vzdělávacích oblastech RVP. (Mičienka, 2006, s. 16)

4.1.3 Metody mediální výchovy

Metody používané při výuce mediální výchovy vychází zejména z metod interaktivní výuky a výše uvedených přístupů.

- **Analýza textu.** Tato metoda je složená z analýzy nějakého konkrétního textu nebo úryvku. Nabádá žáky k samostatnému zamyšlení se nad různými pohledy na totožný materiál a vedení diskuse. Za nejvhodnější vyučovací pomůcku pro tuto metodu jsou považovány pracovní listy, ve kterých žáci naleznou otázky či nápovědy, na co se zaměřit a jakých aspektů si všímat.
- **Práce v malých skupinách.** Působením v malých skupinách se žák získá schopnost spolupracovat s ostatními i další důležité sociální dovednosti. Působení v týmu také žákovi napomáhá učit se konfrontovat rozdílné názory, čímž rozvíjí vlastní komunikační dovednosti, vnímá odlišné názory a snaží se najít cestu k řešení problémů.
- **Diskuse.** Předchozí metody mohou přinést řadu sporných otázek, o kterých je následně diskutováno. Žák se v této metodě učí rozhodovat, zaujímat stanoviska, obhajovat své vlastní názory a nést za ně odpovědnost. Žák zde získává i sociální dovednosti v podobě schopnosti empatie, zvládání konfliktů a přijímání kompromisů. Řídit diskusi je obtížné jak pro učitele, který by měl především vhodně usměrňovat emoce žáků a směřovat je tak ke konstruktivním závěrům, tak pro žáky samotné, kteří se učí pravidla diskuse.
- **Strukturovaná diskuse.** Je formou diskuse, kdy učitel postupuje podle stanoveného scénáře. Základ tvoří výchozí text o nějakém kontroverzním tématu. Žáci argumentují pro a proti a tyto své argumenty prezentují ostatním žákům. Diskuse je ukončena domluvou na společném závěru.
- **Brainstorming.** Pracuje s představivostí a kreativitou žáků. Pomáhá s nalezením řešení nejrůznějších problémů. Podstatou metody je volné prezentování nápadů, postřehů a asociací k prezentovanému problému nebo pojmu. Nápady zde nejsou učitelem ani žáky hodnoceny, pouze se o nich vede záznam. Na závěr se o nápadech vede diskuse, vyhodnocují se, třídí a shrnují.

- Škálování. Metoda, kterou je vhodné využít při diskusi o kontroverzních tématech. Žáci mají možnost setkat se s postoji a názory ostatních. Jejich úkolem je vyjádřit svůj názor pomocí místa na škále, které se jejich názoru nejvíce přibližuje. Pro tuto metodu jsou vhodná taková sporná témata, která se dají vyznačit protikladnými pozicemi.
- Hraní rolí. „V této metodě žáci přemýšlejí a jednají v určených rolích a hrají konkrétní situace vztahující se k probíranému tématu. Tím, že se prakticky ztotožní s rolí, kterou hrají, učí se přemýšlení v „kůži druhého“ a empatii, hledají podklady pro argumenty postavy, kterou by třeba sami ve skutečnosti nechápali. Hraní rolí umožňuje rozvíjení představivosti a kritického myšlení, podporuje vyjadřování názorů a pomáhá rozvíjení empatie.“ (Mičienka, 2006, s. 19)
- Volné psaní. Smyslem metody je volnomyšlenkářství. Tato metoda má žákům pomoci rozvinout vyjadřovací schopnosti a lépe pochopit souvislosti nebo komplikovanosti popisovaného pojmu. Žáci mají vymezený čas na psaní svých myšlenek, které je napadají k zadanému tématu. Snaží se tyto své myšlenky formulovat do celých vět. Píší souvisle bez přerušování i přes to, že je nenapadají zrovna originální nápady.

4.2 Vymezení mediální výchovy v RVP ZV

Mediální výchova je od roku 2000 zařazena v Rámcovém vzdělávacím programu jako jedno z průřezových témat. (Mičienka, 2007, s. 11)

Mediální výchova je na školách realizována buď v podobě samostatného vyučovacího předmětu, nebo jako součást předmětů jiných (českého jazyka, občanské výchovy, dějepisu apod.). V některých případech může být kombinací obou zmíněných variant.

Mediální výchova v Rámcovém vzdělávacím programu je formulována tak, aby umožnila jednotlivým školám zvolit si jednu ze tří zmíněných podob výuky.

V RVP ZV a RVP GV je uvedena mediální výchova v kombinaci samostatného vyučovacího předmětu a tematické integrace do dalších vzdělávacích oblastí.

Mediální výchova v základním vzdělávání umožňuje získat základní poznatky a dovednosti týkající se mediální komunikace a práce s médii. (Verner, 2007)

Média a komunikace jsou v dnešní době velmi významným zdrojem poznatků, prožitků a zkušeností pro stále více příjemců. K tomu, aby jednotlivec našel ve společnosti určité uplatnění, potřebuje umět správně zpracovávat, vyhodnocovat a využívat podnětů přicházejících z médií. Média se tak stávají nezbytným socializačním faktorem, velmi výrazně ovlivňují chování a jednání jedince, ale i celé společnosti. Utváří životní styl a celkově mají podíl na kvalitě života každého z nás. (Sak, 2007)

Sdělení prostřednictvím médií jsou však mnohdy různorodého charakteru a jsou nabízena s různými záměry, které mohou být i potenciálně manipulativní.

K tomu, aby byla tato sdělení správně vyhodnocena, z hlediska záměru i vztahu k realitě, je zapotřebí důsledné průpravy. (Krouželová, 2010)

Mediální výchova v RVP ZV má úzkou vazbu na vzdělávací oblast Člověk a společnost, a to proto, že jsou média jakousi sociální institucí, jež se podílejí na utváření podob a hodnot moderní doby, díky nim můžeme hledat souvislosti mezi minulými a současnými událostmi a srovnávat jevy a procesy v evropském i celosvětovém měřítku.

Propojení mediální výchovy se vzdělávací oblastí Jazyk a jazyková komunikace je zaměřeno především na vnímání mluveného i písemného projevu, konkrétně na jeho stavbu, typ obsahu a uplatňování výrazových prostředků. Probíhá zde i proces osvojení si základních pravidel komunikace, dialogu a argumentace.

Ve vzdělávací oblasti Informační a komunikační technologie se jedná zejména o využití tištěných i elektronických dokumentů jako zdroje informací. Důraz se zde klade na věcnou správnost a přesnost sdělení a důkladné ověřování si veškerých údajů.

Prostřednictvím vzdělávací oblasti Umění a kultura může jedinec vnímat znakové kódy, jež média užívají, včetně jejich kombinací s přirozeným jazykem, obrazem i zvukem. Jedinec tak má příležitost vnímat, interpretovat a hodnotit umělecké i běžné artefakty mediální produkce.

„Mediální výchova na úrovni základního vzdělávání obsahuje základní poznatky a dovednosti týkající se médií a mediální komunikace. Tematické okruhy mediální výchovy se člení na tematické okruhy receptivních činností a tematické okruhy produktivních činností.“ (Jeřábek, 2007, s. 112)

Tematické okruhy receptivních činností zahrnují:

- kritické čtení a vnímání mediálních sdělení – jedná se o podporování kritického postoje ke zpravodajství a reklamě, schopnost rozeznat zábavní prvky ve sdělení od prvků informativních a společensky významných, hledání rozdílu mezi těmito prvky sdělení, pochopení podstaty mediálního sdělení, objasnění cílů a pravidel mediálního sdělení a rozpoznání základních orientačních prvků v textu,
- interpretaci vztahu mediálních sdělení a reality – rozlišování jednotlivých typů sdělení a jejich funkcí, rozeznání reklamy od zprávy a poznání rozdílu mezi skutečným a fiktivním obsahem, seznámení s hlavními rysy reprezentativnosti, určení vzájemného vztahu mezi mediálním sdělením a sociální zkušeností, identifikování společensky významných hodnot v textu, zjednodušení mediovaných sdělení, opakované užívání prostředků,
- stavbu mediálních sdělení – ukázka pravidelnosti v sestavování mediovaných sdělení, obzvláště ve zpravodajství, seznámení s principy uspořádání zpravodajství včetně jejich identifikace (pozitivní principy a principy dělající zábavu), uvedení příkladů sestavování a uspořádání zpráv a jiných mediálních sdělení,
- vnímání autora mediálních sdělení – rozpoznání postojů a názorů autora v mediovaném sdělení, uplatnění výrazových prostředků pro vyjádření či zastření názoru a postoje i pro záměrnou manipulaci, hledání prvků vykazující explicitní či implicitní vyjádření hodnocení, zvolení a kombinování slov, obrazů a zvuků z pohledu záměru a hodnotového významu,
- fungování a vliv médií ve společnosti – týká se institucí a postavení médií ve společnosti, faktorů mající vliv na média, pojmenování vlivů působících na chování médií, způsoby financování médií a jejich dopady, vliv médií na každodenní život jedince, společnost, politiku, kulturu z pohledu historické i současné perspektivy, postavení médií v každodenním životě jedince, vliv médií na náplň dne, vliv médií na přehled témat určených ke konverzaci, na postoje a chování, úloha médií v politickém životě a politických změnách, vliv médií na kulturu.

Tematické okruhy produktivních činností zahrnují:

- tvorbu mediálního sdělení – obsahuje „uplatnění a výběr výrazových prostředků a jejich kombinací pro tvorbu věcně správných a komunikačně vhodných sdělení, tvorbu mediálního sdělení pro školní časopis, rozhlas, televizi či internetové médium, technologické možnosti a jejich omezení,“ (Jeřábek, 2007, s. 113)
- práci v realizačním týmu – působení v redakci školního časopisu, školním rozhlase, televizi nebo v rámci internetu, vznik týmu, význam jednotlivých věkových a sociálních skupin pro obohacení týmu, týmová komunikace a spolupráce, vytyčení cíle, sestavení časového harmonogramu a rozdělení úkolů včetně zodpovědnosti, nacházení faktorů mající vliv na práci v týmu, zabývání se pravidelností mediální produkce.

4.2.1 Cíle mediální výchovy

Cílem a podstatou mediální výchovy je vybavit žáka mediální gramotností.

„Mediální gramotností se zpravidla rozumí soubor poznatků a dovedností potřebných pro orientaci v málo přehledné a neprůhledně strukturované nabídce mediálních produktů, které vytvářejí prostředí, v němž se současný člověk pohybuje.“ (Mičienka, 2007, s. 9)

Po dosažení této kompetence je žák schopen si osvojit některé základní poznatky o fungování a společenské roli současných médií, a tak je aktivně a nezávisle zapojit do mediální komunikace. Žák je schopný analyzovat jednotlivá sdělení, vyhodnotit jejich věrohodnost a vystihnout komunikační záměr, případně tato sdělení porovnat s ostatními sděleními. Žák by měl umět zvolit vhodná média pro naplnění nejrůznějších potřeb, ať už ke vzdělávání nebo pro využití volného času.

„Osvojení si mediální gramotnosti spontánně, intuitivně, bez systematizace získávaných poznatků, jejich ověřování a rozvíjení je prakticky vyloučené a vede fakticky toliko k posilování obav, úzkostí či předsudků.“ (Mičienka, 2007, s. 9, 10)

4.2.2 Zaměření na rozvoj kompetencí žáků

Mediální výchova v oblasti rozvoje vědomostí, dovedností a schopností u žáka:

- rozvíjí jeho schopnost úspěšně a samostatně se zapojit do mediální komunikace,
- napomáhá k rozvoji analytického pohledu na mediální obsahy a učí jej držet si od nich kritický odstup,
- pomáhá využívat médií jako zdroje informací, zábavy i způsobu trávení volného času,
- usnadňuje pochopit záměry vybraných mediálních sdělení,
- dává návod k osvojení si základních principů vzniku důležitých mediálních obsahů (především zpravodajských),
- dává možnost nahlédnout do role médií v klíčových společenských záležitostech a demokratické společnosti vůbec (včetně právního kontextu),
- umožňuje udělat si představu o roli médií v každodenním životě v daném regionu,
- učí rozeznávat platnost a význam argumentů ve veřejné komunikaci,
- rozvíjí komunikační schopnosti v psaném a mluveném projevu a při vystupování na veřejnosti,
- učí žáka využívat svých schopností v týmové práci i v redakčním kolektivu,
- posiluje schopnost přizpůsobit vlastní činnost potřebám, zájmům a cílům kolektivu.

V oblasti postojů a hodnot mediální výchova:

- posiluje vnímání vůči stereotypům v obsahu médií a způsobu zpracování mediálních sdělení, (Rabušicová, 2002)
- pomáhá lépe si uvědomovat hodnoty vlastního života (zejména volného času) a odpovědnosti za jeho způsob využití,
- umocňuje citlivé vnímání vůči předsudkům a jednoduchým soudům o společnosti i jednotlivci (v případě menšin),
- pomáhá žákovi uvědomit si možnost svobodného vyjádření vlastních postojů a odpovědnost za jeho formulaci a prezentaci.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

5 VÝZKUMNÝ PROBLÉM

Mediální výchova byla ještě donedávna na našich školách velkou neznámou a znamenala pro většinu dotčených pedagogických pracovníků velkou změnu, se kterou bylo třeba se vypořádat.

Poté, co mediální výchova byla koncipována jako jedno z průřezových témat zahrnutých do rámcového vzdělávacího programu, vyvstala otázka, jakým způsobem bude mediální výchova na školách vyučována.

Tato nelehká otázka mne inspirovala k tomu, abych se na problém podívala poněkud hlouběji a zjistila, jak rámcový vzdělávací program umožňuje našim školám se s touto novinkou vypořádat.

Pro své výzkumné šetření jsem si vybrala mediální výchovu na základních školách a stanovila jsem si hlavní výzkumnou otázku či výzkumný problém, který zní: Jaké je obsahové vymezení mediální výchovy na základních školách?

5.1 Dílčí výzkumné problémy

Po vytyčení hlavního výzkumného problému jsem vymezila ještě dílčí výzkumné problémy, abych tímto krokem napomohla k zvýšení validity výsledků z výzkumného šetření.

- Jakým způsobem je mediální výchova obsahově vymezena v jednotlivých vzdělávacích oblastech základního vzdělávání?
- Jakým způsobem může mediální výchova ovlivnit cílové zaměření jednotlivých vzdělávacích oblastí?
- Mohla by být mediální výchova obsažena v samostatné vzdělávací oblasti?

5.2 Cíle výzkumu

Hlavním cílem výzkumu je zjistit, jaké je obsahové vymezení mediální výchovy na základních školách. K tomu je třeba zvolit nejvhodnější metodu výzkumu, pomocí které zjistím odpověď jak na daný výzkumný problém, tak i na stanovené dílčí výzkumné problémy.

6 VÝZKUM

6.1 Časový plán výzkumu

Podle Hendla (2005, s. 145) je „návrh plánu výzkumu významnou částí výzkumné akce,“ proto „výzkumná strategie a použité metody musí být vhodné pro zodpovězení výzkumné otázky.“

Výzkum byl prováděn v časovém horizontu 10 měsíců a probíhal v jednotlivých fázích:

1. – 2. měsíc:

Ujasnění si konceptuálního rámce předmětu výzkumu s přihlédnutím k vlastním dosavadním zkušenostem, předchozím výzkumům a dostupné literatuře.

3. měsíc:

Stanovení tématu výzkumu, vymezení výzkumného problému a dílčích výzkumných problémů, ujasnění si cíle výzkumu.

4. měsíc:

Zvolení metodiky výzkumu a výzkumných technik.

5. měsíc:

Zajištění všech dostupných podkladů v návaznosti na zvolenou výzkumnou techniku pro zajištění realizace výzkumu.

6. – 8. měsíc:

Vlastní realizace výzkumu.

9. měsíc:

Vyhodnocení získaných dat z výzkumného šetření.

10. měsíc:

Interpretace výsledků výzkumného šetření, stanovení závěrů.

6.2 Metody sběru dat

Vzhledem k charakteru a povaze hlavního výzkumného problému jsem zvolila kvalitativní formu výzkumu.

Jako metodu sběru dat jsem použila studium dokumentů s následným provedením obsahové analýzy konkrétního dokumentu.

6.2.1 Obsahová analýza

Obsahovou analýzu lze provádět kvalitativním nebo kvantitativním způsobem.

Pro realizaci vlastního výzkumu jsem zvolila metodu kvalitativní obsahové analýzy. (Mayring, 1983)

Kvalitativní obsahová analýza „se neopírá o explicitně vyčleněné kategorie jevů, které se zpracovávají numericky. Nevyjadřuje se v žádných počitatelných ukazatelích, ale uskutečňuje se nejrůznějšími způsoby – od jednoduchých rozborů obsahu textu až po hluboké interpretace a vysvětlení.“ (Gavora, 2000, s. 117)

K samotné analýze dokumentů se často výzkumník uchyluje také proto, že není možné získat informace prostřednictvím dotazování, pozorování či měření. (Hendl, 2005)

V případě zjišťování obsahového vymezení mediální výchovy na základních školách v Rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělávání byla zvolena obsahová analýza tohoto dokumentu jedinou možností, jak získat potřebné informace k uskutečnění celého výzkumu.

Jelikož byla obsahová analýza daného dokumentu zaměřená zejména na jeho obsah, význam a interpretaci, bylo třeba pro tyto účely jednoznačně využít kvalitativních dat. (Punch, 2008)

Při práci s daty stojí často výzkumník před nelehkým úkolem, neboť nejenže musí „poukázat na zajímavost nasbíraných surových dat,“ ale také musí daný „materiál podrobit systematické analýze a interpretaci.“ (Švaříček, 2007, s. 207)

7 ANALÝZA DAT

Pro uskutečnění obsahové analýzy dat bylo třeba nejprve vymezit základní soubor. Vzhledem k charakteru mé diplomové práce se základním souborem, pro tyto účely, stal Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání.

Ze zmíněného dokumentu byl záměrně vymezen výběrový soubor, který tvořily jednotlivé vzdělávací oblasti základního vzdělávání.

K provedení analýzy obsahu z výše uvedeného výběrového souboru bylo třeba předem stanovit významové jednotky. Těmi se v tomto případě staly tematické celky mediální výchovy. (Gavora, 2000)

7.1 Základní přístupy v mediální výchově

Tematický okruh „Základní přístupy v mediální výchově“ je první významovou jednotkou, podle níž byla provedena analýza obsahu textu týkajícího se vzdělávacích oblastí základního vzdělávání.

Tento tematický okruh obsahuje čtyři tematické podokruhy, které byly při provádění analýzy obsahu textu jakýmsi danými kritérii.

Jednalo se o:

- Kritické myšlení,
- Spontánní učení,
- Kooperaci,
- Průřezovost.

Základní přístupy v mediální výchově jsou součástí metodiky mediální výchovy a její bližší charakteristikou jsem se zabývala již v teoretické části práce (viz kap. 4.1.2).

<i>Vzdělávací oblast: JAZYK A JAZYKOVÁ KOMUNIKACE</i>			
Podokruhy	Zkrácené výroky	Shluky výroků	
<i>Kritické myšlení</i>	vnímání různých jazykových sdělení vnímání okolního světa i sebe sama vnímání specifických znaků základních literárních druhů	vnímání	
	analýza obsahu textu kritické posouzení obsahu textu	obsah textu	
	interpretace vlastních reakcí a pocitů interpretace literárního textu	interpretace	
	vyhodnocení uměleckých záměrů autora formulování vlastních názorů o přečteném díle rozlišení literární fikce od skutečnosti		
	<i>Průřezovost</i>	pochopení vlastní role v komunikačním procesu	

Tabulka č. 1

Komentář: Jako první jsem přistoupila k obsahové analýze vzdělávací oblasti Jazyk a jazyková komunikace včetně jejího cílového zaměření.

Tato vzdělávací oblast je tvořena obsahově blízkými vzdělávacími obory, jimiž jsou Český jazyk a literatura, Cizí jazyk (více viz kap. 3.3.1).

Předmětem analýzy obsahu bylo zachycení jednoho či více tematických podokruhů, které se v textu objevovaly v podobě jednotlivých výroků.

Interpretace: Ve vzdělávací oblasti Jazyk a jazyková komunikace jsou zastoupeny dva podokruhy z tematického okruhu Základní přístupy v mediální výchově.

Kritické myšlení je v textu vyjádřeno zejména:

- vnímáním jednotlivých jazykových sdělení, sebe sama a výrazových prostředků komunikace,
- kritickým přístupem k nejrůznějším typům obsahů,
- učením se pravidlům komunikace.

Průřezovost se v textu vyznačuje pochopením vlastní role v komunikačním procesu.

Interpretace výsledků obsahové analýzy: Výsledky obsahové analýzy vzdělávací oblasti Jazyk a jazyková komunikace (tab. č. 1) ukazují, že mediální výchova je z pohledu základních přístupů v dané vzdělávací oblasti a jí příslušných vzdělávacích oborech vyjádřena prostřednictvím dvou výše uvedených tematických podokruhů.

<i>Vzdělávací oblast: MATEMATIKA A JEJÍ APLIKACE</i>		
Podokruhy	Zkrácené výroky	Shluky výroků
<i>Kritické myšlení</i>	rozpoznání určitých typů změn a závislostí uvědomění si změn a závislostí známých jevů	změny a závislosti
	zdokonalení v kritické práci se zdroji informací kritické usuzování	kritika
<i>Spontánní učení</i>	užití matematiky v reálných situacích vnímání složitosti reálného světa	reálnost
	řešení problémů vycházejících z běžných životních situací řešení problémové situace a úlohy z běžného života	řešení

Tabulka č. 2

Komentář: V pořadí druhá byla podrobena obsahové analýze vzdělávací oblast Matematika a její aplikace taktéž včetně jejího cílového zaměření.

Tato vzdělávací oblast je tvořena pouze jedním obsahově blízkým vzdělávacím oborem, který nese stejný název jako samotná vzdělávací oblast (více viz kap. 3.3.2).

Předmětem analýzy obsahu bylo zachycení jednoho či více tematických podokruhů, které se v textu objevovaly v podobě jednotlivých výroků.

Interpretace: Ve vzdělávací oblasti Matematika a její aplikace jsou zachyceny dva podokruhy z tematického okruhu Základní přístupy v mediální výchově.

Kritické myšlení je v textu vyjádřeno:

- schopností rozpoznat změny a závislosti běžných jevů,
- kritickým přístupem k nejrůznějším typům obsahů.

Spontánní učení je v textu vyjádřeno:

- vnímáním reality,
- uměním řešit problémy vyplývající z běžných životních situací.

Interpretace výsledků obsahové analýzy: Výsledky obsahové analýzy vzdělávací oblasti Matematika a její aplikace (tab. č. 2) ukazují, že mediální výchova je z pohledu základních přístupů v dané vzdělávací oblasti a stejnojmenném vzdělávacím oboru obsažena prostřednictvím dvou tematických podokruhů, a to kritickým myšlením a spontánním učením.

<i>Vzdělávací oblast: INFORMAČNÍ A KOMUNIKAČNÍ TECHNOLOGIE</i>		
Podokruhy	Zkrácené výroky	Shluky výroků
<i>Kritické myšlení</i>	orientace ve světě informací porozumění toku informací	informace
	porovnávání informací a poznatků z informačních zdrojů zaujetí odpovědného a etického přístupu k nevhodným obsahům	
<i>Spontánní učení</i>	využití informací v praktickém životě	
	získání dovedností pro uplatnění na trhu práce získání dovedností k rozvíjení profesní i zájmové činnosti	získání dovedností

Tabulka č. 3

Komentář: Jako třetí byla podrobena obsahové analýze vzdělávací oblast Informační a komunikační technologie včetně jejího cílového zaměření.

Tato vzdělávací oblast je tvořena obdobně jako Matematika a její aplikace pouze jedním obsahově blízkým vzdělávacím oborem, který nese stejný název jako samotná vzdělávací oblast (více viz kap. 3.3.3).

I zde bylo předmětem analýzy obsahu zachycení jednoho či více tematických podokruhů, které se v textu objevovaly v podobě jednotlivých výroků.

Interpretace: Ve vzdělávací oblasti Informační a komunikační technologie jsou zastoupeny dva podokruhy z tematického okruhu Základní přístupy v mediální výchově.

Kritické myšlení je v textu vyjádřeno schopností pracovat s informacemi a informačními zdroji.

Spontánní učení se pak v textu vyskytuje jako získávání dovedností při práci s informacemi.

Interpretace výsledků obsahové analýzy: Výsledky obsahové analýzy vzdělávací oblasti Informační a komunikační technologie (tab. č. 3) prokazují, že mediální výchova je z pohledu základních přístupů v dané vzdělávací oblasti a stejnojmenném vzdělávacím oboru obsahově vymezena prostřednictvím dvou tematických podokruhů, jimiž jsou kritické myšlení a spontánní učení.

<i>Vzdělávací oblast: ČLOVĚK A JEHO SVĚT</i>		
Podokruhy	Zkrácené výroky	Shluky výroků
<i>Kritické myšlení</i>	poznávání sebe i svého nejbližšího okolí orientace ve světě informací	

Tabulka č. 4

Komentář: Jako další v pořadí byla podrobena obsahové analýze vzdělávací oblast Člověk a jeho svět, která se stejně jako u předchozích vzdělávacích oblastí taktéž dotýkala jejího cílového zaměření.

Tato vzdělávací oblast je tvořena pouze jedním obsahově blízkým vzdělávacím oborem, který nese stejný název jako samotná vzdělávací oblast (více viz kap. 3.3.4).

Předmětem analýzy obsahu bylo zachycení jednoho či více tematických podokruhů, které se v textu objevovaly v podobě jednotlivých výroků.

Interpretace: Ve vzdělávací oblasti Člověk a jeho svět je zachycen pouze jeden podokruh z tematického okruhu Základní přístupy v mediální výchově, a to *kritické myšlení*.

Tento podokruh je v textu zastoupen zejména poznáváním sebe i okolí, a uměním orientovat se ve světě informací.

Interpretace výsledků obsahové analýzy: Výsledky obsahové analýzy vzdělávací oblasti Člověk a jeho svět (tab. č. 4) ukazují, že mediální výchova je z pohledu základních přístupů v dané vzdělávací oblasti a stejnojmenném vzdělávacím oboru obsažena prostřednictvím jednoho tematického podokruhu, a to kritickým myšlením.

<i>Vzdělávací oblast: ČLOVĚK A SPOLEČNOST</i>		
Podokruhy	Zkrácené výroky	Shluky výroků
<i>Kritické myšlení</i>	rozpoznávání a formulování společenských problémů	
	realistické sebepoznávání	
	pochopení vlastního jednání	vlastní jednání, osobnost, identita
	akceptování vlastní osobnosti	
	utváření vědomí vlastní identity	
zvyšování odolnosti vůči myšlenkové manipulaci		
<i>Spontánní učení</i>	rozpoznávání a formulování společenských problémů	

Tabulka č. 5

Komentář: Další v pořadí byla podrobena obsahové analýze vzdělávací oblast Člověk a společnost včetně jejího cílového zaměření.

Tato vzdělávací oblast je tvořena dvěma obsahově blízkými vzdělávacími obory, kterými jsou Dějepis a Výchova k občanství (více viz kap. 3.3.5).

I zde bylo předmětem analýzy obsahu zachycení jednoho či více tematických podokruhů, které se v textu objevovaly v podobě jednotlivých výroků.

Interpretace: Ve vzdělávací oblasti Člověk a společnost jsou zastoupeny dva podokruhy z tematického okruhu Základní přístupy v mediální výchově.

Kritické myšlení je v textu vyjádřeno:

- schopností identifikovat společenské problémy,
- zaujímáním realistického přístupu k sobě samému,
- sebepoznáváním.

Spontánní učení je pak v textu vyjádřeno formulováním společenských problémů.

Interpretace výsledků obsahové analýzy: Výsledky obsahové analýzy vzdělávací oblasti Člověk a společnost (tab. č. 5) uvádí, že mediální výchova je z pohledu základních přístupů v dané vzdělávací oblasti a dvou obsahově blízkých vzdělávacích oborech obsahově vymezena prostřednictvím kritického myšlení a spontánního učení.

<i>Vzdělávací oblast: ČLOVĚK A PŘÍRODA</i>		
Podokruhy	Zkrácené výroky	Shluky výroků
<i>Kritické myšlení</i>	podporování vytváření kritického myšlení posuzování spolehlivosti a správnosti přírodovědných dat	

Tabulka č. 6

Komentář: Obsahové analýze byla podrobena také vzdělávací oblasti Člověk a příroda včetně jejího cílového zaměření.

Tato vzdělávací oblast je tvořena čtyřmi obsahově blízkými vzdělávacími obory, jimiž jsou Fyzika, Chemie, Přírodopis a Zeměpis (více viz kap. 3.3.6).

Předmětem analýzy obsahu bylo zachycení jednoho či více tematických podokruhů, které se v textu objevovaly v podobě jednotlivých výroků.

Interpretace: Ve vzdělávací oblasti Člověk a příroda je zastoupen pouze jeden podokruh z tematického okruhu Základní přístupy v mediální výchově.

Kritické myšlení je v textu vyjádřeno:

- podporováním kritického myšlení a
- posuzováním spolehlivosti a správnosti získaných dat.

Interpretace výsledků obsahové analýzy: Výsledky obsahové analýzy vzdělávací oblasti Člověk a příroda (tab. č. 6) ukazují, že mediální výchova je z pohledu základních přístupů v dané vzdělávací oblasti a příslušných vzdělávacích oborech vymezena prostřednictvím jednoho výše uvedeného tematického podokruhu.

<i>Vzdělávací oblast: UMĚNÍ A KULTURA</i>		
Podokruhy	Zkrácené výroky	Shluky výroků
<i>Kritické myšlení</i>	rozpoznávání výpovědi sdělované uměleckým dílem interpretace výpovědi sdělované uměleckým dílem	výpovědi
	analýza a interpretace hudby vnímání a interpretace vizuálně obrazných vyjádření	interpretace
	ověřování komunikačních účinků rozeznávání podílu jednotlivých smyslů uvědomování si sebe sama jako svobodného jedince	

Tabulka č. 7

Komentář: Jako sedmá v pořadí byla podrobena obsahové analýze vzdělávací oblast Umění a kultura, která se stejně jako u předchozích vzdělávacích oblastí taktéž dotýkala jejího cílového zaměření.

Tato vzdělávací oblast je tvořena dvěma vzdělávacími obory, jimiž jsou Hudební výchova a Výtvarná výchova (více viz kap. 3.3.7).

I zde bylo předmětem analýzy obsahu zachycení jednoho či více tematických podokruhů, které se v textu vyskytovaly v podobě jednotlivých výroků.

Interpretace: Ve vzdělávací oblasti Umění a kultura se vyskytuje pouze jeden podokruh z tematického okruhu Základní přístupy v mediální výchově, a to *kritické myšlení*.

Tento podokruh je v textu vyjádřen:

- orientací v obsahu sdělovaném uměleckým dílem,
- interpretací obrazného či hudebního obsahu,
- pravidly komunikace,
- sebepoznáváním.

Interpretace výsledků obsahové analýzy: Výsledky obsahové analýzy vzdělávací oblasti Umění a kultura (tab. č. 7) prokazují, že mediální výchova je z pohledu základních přístupů v dané vzdělávací oblasti a obsahově blízkých vzdělávacích oborech vyjádřena prostřednictvím kritického myšlení.

<i>Vzdělávací oblast: ČLOVĚK A ZDRAVÍ</i>		
Podokruhy	Zkrácené výroky	Shluky výroků
<i>Kritické myšlení</i>	poznávání sebe sama jako živé bytosti	
<i>Kooperace</i>	kladný osobní příklad učitele	učitel
	všestranná pomoc učitele	
	důraz na větší samostatnost a odpovědnost vytváření aktivních přístupů žáků k rozvoji i ochraně zdraví	

Tabulka č. 8

Komentář: Předposlední vzdělávací oblastí v tomto tematickém okruhu, která byla podrobená obsahové analýze, je Člověk a zdraví. Ani zde nebyla opomenuta analýza cílového zaměření dané vzdělávací oblasti.

Vzdělávací oblast Člověk a zdraví je složena ze dvou obsahově blízkých vzdělávacích oborů, kterými jsou Výchova ke zdraví a tělesná výchova (více viz kap. 3.3.8).

Předmětem analýzy obsahu, obdobně jako u předchozích vzdělávacích oblastí, bylo zachycení jednoho či více tematických podokruhů, které se v textu vyskytovaly v podobě jednotlivých výroků.

Interpretace: Ve vzdělávací oblasti Člověk a zdraví se vyskytují dva podokruhy z tematického okruhu Základní přístupy v mediální výchově.

Kritické myšlení je v textu vyjádřeno sebepoznáváním.

Kooperace je pak v textu vyjádřena všeobecným aktivním přístupem učitele i žáků.

Interpretace výsledků obsahové analýzy: Výsledky obsahové analýzy vzdělávací oblasti Člověk a zdraví (tab. č. 8) uvádí, že mediální výchova je z pohledu základních přístupů v dané vzdělávací oblasti a obsahově blízkých vzdělávacích oborech zastoupena prostřednictvím kritického myšlení a kooperace.

Vzdělávací oblast: ČLOVĚK A SVĚT PRÁCE

Komentář: Poslední vzdělávací oblastí v tomto tematickém okruhu, která byla podrobena obsahové analýze včetně jejího cílového zaměření, je Člověk a svět práce.

Vzdělávací oblast Člověk a svět práce tvoří pouze jeden obsahově blízký vzdělávací obor, který nese stejný název jako samotná vzdělávací oblast (více viz kap. 3.3.9).

Předmětem analýzy obsahu, obdobně jako u předchozích vzdělávacích oblastí, bylo zachycení jednoho či více tematických podokruhů, které se v textu vyskytovaly v podobě jednotlivých výroků.

Interpretace výsledků obsahové analýzy: Při provádění obsahové analýzy vzdělávací oblasti Člověk a svět práce bylo zjištěno, že mediální výchova z pohledu základních přístupů v dané vzdělávací oblasti a jejím obsahově blízkém vzdělávacím oboru není vymezena prostřednictvím žádného tematického podokruhu.

Závěr výzkumného šetření: Z výše uvedených výsledků obsahové analýzy vyplývá, že mediální výchova je v daných vzdělávacích oblastech a jim obsahově blízkých vzdělávacích oborech nejčastěji zastoupena v podobě tematického podokruhu Kritické čtení, a naopak nejméně je vymezena tematickými podokruhy Průřezovost a Kooperace.

7.2 Metody mediální výchovy

Tematický okruh Metody mediální výchovy je druhou významovou jednotkou, podle níž byla provedena analýza obsahu textu týkajícího se jednotlivých vzdělávacích oblastí základního vzdělávání.

Tento tematický okruh obsahuje osm tematických podokruhů, které byly při provádění analýzy obsahu textu jakýmsi danými kritérii.

Mezi zmíněné tematické podokruhy se řadí:

- Analýza textu,
- Práce v malých skupinách,
- Diskuse,

- Strukturovaná diskuse,
- Brainstorming,
- Škálování,
- Hraní rolí,
- Volné psaní.

Metodám mediální výchovy a bližší charakteristice tematických podokruhů jsem se věnovala v teoretické části práce (viz kap. 4.1.3)

Vzhledem k tomu, že další tematické okruhy jsou také součástí obsahové analýzy vzdělávacích oblastí základního vzdělávání, vynechávám komentář z důvodu opakujícího se sdělení a přistupuji přímo k samotné interpretaci získaných dat a následných výsledků jednotlivých analýz.

<i>Vzdělávací oblast: JAZYK A JAZYKOVÁ KOMUNIKACE</i>		
Podokruhy	Zkrácené výroky	Shluky výroků
<i>Analýza textu</i>	analýza obsahu textu individuální prožívání slovesného uměleckého díla	
<i>Diskuse</i>	prosazování výsledků vlastního poznání sdělování názorů	
<i>Brainstorming</i>	uplatňování výsledků vlastního poznávání schopnost tvořivé recepce literárního textu	
<i>Hraní rolí</i>	získávání sebedůvěry při vystupování na veřejnosti	

Tabulka č. 9

Interpretace: Ve vzdělávací oblasti Jazyk a jazyková komunikace se vyskytují čtyři podokruhy z tematického okruhu Metody mediální výchovy.

Analýza textu je vyjádřena převážně jednotlivými přístupy k obsahu textu.

Diskuse spočívá v prosazování vlastních myšlenek a názorů.

Brainstorming zahrnuje tvůrčí schopnost tvořit jednotlivé obsahy sdělení včetně využití výsledků vlastního poznávání.

Hraní rolí je vyjádřeno uměním vystupovat na veřejnosti.

Interpretace výsledků obsahové analýzy: Výsledky obsahové analýzy vzdělávací oblasti Jazyk a jazyková komunikace (tab. č. 9) prokazují, že mediální výchova je, z pohledu vlastních metod, v dané vzdělávací oblasti a vzdělávacím oboru vymezena celkem čtyřmi výše zmíněnými tematickými podokruhy.

<i>Vzdělávací oblast: MATEMATIKA A JEJÍ APLIKACE</i>		
Podokruhy	Zkrácené výroky	Shluky výroků
<i>Analyza textu</i>	uvědomění si změn a závislostí známých jevů	změny a závislosti
	provádění analýzy změn a závislostí známých jevů	
	pochopení a analýza problému	problém
	provedení rozboru problému	
<i>Práce v malých skupinách</i>	rozvíjení spolupráce	
<i>Diskuse</i>	soustavná sebekontrola při každém kroku postupu řešení	
<i>Strukturovaná diskuse</i>	věcná argumentace prostřednictvím řešení matematických problémů	
<i>Brainstorming</i>	rozvíjení abstraktního a exaktního myšlení	

Tabulka č. 10

Interpretace: Ve vzdělávací oblasti Matematika a její aplikace se vyskytuje celkem pět podokruhů z tematického okruhu Metody mediální výchovy.

Analyza textu je vyjádřena:

- vnímáním a analýzou změn a závislostí známých jevů,
- pochopením a analýzou problému.

Práce v malých skupinách je vyjádřena rozvíjením spolupráce.

Diskuse je vymezena sebekontrolou nad vlastním jednáním.

Strukturovaná diskuse je zastoupena zejména uměním argumentovat.

Brainstorming je vyjádřen rozvíjením abstraktního a exaktního myšlení.

Interpretace výsledků obsahové analýzy: Výsledky obsahové analýzy vzdělávací oblasti Matematika a její aplikace (tab. č. 10) uvádí, že mediální výchova je, z pohledu vlastních metod, v dané vzdělávací oblasti a vzdělávacím oboru obsažena prostřednictvím pěti výše zmíněných tematických podokruhů.

<i>Vzdělávací oblast: INFORMAČNÍ A KOMUNIKAČNÍ TECHNOLOGIE</i>		
Podokruhy	Zkrácené výroky	Shluky výroků
<i>Analýza textu</i>	porozumění toku informací	
<i>Práce v malých skupinách</i>	schopnost formulovat svůj požadavek	
<i>Brainstorming</i>	tvořivá práce s informacemi tvořivé využívání softwarových a hardwarových prostředků	tvořivost
<i>Hraní rolí</i>	schopnost formulovat svůj požadavek	
<i>Volné psaní</i>	schopnost formulovat svůj požadavek	

Tabulka č. 11

Interpretace: Ve vzdělávací oblasti Informační a komunikační technologie je zastoupeno celkem pět podokruhů z tematického okruhu Metody mediální výchovy.

Analýza textu je vyjádřena porozuměním toku informací.

Práce v malých skupinách se vyskytuje v souvislosti s formulací vlastního požadavku.

Brainstorming se vyznačuje tvořivou prací s informacemi a příslušnými komunikačními prostředky.

Hraní rolí a *Volné psaní* je vyjádřeno schopností formulovat vlastní požadavky.

Interpretace výsledků obsahové analýzy: Výsledky obsahové analýzy vzdělávací oblasti Informační a komunikační technologie (tab. č. 11) prokazují, že mediální výchova je, z pohledu vlastních metod, v dané vzdělávací oblasti a vzdělávacím oboru vymezena prostřednictvím pěti výše zmíněných tematických podokruhů.

<i>Vzdělávací oblast: ČLOVĚK A JEHO SVĚT</i>		
Podokruhy	Zkrácené výroky	Shluky výroků
<i>Analýza textu</i>	pojmenovávání pozorovaných skutečností	
<i>Práce v malých skupinách</i>	reagování na myšlenky, názory a podněty jiných	
<i>Diskuse</i>	bezproblémová a bezkonfliktní komunikace	
<i>Brainstorming</i>	zachycení pozorovaných skutečností	
<i>Hraní rolí</i>	samostatné a sebevědomé vystupování a jednání	
<i>Volné psaní</i>	přirozené vyjadřování pozitivních citů vyjadřování vlastních myšlenek	vyjadřování

Tabulka č. 12

Interpretace: Ve vzdělávací oblasti Člověk a jeho svět je vymezeno celkem šest podokruhů z tematického okruhu Metody mediální výchovy.

Analýza textu je vyjádřena interpretací pozorovaných skutečností.

Práce v malých skupinách je vyjádřena reakcemi na jednotlivé podněty, názory či myšlenky.

Diskuse je vymezena zvládnutím pravidel komunikace.

Brainstorming se vyjadřuje uměním zachytit pozorované skutečnosti.

Hraní rolí je vyjádřeno zvládnutím pravidel vystupování a jednání

Volné psaní je vyznačeno schopností a dovedností spontánního vyjadřování.

Interpretace výsledků obsahové analýzy: Výsledky obsahové analýzy vzdělávací oblasti Člověk a jeho svět (tab. č. 12) uvádí, že mediální výchova je, z pohledu vlastních metod, v dané vzdělávací oblasti a příslušném vzdělávacím oboru zastoupena v podobě šesti výše zmíněných tematických podokruhů.

<i>Vzdělávací oblast: ČLOVĚK A SPOLEČNOST</i>		
Podokruhy	Zkrácené výroky	Shluky výroků
<i>Práce v malých skupinách</i>	začleňování do různých společenských vztahů a vazeb	
<i>Diskuse</i>	rozvíjení empatie pochopení jednání druhých lidí přebírání odpovědnosti za vlastní názory obhajování vlastních postojů	

Tabulka č. 13

Interpretace: Ve vzdělávací oblasti Člověk a společnost jsou zastoupeny dva podokruhy z tematického okruhu Metody mediální výchovy.

Práce v malých skupinách je vyjádřena společenskými vztahy a vazbami.

Diskuse je vyznačena učením se pravidlům komunikace.

Interpretace výsledků obsahové analýzy: Výsledky obsahové analýzy vzdělávací oblasti Člověk a společnost (tab. č. 13) prokazují, že mediální výchova je, z pohledu vlastních metod, v dané vzdělávací oblasti a příslušných vzdělávacích oborech vymezena prostřednictvím dvou výše zmíněných tematických podokruhů.

<i>Vzdělávací oblast: ČLOVĚK A PŘÍRODA</i>		
Podokruhy	Zkrácené výroky	Shluky výroků
<i>Analýza textu</i>	posuzování spolehlivosti a správnosti přírodovědných dat	
<i>Diskuse</i>	potvrzení nebo vyvrácení vyslovovaných hypotéz či závěrů ověřování vyslovovaných domněnek	
<i>Brainstorming</i>	podporování vytváření otevřeného myšlení	
<i>Volné psaní</i>	podporování vytváření otevřeného myšlení	

Tabulka č. 14

Interpretace: Ve vzdělávací oblasti Člověk a příroda se vyskytují čtyři podokruhy z tematického okruhu Metody mediální výchovy.

Analýza textu je vyjádřena schopností rozeznat získaná data.

Diskuse se vyznačuje učením se pracovat s obsahem sdělení.

Brainstorming a *Volné psaní* je vyjádřeno podporou otevřeného myšlení.

Interpretace výsledků obsahové analýzy: Výsledky obsahové analýzy vzdělávací oblasti Člověk a příroda (tab. č. 14) uvádí, že mediální výchova je, z pohledu vlastních metod, v dané vzdělávací oblasti a příslušných vzdělávacích oborech obsahově vymezena prostřednictvím čtyř výše zmíněných tematických podokruhů.

<i>Vzdělávací oblast: UMĚNÍ A KULTURA</i>		
Podokruhy	Zkrácené výroky	Shluky výroků
<i>Analýza textu</i>	analýza a interpretace hudby	
<i>Brainstorming</i>	rozvíjení specifického cítění, vnímavosti k uměleckému dílu rozvíjení a uplatnění vlastního vnímání, cítění, představivosti	rozvíjení cítění
	rozvíjení tvůrčího potenciálu učení prostřednictvím vlastní tvorby	
	tvořivá práce s výrazovými prostředky hudebního a výtvarného umění tvořivý přístup ke světu	tvořivost

Tabulka č. 15

Interpretace: Ve vzdělávací oblasti Umění a kultura jsou zastoupeny dva podokruhy z tematického okruhu Metody mediální výchovy.

Analýza textu je vyjádřena schopností analyzovat a interpretovat obsah hudebního sdělení.

Brainstorming se vyznačuje rozvíjením tvůrčího potenciálu, podporou vlastní tvorby a tvořivým přístupem k práci s výrazovými prostředky.

Interpretace výsledků obsahové analýzy: Výsledky obsahové analýzy vzdělávací oblasti Umění a kultura (tab. č. 15) prokazují, že mediální výchova je, z pohledu vlastních metod, v dané vzdělávací oblasti a příslušných vzdělávacích oborech obsahově vymezena prostřednictvím dvou výše zmíněných tematických podokruhů.

Vzdělávací oblast: ČLOVĚK A ZDRAVÍ

Komentář: Předposlední vzdělávací oblast základního vzdělávání, která rovněž byla podrobena obsahové analýze včetně jejího cílového zaměření, je Člověk a zdraví.

Interpretace výsledků obsahové analýzy: Při provádění obsahové analýzy vzdělávací oblasti Člověk a zdraví bylo zjištěno, že mediální výchova z pohledu vlastních metod v dané vzdělávací oblasti a vzdělávacích oborech není vymezena prostřednictvím žádného tematického podokruhu.

<i>Vzdělávací oblast: ČLOVĚK A SVĚT PRÁCE</i>		
Podokruhy	Zkrácené výroky	Shluky výroků
<i>Brainstorming</i>	uplatňování tvořivosti a vlastních nápadů při pracovní činnosti	
<i>Hraní rolí</i>	tvůrčí myšlenková spoluúčast žáků	

Tabulka č. 16

Interpretace: Ve vzdělávací oblasti Člověk a svět práce se vyskytují dva podokruhy z tematického okruhu Metody mediální výchovy.

Brainstorming je vyjádřen uplatňováním vlastní tvořivosti a nápadů v určitých činnostech.

Hraní rolí je zastoupeno spoluúčastí žáků v tvůrčím myšlenkovém procesu.

Interpretace výsledků obsahové analýzy: Výsledky obsahové analýzy vzdělávací oblasti Člověk a svět práce (tab. č. 16) uvádí, že mediální výchova je, z pohledu vlastních metod, v dané vzdělávací oblasti a příslušném vzdělávacím oboru obsahově vymezena prostřednictvím dvou výše zmíněných tematických podokruhů.

Závěr výzkumného šetření: Z výše uvedených výsledků obsahové analýzy vyplývá, že mediální výchova je v daných vzdělávacích oblastech a jim obsahově blízkých vzdělávacích oborech nejčastěji zastoupena v podobě tematického podokruhu Brainstorming,

nejméně pak podokruhem Strukturovaná diskuse a v podobě podokruhu Škálování není mediální výchova vymezena vůbec.

7.3 Tematické okruhy receptivních činností

„Tematické okruhy receptivních činností jsou další významovou jednotkou, podle níž byla provedena analýza obsahu textu týkajícího se jednotlivých vzdělávacích oblastí základního vzdělávání.

Tento tematický okruh obsahuje pět tematických podokruhů, které byly při provádění analýzy obsahu textu jakýmsi danými kritérii.

Mezi zmíněné tematické podokruhy se řadí:

- Kritické čtení a vnímání mediálních sdělení,
- Interpretace vztahu mediálních sdělení a reality,
- Stavba mediálních sdělení,
- Vnímání autora mediálních sdělení,
- Fungování a vliv médií na společnost.

Tematickým okruhům receptivních činností mediální výchovy a bližší charakteristice souvisejících tematických podokruhů jsem se věnovala v teoretické části práce (viz kap. 4.2).

Vzhledem k obsáhlejšímu názvu jednotlivých tematických podokruhů, byl každému po sobě jdoucímu podokruhu přidělen kód R1 – R5.

<i>Vzdělávací oblast: JAZYK A JAZYKOVÁ KOMUNIKACE</i>		
Podokruhy	Zkrácené výroky	Shluky výroků
R1	vnímání různých jazykových sdělení vnímání specifických znaků základních literárních druhů	vnímání
	pochopení společensko-kulturního vývoje lidské společnosti chápaní jazyka jako svébytného historického jevu	pochopení
R2	rozlišení literární fikce od skutečnosti	
	pozitivní ovlivnění životní hodnotové orientace žáka rozvíjení pozitivního vztahu k mateřskému jazyku	pozitivní
R3	posuzování formální stránky textu a jeho výstavby	
R4	správné vnímání různých jazykových sdělení pochopení společensko-kulturního vývoje lidské společnosti	
R5	samostatné získávání informací z různých zdrojů	

Tabulka č. 17

Interpretace: Ve vzdělávací oblasti Jazyk a jazyková komunikace je obsaženo všech pět podokruhů z Tematických okruhů receptivních činností mediální výchovy.

(R1) *Kritické čtení a vnímání mediálních sdělení* je v textu vyjádřeno vnímáním a pochopením různých jazykových sdělení.

(R2) *Interpretace vztahu mediálních sdělení a reality* je v textu zastoupena utvářením životních hodnot.

(R3) *Stavba mediálních sdělení* je vymezena vnímáním stavby mluveného a psaného projevu.

(R4) *Vnímání autora mediálních sdělení* je v textu vyjádřeno rovněž pochopením různých jazykových sdělení.

(R5) *Fungování a vliv médií ve společnosti* je vyjádřeno prací s různými informačními zdroji.

Interpretace výsledků obsahové analýzy: Výsledky obsahové analýzy vzdělávací oblasti Jazyk a jazyková komunikace (tab. č. 17) uvádí, že mediální výchova je, z pohledu tematických okruhů receptivních činností, v dané vzdělávací oblasti a příslušném vzdělávacím oboru obsahově vymezena prostřednictvím všech pěti výše zmíněných tematických podokruhů.

<i>Vzdělávací oblast: MATEMATIKA A JEJÍ APLIKACE</i>		
Podokruhy	Zkrácené výroky	Shluky výroků
<i>R1</i>	porozumění základním myšlenkovým postupům porozumění pojmům matematiky algoritmické porozumění	porozumění
<i>R2</i>	hledání podobností a odlišností útvarů poznání, že realita je složitější než její matematický model vyjádření jedné situace různými modely	model
<i>R3</i>	poznávání charakteristických vlastností matematických pojmů a vztahů určování a zařazování pojmů	pojmy

Tabulka č. 18

Interpretace: Ve vzdělávací oblasti Matematika a její aplikace jsou obsaženy tři podokruhy z Tematických okruhů receptivních činností mediální výchovy.

(R1) *Kritické čtení a vnímání mediálních sdělení* je v textu zastoupeno porozuměním obsahu jazykových sdělení.

(R2) *Interpretace vztahu mediálních sdělení a reality* je v textu vyjádřena poznáním a interpretací rozdílů jednotlivých sdělení v návaznosti na realitu.

(R3) *Stavba mediálních sdělení* je vymezena určením a poznáváním charakteristických vlastností pojmů.

Interpretace výsledků obsahové analýzy: Výsledky obsahové analýzy vzdělávací oblasti Matematika a její aplikace (tab. č. 18) vykazují, že mediální výchova je, z pohledu tematických okruhů receptivních činností, v dané vzdělávací oblasti a příslušném vzdělávacím oboru obsahově vymezena prostřednictvím tří výše zmíněných tematických podokruhů.

<i>Vzdělávací oblast: INFORMAČNÍ A KOMUNIKAČNÍ TECHNOLOGIE</i>		
Podokruhy	Zkrácené výroky	Shluky výroků
<i>R1</i>	orientace ve světě informací poznání úlohy informací a informačních činností porozumění toku informací	informace
<i>R2</i>	dosahování větší věrohodnosti vyhledávaných informací	

Tabulka č. 19

Interpretace: Ve vzdělávací oblasti Informační a komunikační technologie jsou vyjádřeny dva podokruhy z Tematických okruhů receptivních činností mediální výchovy.

(R1) *Kritické čtení a vnímání mediálních sdělení* je v textu zastoupeno schopností orientovat se ve světě informací a poznávat jejich úlohu.

(R2) *Interpretace vztahu mediálních sdělení a reality* je v textu vyjádřena věrohodností dostupných sdělení.

Interpretace výsledků obsahové analýzy: Výsledky obsahové analýzy vzdělávací oblasti Informační a komunikační technologie (tab. č. 19) prokazují, že mediální výchova je, z pohledu tematických okruhů receptivních činností, v dané vzdělávací oblasti a příslušném vzdělávacím oboru obsahově vymezena prostřednictvím dvou výše zmíněných tematických podokruhů.

<i>Vzdělávací oblast: ČLOVĚK A JEHO SVĚT</i>		
Podokruhy	Zkrácené výroky	Shluky výroků
<i>R1</i>	orientace ve světě informací vnímání současnosti jako výsledek minulosti a východisko do budoucnosti	
<i>R2</i>	časové a místní propojování historických, zeměpisných a kulturních informací	

Tabulka č. 20

Interpretace: Ve vzdělávací oblasti Člověk a jeho svět jsou obsaženy dva podokruhy z Tematických okruhů receptivních činností mediální výchovy.

(R1) *Kritické čtení a vnímání mediálních sdělení* je v textu vyjádřeno orientací ve světě informací a vnímáním hodnotového významu obsahu sdělení.

(R2) *Interpretace vztahu mediálních sdělení a reality* je v textu zastoupena časovým a místním propojením informací.

Interpretace výsledků obsahové analýzy: Výsledky obsahové analýzy vzdělávací oblasti Člověk a jeho svět (tab. č. 20) uvádí, že mediální výchova je, z pohledu tematických okruhů receptivních činností, v dané vzdělávací oblasti a příslušném vzdělávacím oboru obsahově vymezena prostřednictvím dvou výše zmíněných tematických podokruhů.

<i>Vzdělávací oblast: ČLOVĚK A SPOLEČNOST</i>		
Podokruhy	Zkrácené výroky	Shluky výroků
<i>R1</i>	poznávání dějů, skutků a jevů majících vliv na vývoj společnosti odhalování kořenů společenských jevů, dějů a změn objektivní posouzení společenských jevů současnosti i minulosti	jevy
<i>R2</i>	rozlišování mýtů a skutečnosti odhalování kořenů společenských jevů, dějů a změn utváření pozitivního hodnotového systému	
<i>R3</i>	hledání paralel mezi minulými a současnými událostmi	

Tabulka č. 21

Interpretace: Ve vzdělávací oblasti Člověk a společnost se vyskytují tři podokruhy z Tematických okruhů receptivních činností mediální výchovy.

(R1) *Kritické čtení a vnímání mediálních sdělení* je v textu zastoupeno odhalováním společenských jevů majících vliv na vývoj společnosti.

(R2) *Interpretace vztahu mediálních sdělení a reality* je v textu vyjádřena především utvářením pozitivního hodnotového systému, ale také schopností rozpoznat věrohodnost obsahu sdělení a jeho původ.

(R3) *Stavba mediálních sdělení* je vymezena hledáním paralel mezi minulými a současnými událostmi.

Interpretace výsledků obsahové analýzy: Výsledky obsahové analýzy vzdělávací oblasti Člověk a společnost (tab. č. 21) vykazují, že mediální výchova je, z pohledu tematických okruhů receptivních činností, v dané vzdělávací oblasti a příslušných vzdělávacích oborech obsahově vymezena prostřednictvím tří výše zmíněných tematických podokruhů.

<i>Vzdělávací oblast: ČLOVĚK A PŘÍRODA</i>		
Podokruhy	Zkrácené výroky	Shluky výroků
<i>R1</i>	posuzování důležitosti získaných přírodovědných dat	

Tabulka č. 22

Interpretace: Ve vzdělávací oblasti Člověk a příroda se vyskytuje pouze jeden podokruh z Tematických okruhů receptivních činností mediální výchovy.

(R1) *Kritické čtení a vnímání mediálních sdělení* je v textu zastoupeno posuzováním důležitosti získaných dat.

Interpretace výsledků obsahové analýzy: Výsledky obsahové analýzy vzdělávací oblasti Člověk a příroda (tab. č. 22) uvádí, že mediální výchova je, z pohledu tematických okruhů receptivních činností, v dané vzdělávací oblasti a příslušných vzdělávacích oborech obsahově vymezena prostřednictvím jednoho výše zmíněného tematického podokruhu.

<i>Vzdělávací oblast: UMĚNÍ A KULTURA</i>		
Podokruhy	Zkrácené výroky	Shluky výroků
<i>R1</i>	ověřování komunikačních účinků	
<i>R2</i>	rozeznávání podílu jednotlivých smyslů na vnímání reality	
	utváření hierarchie hodnot pochopení a poznání uměleckých hodnot	hodnoty
<i>R3</i>	poznávání zákonitosti tvorby	
<i>R4</i>	vyjadřování prostřednictvím tónu a zvuku, linie, bodu, tvaru, barvy utváření obsahu vizuálně obrazných vyjádření v procesu komunikace	vyjadřování

Tabulka č. 23

Interpretace: Ve vzdělávací oblasti Umění a kultura se vyskytují čtyři podokruhy z Tematických okruhů receptivních činností mediální výchovy.

(R1) *Kritické čtení a vnímání mediálních sdělení* je v textu vyjádřeno ověřováním komunikačních účinků sdělení.

(R2) *Interpretace vztahu mediálních sdělení a reality* je v textu vyjádřena především utvářením hodnotového systému a rozeznáváním podílu jednotlivých smyslů na vnímání reality.

(R3) *Stavba mediálních sdělení* je vymezena poznáváním zákonitostí tvorby.

(R4) *Vnímání autora mediálních sdělení* je v textu zastoupeno výrazovými prostředky vyskytujícími se v procesu komunikace.

Interpretace výsledků obsahové analýzy: Výsledky obsahové analýzy vzdělávací oblasti Umění a kultura (tab. č. 23) vykazují, že mediální výchova je, z pohledu tematických okruhů receptivních činností, v dané vzdělávací oblasti a příslušných vzdělávacích oborech obsahově vymezena prostřednictvím čtyř výše zmíněných tematických podokruhů.

<i>Vzdělávací oblast: ČLOVĚK A ZDRAVÍ</i>		
Podokruhy	Zkrácené výroky	Shluky výroků
R2	poznávání zásadních životních hodnot poznávání zdraví jako nejdůležitější životní hodnoty	životní hodnoty

Tabulka č. 24

Interpretace: Ve vzdělávací oblasti Člověk a zdraví se vyskytuje pouze jeden podokruh z Tematických okruhů receptivních činností mediální výchovy.

(R2) *Interpretace vztahu mediálních sdělení a reality* je v textu vyjádřeno poznáváním životních hodnot z obsahu sdělení.

Interpretace výsledků obsahové analýzy: Výsledky obsahové analýzy vzdělávací oblasti Člověk a zdraví (tab. č. 24) uvádí, že mediální výchova je, z pohledu tematických okruhů receptivních činností, v dané vzdělávací oblasti a příslušných vzdělávacích oborech obsahově vymezena prostřednictvím jednoho výše zmíněného tematického podokruhu.

Vzdělávací oblast: ČLOVĚK A SVĚT PRÁCE

Komentář: Poslední vzdělávací oblast základního vzdělávání, která rovněž byla podrobená obsahové analýze včetně jejího cílového zaměření, je Člověk a svět práce.

Interpretace výsledků obsahové analýzy: Při provádění obsahové analýzy vzdělávací oblasti Člověk a svět práce bylo zjištěno, že mediální výchova z pohledu tematických okruhů receptivních činností v dané vzdělávací oblasti a příslušném vzdělávacím oboru není vymezena prostřednictvím žádného tematického podokruhu.

Závěr výzkumného šetření: Z výše uvedených výsledků obsahové analýzy vyplývá, že mediální výchova je v daných vzdělávacích oblastech a jim obsahově blízkých vzdělávacích oborech nejčastěji zastoupena v podobě tematických podokruhů Kritické čtení a vnímání mediálních sdělení a Interpretace vztahu mediálních sdělení a reality. Nejméně pak podokruhem Fungování a vliv médií ve společnosti.

7.4 Tematické okruhy produktivních činností

„Tematické okruhy produktivních činností jsou další a současně poslední významovou jednotkou, podle níž byla provedena analýza obsahu textu týkajícího se jednotlivých vzdělávacích oblastí základního vzdělávání.

Tento tematický okruh obsahuje dva tematické podokruhy, které byly při provádění analýzy obsahu textu jakýmsi danými kritérii.

Mezi zmíněné tematické podokruhy se řadí:

- Tvorba mediálního sdělení,
- Práce v realizačním týmu.

Tematickým okruhům produktivních činností mediální výchovy a bližší charakteristice souvisejících tematických podokruhů jsem se věnovala v teoretické části práce (viz kap. 4.2).

Vzhledem k obsáhlejšímu názvu jednotlivých tematických podokruhů, byl každému po sobě jdoucímu podokruhu přidělen kód P1 a P2.

<i>Vzdělávací oblast: JAZYK A JAZYKOVÁ KOMUNIKACE</i>		
Podokruhy	Zkrácené výroky	Shluky výroků
P1	čtení textu s porozuměním produkce literárního textu mluvení na základě přečteného nebo slyšeného textu rozhodování na základě přečteného nebo slyšeného textu zvládnutí práce s texty různého zaměření	text
	porovnávání různých jevů shod i odlišností třídění různých jevů podle určitých hledisek dospívání k zobecnění různých jevů	různé jevy
	poznávání základních literárních druhů prostřednictvím četby kultivované psaní zvládnutí práce s jazykovými a literárními prameny	
P2	zvládnutí běžných pravidel mezilidské komunikace získávání sebedůvěry při vystupování na veřejnosti	

Tabulka č. 25

Interpretace: Ve vzdělávací oblasti Jazyk a jazyková komunikace se vyskytují oba podokruhy z Tematických okruhů produktivních činností mediální výchovy.

(P1) *Tvorba mediálního sdělení* je v textu vyjádřena:

- prací s textem,
- vnímáním a prací s různými jevy,
- prací s různými jazykovými a literárními prameny,
- vyjadřováním.

(P2) *Práce v realizačním týmu* je v textu zastoupena:

- zvládnutím pravidel komunikace,
- uměním vystupovat na veřejnosti.

Interpretace výsledků obsahové analýzy: Výsledky obsahové analýzy vzdělávací oblasti Jazyk a jazyková komunikace (tab. č. 25) vykazují, že mediální výchova je, z pohledu tematických okruhů produktivních činností, v dané vzdělávací oblasti a příslušném vzdělávacím oboru obsahově vymezena prostřednictvím dvou výše zmíněných tematických podokruhů.

<i>Vzdělávací oblast: MATEMATIKA A JEJÍ APLIKACE</i>		
Podokruhy	Zkrácené výroky	Shluky výroků
P1	analýza změn a závislostí z tabulek, diagramů a grafů konstrukce a vyjádření změn a závislostí matematickým předpisem modelování změn a závislostí s využitím vhodného počítačového softwaru modelování změn a závislostí s využitím grafických kalkulátorů	změny a závislosti
	znázornění geometrických útvarů geometrické modelování reálné situace provádění situačních náčrtů využívání prostředků výpočetní techniky vyjadřování užíváním matematického jazyka včetně symboliky	
P2	spolupráce při řešení problémových a aplikovaných úloh	

Tabulka č. 26

Interpretace: Ve vzdělávací oblasti Matematika a její aplikace se objevují dva podokruhy z Tematických okruhů produktivních činností mediální výchovy.

(P1) *Tvorba mediálního sdělení* je v textu vyjádřena:

- prací se změnami a závislostmi s využitím vhodných prostředků,
- vyjadřováním sdělení pomocí matematického jazyka.

(P2) *Práce v realizačním týmu* je v textu vyjádřena spoluprací při řešení problémových a aplikovaných úloh.

Interpretace výsledků obsahové analýzy: Výsledky obsahové analýzy vzdělávací oblasti Matematika a její aplikace (tab. č. 26) uvádí, že mediální výchova je, z pohledu tematických okruhů produktivních činností, v dané vzdělávací oblasti a příslušném vzdělávacím oboru obsahově vymezena prostřednictvím obou výše zmíněných tematických podokruhů.

<i>Vzdělávací oblast: INFORMAČNÍ A KOMUNIKAČNÍ TECHNOLOGIE</i>		
Podokruhy	Zkrácené výroky	Shluky výroků
<i>P1</i>	zvládnutí práce s výpočetní technikou využívání výpočetní techniky pochopení funkce výpočetní techniky jako prostředku simulace	výpočetní technika
	rychlé vyhledávání potřebných informací pomocí internetu zpracování potřebných informací pomocí internetu	internet
	rychlé vyhledávání potřebných informací pomocí digitálních médií zpracování potřebných informací pomocí digitálních médií	digitální média
	využití mnohonásobně většího počtu dat a informací	informace
	porovnávání informací a poznatků z většího množství informačních zdrojů urychlení aktualizace poznatků	poznatky
	vhodné doplnění standardních učebních textů a pomůcek zvýšení efektivnosti učební činnosti	učební texty a činnosti
	využívání moderních informačních a komunikačních technologií využívání aplikačního i výukového software využívání softwarových a hardwarových prostředků	využívání softwaru
	racionálnější organizace práce modelování přírodních i sociálních jevů a procesů	

Tabulka č. 27

Interpretace: Ve vzdělávací oblasti Informační a komunikační technologie se vyskytuje pouze jeden podokruh z Tematických okruhů produktivních činností mediální výchovy.

(P1) *Tvorba mediálního sdělení* je v textu vyjádřena:

- zvládnutím práce s výpočetní technikou,
- přístupem k informacím pomocí internetu a digitálních médií,
- prací s informačními zdroji,
- využíváním prostředků informační a komunikační technologie.

Interpretace výsledků obsahové analýzy: Výsledky obsahové analýzy vzdělávací oblasti Informační a komunikační technologie (tab. č. 27) vykazují, že mediální výchova je, z pohledu tematických okruhů produktivních činností, v dané vzdělávací oblasti a přísluš-

ném vzdělávacím oboru obsahově vymezena prostřednictvím jednoho výše zmíněného tematického podokruhu.

<i>Vzdělávací oblast: ČLOVĚK A JEHO SVĚT</i>		
Podokruhy	Zkrácené výroky	Shluky výroků
<i>P2</i>	utváření pracovních návyků v týmové činnosti	

Tabulka č. 28

Interpretace: Ve vzdělávací oblasti Člověk a jeho svět se vyskytuje pouze jeden podokruh z Tematických okruhů produktivních činností mediální výchovy.

(P2) *Práce v realizačním týmu* je v textu vyjádřena utvářením pracovních návyků v týmové činnosti.

Interpretace výsledků obsahové analýzy: Výsledky obsahové analýzy vzdělávací oblasti Člověk a jeho svět (tab. č. 28) uvádí, že mediální výchova je, z pohledu tematických okruhů produktivních činností, v dané vzdělávací oblasti a příslušném vzdělávacím oboru obsahově vymezena prostřednictvím jednoho výše zmíněného tematického podokruhu.

<i>Vzdělávací oblast: ČLOVĚK A SPOLEČNOST</i>		
Podokruhy	Zkrácené výroky	Shluky výroků
<i>P1</i>	využívání verbálních i neverbálních textů jako zdroje informací uplatňování vhodných prostředků komunikace	
<i>P2</i>	utváření pozitivních vztahů	

Tabulka č. 29

Interpretace: Ve vzdělávací oblasti Člověk a společnost se objevují dva podokruhy z Tematických okruhů produktivních činností mediální výchovy.

(P1) *Tvorba mediálního sdělení* je v textu vyjádřena prací s textem jako se zdrojem informací a uplatňováním vhodných prostředků komunikace.

(P2) *Práce v realizačním týmu* je v textu vymezena utvářením pozitivních vztahů v týmu.

Interpretace výsledků obsahové analýzy: Výsledky obsahové analýzy vzdělávací oblasti Člověk a společnost (tab. č. 29) ukazují, že mediální výchova je, z pohledu tematických okruhů produktivních činností, v dané vzdělávací oblasti a příslušných vzdělávacích oborech obsahově vymezena prostřednictvím dvou výše zmíněných tematických podokruhů.

<i>Vzdělávací oblast: ČLOVĚK A PŘÍRODA</i>		
Podokruhy	Zkrácené výroky	Shluky výroků
<i>P1</i>	pochopení a využívání současných technologií	

Tabulka č. 30

Interpretace: Ve vzdělávací oblasti Člověk a příroda se vyskytuje pouze jeden podokruh z Tematických okruhů produktivních činností mediální výchovy.

(P1) *Tvorba mediálního sdělení* je v textu vyjádřena využíváním současných technologií.

Interpretace výsledků obsahové analýzy: Výsledky obsahové analýzy vzdělávací oblasti Člověk a příroda (tab. č. 30) uvádí, že mediální výchova je, z pohledu tematických okruhů produktivních činností, v dané vzdělávací oblasti a příslušných vzdělávacích oborech obsahově vymezena prostřednictvím jednoho výše zmíněného tematického podokruhu.

<i>Vzdělávací oblast: UMĚNÍ A KULTURA</i>		
Podokruhy	Zkrácené výroky	Shluky výroků
<i>P1</i>	nonverbální vyjadřování prostřednictvím tónu a zvuku, linie, bodu, tvaru, barvy	
	vizuálně obrazné vyjádření	obrazné vyjádření
	interpretace vizuálně obrazných vyjádření	
	utváření obsahu vizuálně obrazných vyjádření v procesu komunikace	
	seznamování s výrazovými prostředky prostřednictvím činností	prostředky
	vizuálně obrazné prostředky ve výtvarném umění a v obrazových médiích	
výběr a uplatnění vhodných prostředků pro vyjádření reality		
<i>P2</i>	práce s vizuálně obraznými znakovými systémy	
	uplatnění výsledků vlastní tvorby	
<i>P2</i>	spoluvytváření vstřícné a podnětné atmosféry pro tvorbu	

Tabulka č. 31

Interpretace: Ve vzdělávací oblasti Umění a kultura se objevují dva podokruhy z Tematických okruhů produktivních činností mediální výchovy.

(P1) *Tvorba mediálního sdělení* je v textu vyjádřena:

- vyjadřováním prostřednictvím výrazových prostředků,
- obrazným vyjádřením,
- prací s prostředky mediálních sdělení.

(P2) *Práce v realizačním týmu* je v textu vymezena spoluvytvářením vstřícné a podnětné atmosféry pro tvorbu.

Interpretace výsledků obsahové analýzy: Výsledky obsahové analýzy vzdělávací oblasti Umění a kultura (tab. č. 31) vykazují, že mediální výchova je, z pohledu tematických okruhů produktivních činností, v dané vzdělávací oblasti a příslušných vzdělávacích oborech obsahově vymezena prostřednictvím dvou výše zmíněných tematických podokruhů.

Vzdělávací oblast: ČLOVĚK A ZDRAVÍ

Komentář: Předposlední vzdělávací oblast základního vzdělávání, která rovněž byla podrobena obsahové analýze včetně jejího cílového zaměření, je Člověk a zdraví.

Interpretace výsledků obsahové analýzy: Při provádění obsahové analýzy vzdělávací oblasti Člověk a zdraví bylo zjištěno, že mediální výchova z pohledu tematických okruhů produktivních činností v dané vzdělávací oblasti a příslušných vzdělávacích oborech není vymezena prostřednictvím žádného tematického podokruhu.

<i>Vzdělávací oblast: ČLOVĚK A SVĚT PRÁCE</i>		
Podokruhy	Zkrácené výroky	Shluky výroků
<i>P2</i>	tvůrčí myšlenková spoluúčast žáků týmové plánování, organizování a hodnocení pracovní činnosti	

Tabulka č. 32

Interpretace: Ve vzdělávací oblasti Člověk a svět práce se vyskytuje pouze jeden podokruh z Tematických okruhů produktivních činností mediální výchovy.

(P2) *Práce v realizačním týmu* je v textu vyjádřena tvůrčí myšlenkovou spoluúčastí žáků a týmovou činností.

Interpretace výsledků obsahové analýzy: Výsledky obsahové analýzy vzdělávací oblasti Člověk a svět práce (tab. č. 32) uvádí, že mediální výchova je, z pohledu tematických okruhů produktivních činností, v dané vzdělávací oblasti a příslušném vzdělávacím oboru obsahově vymezena prostřednictvím jednoho výše zmíněného tematického podokruhu.

Závěr výzkumného šetření: Z výše uvedených výsledků obsahové analýzy vyplývá, že mediální výchova je v daných vzdělávacích oblastech a jim obsahově blízkých vzdělávacích oborech rovnoměrně zastoupena v podobě obou tematických podokruhů, jimiž jsou Tvorba mediálního sdělení a Práce v realizačním týmu.

ZÁVĚR

Pojem „Mediální výchova“ je v systému vzdělávání znám teprve krátce, a tak není divu, že na ustálené podobě a ukotvení tohoto vzdělávacího oboru ve školní metodice se doposud pracuje.

Mediální výchova má ve vzdělávacím procesu obrovský vliv na budoucnost žáků.

Tak, jak s postupem času roste význam médií a komunikačních prostředků pro naši společnost, tak nabývá na povinnosti vzdělávat tímto směrem i naše školou povinné jedince.

Z tohoto důvodu jsem se rozhodla praktickou část práce zaměřit na výzkum, jehož hlavním výzkumným problémem bylo zjištění obsahového vymezení mediální výchovy na základních školách.

Vzhledem ke krátkodobému zařazení mediální výchovy do metodických příruček Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy se mi jako nejvhodnější varianta při výběru metody sběru dat jevila obsahová analýza Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání.

Z výsledků provedené analýzy dat bylo možné konstatovat, že mediální výchova je obsahově vymezena ve všech vzdělávacích oblastech základního vzdělávání.

Nejvíce se mediální výchova obsahově prolíná se vzdělávací oblastí Jazyk a jazyková komunikace, kde její role spočívá zejména v učení se pravidlům komunikace a práci s informačními zdroji. Naopak ve vzdělávací oblasti Člověk a svět práce je mediální výchova zastoupena pouze ve smyslu umění spolupráce.

Na základě výše uvedeného lze říci, že hlavní výzkumný problém, a tedy i cíl výzkumu byl z velké části naplněn.

Mediální výchova je pro její neobvyklou specifikaci na základních školách vyučována převážně prostřednictvím několika vzdělávacích oborů a tím se dostává do povědomí žáků nejen pestřými způsoby, ale i několikanásobně častěji než by umožnila jako samostatný vzdělávací obor.

Je to především dobrá zpráva pro naše potomky, neboť je velmi důležitou součástí jejich vzdělání a nemělo by tak být bráno na lehkou váhu, jakým způsobem je s ní v rámci školní přípravy jedinců na život nakládáno.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] BĚLECKÝ, Zdeněk et al. *Klíčové kompetence v základním vzdělávání*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2007. 75 s. ISBN 978-80-87000-07-6.
- [2] BUCKINGHAM, David. *Media education: Literacy, learning and contemporary culture*. Cambridge: Polity press, 2003. 219 s. ISBN 0-7456-2830-3.
- [3] BURTON, Graeme a Jan JIRÁK. *Úvod do studia médií*. Brno: Barrister & Principal, 2001. 392 s. ISBN 80-85947-67-6.
- [4] GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2000. 208 s. ISBN 80-85931-79-6.
- [5] HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005. 408 s. ISBN 80-7367-040-2.
- [6] JEŘÁBEK, Jaroslav a kol. *Manuál pro tvorbu školních vzdělávacích programů* [online]. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2005 [cit. 2.3.2012]. 104 s. ISBN 80-87000-03-X. Dostupné z: http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2010/02/Manual_SVP-ZV.pdf
- [7] JEŘÁBEK, Jaroslav a kol. *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání* [online]. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2007 [cit. 12.2.2012]. Dostupné z: <http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2009/12/RVPZV-pomucka-ucitelum.pdf>
- [8] JIRÁK, Jan a Radim WOLÁK, ed. *Mediální gramotnost: nový rozměr vzdělávání*. Radioservis, 2007. 152 s. ISBN 978-80-86212-58-6.
- [9] KOTÁSEK, Jiří a kol. *Národní program rozvoje vzdělávání v České republice: Bílá kniha* [online]. Praha: Tauris, 2001 [cit. 23.2.2012]. 98 s. ISBN 80-211-0372-8. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/bila-kniha/narodni-program-rozvoje-vzdelavani-v-ceske-republice-bila-kniha-2001>
- [10] KOCOURKOVÁ, Šárka a kol. *Klíčové kompetence ve výuce na základní škole a gymnáziu* [online]. Praha: Národní ústav pro vzdělávání, 2011 [cit. 5.3.2012]. ISBN 978-80-87000-72-4. Dostupné z: http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2011/07/Klicove_kompetence.pdf

- [11] KROUŽELOVÁ, Dana a kol. *Příručka mediální výchovy*. Pardubice: Koalice nevládek Pardubicka, 2010. 141 s.
- [12] MAYRING, Philipp. *Qualitative Inhaltsanalyse: Grundlagen und Techniken*. Weinheim: Deutscher Studien Verlag, 1983.
- [13] McQUAIL, Denis. *Úvod do teorie masové komunikace*. Praha: Portál, 1999. 448 s. ISBN 80-7178-200-9.
- [14] MIČIENKA, Marek, Jan JIRÁK a kol. *Rozumět médiím: základy mediální výchovy pro učitele*. Praha: Partners Czech, 2006. 218 s. ISBN 80-239-6762-2.
- [15] MIČIENKA, Marek, Jan JIRÁK a kol. *Základy mediální výchovy*. Praha: Portál, 2007. 296 s. ISBN 978-80-7367-315-4.
- [16] PASTOROVÁ, Markéta a kol. *Doporučené očekávané výstupy: Metodická podpora pro výuku průřezových témat v základních školách* [online]. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2011 [cit. 5.3.2012]. 76 s. ISBN 978-80-87000-76-2. Dostupné z: <http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2011/07/DOV-ZV1.pdf>
- [17] POSPÍŠIL, Jan a Lucie Sára ZÁVODNÁ. *Mediální výchova*. Kralice na Hané: Computer Media, 2009. 88 s. ISBN 978-80-7402-022-3.
- [18] POTTER, James. *Media Literacy*. California: Sage Publications Inc., 2005. 467 s. ISBN 1-4129-0989-9.
- [19] PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 2001. 322 s. ISBN 80-7178-579-2.
- [20] PUNCH, Keith. *Úspěšný návrh výzkumu*. Praha: Portál, 2008. 232 s. ISBN 978-80-7367-468-7.
- [21] RABUŠICOVÁ, Milada. *Gramotnost: staré téma v novém pohledu*. Brno: Masarykova univerzita, 2002. 199 s. ISBN 80-86251-14-4.
- [22] ROTH, Jiří. *Mediální výchova v Čechách: tištěná média*. Praha: Tutor, 2005. ISBN 80-86700-25-9.
- [23] SAK, Petr. *Člověk a vzdělání v informační společnosti*. Praha: Portál, 2007. 290 s. ISBN 978-80-7367-230-0.

- [24] ŠVARŤÍČEK, Roman, Klára ŠEĎOVÁ a kol. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2007. 384 s. ISBN 978-80-7367-313-0.
- [25] VERNER, Pavel. *Mediální výchova: průřezové téma*. Úvaly: ALBRA, 2007. 108 s. ISBN 978-80-7361-042-5.
- [26] Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon). In: *Sbírka zákonů České republiky*. 10. 11. 2004. Dostupné z: <http://aplikace.msmt.cz/Predpisy1/sb190-04.pdf>.

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

RVP Rámcový vzdělávací program.

PV Předškolní vzdělávání.

ZV Základní vzdělávání.

GV Gymnaziální vzdělávání.

SOV Střední odborné vzdělávání.

ŠVP Školní vzdělávací program.

RUP Rámcový učební plán

MV Mediální výchova

SEZNAM OBRÁZKŮ

<i>Obrázek č. 1: Rámcový učební plán</i>	<i>37</i>
--	-----------

SEZNAM TABULEK

Tabulka č. 1.....	53
Tabulka č. 2.....	54
Tabulka č. 3.....	55
Tabulka č. 4.....	56
Tabulka č. 5.....	57
Tabulka č. 6.....	58
Tabulka č. 7.....	59
Tabulka č. 8.....	60
Tabulka č. 9.....	62
Tabulka č. 10.....	63
Tabulka č. 11.....	64
Tabulka č. 12.....	64
Tabulka č. 13.....	65
Tabulka č. 14.....	66
Tabulka č. 15.....	66
Tabulka č. 16.....	67
Tabulka č. 17.....	69
Tabulka č. 18.....	70
Tabulka č. 19.....	70
Tabulka č. 20.....	71
Tabulka č. 21.....	72
Tabulka č. 22.....	72
Tabulka č. 23.....	73
Tabulka č. 24.....	74
Tabulka č. 25.....	75
Tabulka č. 26.....	76
Tabulka č. 27.....	77
Tabulka č. 28.....	78
Tabulka č. 29.....	78
Tabulka č. 30.....	79
Tabulka č. 31.....	79

Tabulka č. 32..... 80

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P I: ukázka kódování	91
------------------------------------	----

PŘÍLOHA P I: UKÁZKA KÓDOVÁNÍ

Část C

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání

VÚP Praha 2007

5.1 JAZYK A JAZYKOVÁ KOMUNIKACE

Charakteristika vzdělávací oblasti

Vzdělávací oblast **Jazyk a jazyková komunikace** zaujímá stěžejní postavení ve výchovně vzdělávacím procesu. Dobrá úroveň jazykové kultury patří k podstatným znakům všeobecné vyspělosti absolventa základního vzdělávání. Jazykové vyučování vybavuje žáka takovými znalostmi a dovednostmi, které mu umožňují správně vnímat různá jazyková sdělení, rozumět jim, vhodně se vyjadřovat a účinně uplatňovat i prosazovat výsledky svého poznávání.

Obsah vzdělávací oblasti Jazyk a jazyková komunikace se realizuje ve vzdělávacích oborech **Český jazyk a literatura, Cizí jazyk a Další cizí jazyk**⁷.

Dovednosti získané ve vzdělávacím oboru **Český jazyk a literatura** jsou potřebné nejen pro kvalitní jazykové vzdělání, ale jsou důležité i pro úspěšné osvojování poznatků v dalších oblastech vzdělávání. Užívání češtiny jako mateřského jazyka v jeho mluvené i písemné podobě umožňuje žákům poznat a pochopit společensko-kulturní vývoj lidské společnosti. Při realizaci daného vzdělávacího oboru se vytvářejí předpoklady k efektivní mezilidské komunikaci tím, že se žáci učí interpretovat své reakce a pocity tak, aby dovedli pochopit svoji roli v různých komunikačních situacích a aby se uměli orientovat při vnímání okolního světa i sebe sama.

Vzdělávací obsah vzdělávacího oboru Český jazyk a literatura má komplexní charakter, ale pro přehlednost je rozdělen do tří složek: Komunikační a slohové výchovy, Jazykové výchovy a Literární výchovy. Ve výuce se však vzdělávací obsah jednotlivých složek vzájemně prolíná.

V Komunikační a slohové výchově se žáci učí vnímat a chápat různá jazyková sdělení, číst s porozuměním, kultivovaně psát, mluvit a rozhodovat se na základě přečteného nebo slyšeného textu různého typu vztahujícího se k nejrůznějším situacím, analyzovat jej a kriticky posoudit jeho obsah. Ve vyšších ročnících se učí posuzovat také formální stránku textu a jeho výstavbu.

V Jazykové výchově žáci získávají vědomosti a dovednosti potřebné k osvojování spisovné podoby českého jazyka. Učí se poznávat a rozlišovat jeho další formy. Jazyková výchova vede žáky k přesnému a logickému myšlení, které je základním předpokladem jasného, přehledného a srozumitelného vyjadřování. Při rozvoji potřebných znalostí a dovedností se uplatňují a prohlubují i jejich obecné intelektové dovednosti, např. dovednosti porovnávat různé jevy, jejich shody a odlišnosti, třídit je podle určitých hledisek a dospívat k zobecnění. Český jazyk se tak od počátku vzdělávání stává nejen nástrojem získávání většiny informací, ale i předmětem poznávání.

V Literární výchově žáci poznávají prostřednictvím četby základní literární druhy, učí se vnímat jejich specifické znaky, postihovat umělecké záměry autora a formulovat vlastní názory o přečteném díle. Učí se také rozlišovat literární fikci od skutečnosti. Postupně získávají a rozvíjejí základní čtenářské návyky i schopnosti tvořivé recepce, interpretace a produkce literárního textu. Žáci dospívají k takovým poznatkům a prožitkům, které mohou pozitivně ovlivnit jejich postoje, životní hodnotové orientace a obohatit jejich duchovní život.

Verbální i neverbální komunikace se může vhodně rozvíjet i prostřednictvím *Dramatické výchovy*, zařazené v RVP ZV jako doplňující vzdělávací obor.

Cizí jazyk a Další cizí jazyk přispívají k chápání a objevování skutečností, které přesahují oblast zkušeností zprostředkovaných mateřským jazykem. Poskytují živý jazykový základ a předpoklady pro komunikaci žáků v rámci integrované Evropy a světa.

Osvojování cizích jazyků pomáhá snižovat jazykové bariéry a přispívá tak ke zvýšení mobility jednotlivců jak v jejich osobním životě, tak v dalším studiu a v budoucím pracovním uplatnění. Umožňuje poznávat odlišnosti ve způsobu života lidí jiných zemí i jejich odlišné kulturní tradice.

Prohlubuje vědomí závažnosti vzájemného mezinárodního porozumění a tolerance a vytváří podmínky pro spolupráci škol na mezinárodních projektech.

Požadavky na vzdělávání v cizích jazycích formulované v RVP ZV vycházejí ze Společného evropského referenčního rámce pro jazyky, který popisuje různé úrovně ovládnutí cizího jazyka. Vzdělávání v Cizím jazyce směřuje k dosažení úrovně A2, vzdělávání v Další cizím jazyce směřuje k dosažení úrovně A1 (podle Společného evropského referenčního rámce pro jazyky)⁸.

Úspěšnost jazykového vzdělávání jako celku je závislá nejen na výsledcích vzdělávání v jazyce mateřském a v cizích jazycích, ale závisí i na tom, do jaké míry se jazyková kultura žáků stane předmětem zájmu i všech ostatních oblastí základního vzdělávání.

Cílové zaměření vzdělávací oblasti

Vzdělávání v dané vzdělávací oblasti směřuje k utváření a rozvíjení klíčových kompetencí tím, že vede žáka k:

- chápaní jazyka jako svébytného historického jevu, v němž se odráží historický a kulturní vývoj národa, a tedy jako důležitého sjednocujícího činitele národního společenství a jako důležitého a nezbytného nástroje celoživotního vzdělávání
- rozvíjení pozitivního vztahu k mateřskému jazyku a jeho chápaní jako potenciálního zdroje pro rozvoj osobního i kulturního bohatství
- vnímání a postupnému osvojování jazyka jako bohatého mnohotvárného prostředku k získávání a předávání informací, k vyjádření jeho potřeb i prožitků a ke sdělování názorů
- zvládnutí běžných pravidel mezilidské komunikace daného kulturního prostředí a rozvíjení pozitivního vztahu k jazyku v rámci interkulturní komunikace
- samostatnému získávání informací z různých zdrojů a k zvládnutí práce s jazykovými a literárními prameny i s texty různého zaměření
- získávání sebedůvěry při vystupování na veřejnosti a ke kultivovanému projevu jako prostředku prosazení sebe sama
- individuálnímu prožívání slovesného uměleckého díla, ke sdílení čtenářských zážitků, k rozvíjení pozitivního vztahu k literatuře i k dalším druhům umění založených na uměleckém textu a k rozvíjení emocionálního a estetického vnímání

5.2 MATEMATIKA A JEJÍ APLIKACE

Charakteristika vzdělávací oblasti

Vzdělávací oblast Matematika a její aplikace je v základním vzdělávání založena především na aktivních činnostech, které jsou typické pro práci s matematickými objekty a pro užití matematiky v reálných situacích. Poskytuje vědomosti a dovednosti potřebné v praktickém životě a umožňuje tak získávat matematickou gramotnost. Pro tuto svoji nezastupitelnou roli prolíná celým základním vzděláváním a vytváří předpoklady pro další úspěšné studium.

Vzdělávání klade důraz na důkladné porozumění základním myšlenkovým postupům a pojmům matematiky a jejich vzájemným vztahům. Žáci si postupně osvojují některé pojmy, algoritmy, terminologii, symboliku a způsoby jejich užití.

Vzdělávací obsah vzdělávacího oboru **Matematika a její aplikace** je rozdělen na čtyři tematické okruhy. V tematickém okruhu Čísla a početní operace na prvním stupni, na který navazuje a dále ho prohlubuje na druhém stupni tematický okruh Číslo a proměnná, si žáci osvojují aritmetické operace v jejich třech složkách: dovednost provádět operaci, algoritmické porozumění (proč je operace prováděna předloženým postupem) a významové porozumění (umět operaci propojit s reálnou situací). Učí se získávat číselné údaje měřením, odhadováním, výpočtem a zaokrouhlováním. Seznamují se s pojmem proměnná a s její rolí při matematizaci reálných situací.

V dalším tematickém okruhu Závislosti, vztahy a práce s daty žáci rozpoznávají určité typy změn a závislostí, které jsou projevem běžných jevů reálného světa, a seznamují se s jejich reprezentacemi. Uvědomují si změny a závislosti známých jevů, docházejí k pochopení, že změnou může být růst i pokles a že změna může mít také nulovou hodnotu. Tyto změny a závislosti žáci analyzují z tabulek, diagramů a grafů, v jednoduchých případech je konstruují a vyjadřují matematickým předpisem nebo je podle možností modelují s využitím vhodného počítačového software nebo grafických kalkulátorů. Zkoumání těchto závislostí směřuje k pochopení pojmu funkce.

V tematickém okruhu Geometrie v rovině a v prostoru žáci určují a znázorňují geometrické útvary a geometricky modelují reálné situace, hledají podobnosti a odlišnosti útvarů, které se vyskytují všude kolem nás, uvědomují si vzájemné polohy objektů v rovině (resp. v prostoru), učí se porovnávat, odhadovat, měřit délku, velikost úhlu, obvod a obsah (resp. povrch a objem), zdokonalovat svůj grafický projev. Zkoumání tvaru a prostoru vede žáky k řešení polohových a metrických úloh a problémů, které vycházejí z běžných životních situací.

Důležitou součástí matematického vzdělávání jsou Nestandardní aplikační úlohy a problémy, jejichž řešení může být do značné míry nezávislé na znalostech a dovednostech školské matematiky, ale při němž je nutné uplatnit logické myšlení. Tyto úlohy by měly prolínat všemi tematickými okruhy v průběhu celého základního vzdělávání. Žáci se učí řešit problémové situace a úlohy z běžného života, pochopit a analyzovat problém, utřídit údaje a podmínky, provádět situační náčrty, řešit optimalizační úlohy. Řešení logických úloh, jejichž obtížnost je závislá na míře rozumové vyspělosti žáků, posiluje vědomí žáka ve vlastní schopnosti logického uvažování a může podchytit i ty žáky, kteří jsou v matematice méně úspěšní.

Žáci se učí využívat prostředky výpočetní techniky (především kalkulátory, vhodný počítačový software, určité typy výukových programů) a používat některé další pomůcky, což umožňuje přístup k matematice i žákům, kteří mají nedostatky v numerickém počítání a v rýsovacích technikách. Zdokonalují se rovněž v samostatné a kritické práci se zdroji informací.

Cílové zaměření vzdělávací oblasti

Vzdělávání v dané vzdělávací oblasti směřuje k utváření a rozvíjení klíčových kompetencí tím, že vede žáka k:

- využívání matematických poznatků a dovedností v praktických činnostech – odhady, měření a porovnávání velikostí a vzdáleností, orientace

- rozvíjení paměti žáků prostřednictvím numerických výpočtů a osvojováním si nezbytných matematických vzorců a algoritmů
- rozvíjení kombinatorického a logického myšlení, ke kritickému usuzování a srozumitelné a věcné argumentaci prostřednictvím řešení matematických problémů
- rozvíjení abstraktního a exaktního myšlení osvojováním si a využíváním základních matematických pojmů a vztahů, k poznávání jejich charakteristických vlastností a na základě těchto vlastností k určování a zařazování pojmů
- vytváření zásoby matematických nástrojů (početních operací, algoritmů, metod řešení úloh) a k efektivnímu využívání osvojeného matematického aparátu
- vnímání složitosti reálného světa a jeho porozumění; k rozvíjení zkušenosti s matematickým modelováním (matematizací reálných situací), k vyhodnocování matematického modelu a hranic jeho použití; k poznání, že realita je složitější než její matematický model, že daný model může být vhodný pro různorodé situace a jedna situace může být vyjádřena různými modely
- provádění rozboru problému a plánu řešení, odhadování výsledků, volbě správného postupu k vyřešení problému a vyhodnocování správnosti výsledku vzhledem k podmínkám úlohy nebo problému
- přesnému a stručnému vyjadřování užíváním matematického jazyka včetně symboliky, prováděním rozborů a zápisů při řešení úloh a ke zdokonalování grafického projevu
- rozvíjení spolupráce při řešení problémových a aplikovaných úloh vyjadřujících situace z běžného života a následně k využití získaného řešení v praxi; k poznávání možností matematiky a skutečnosti, že k výsledku lze dospět různými způsoby
- rozvíjení důvěry ve vlastní schopnosti a možnosti při řešení úloh, k soustavné sebekontrolé při každém kroku postupu řešení, k rozvíjení systematičnosti, vytrvalosti a přesnosti, k vytváření dovednosti vyslovovat hypotézy na základě zkušenosti nebo pokusu a k jejich ověřování nebo vyvracení pomocí protipříkladů

5.3 INFORMAČNÍ A KOMUNIKAČNÍ TECHNOLOGIE

Charakteristika vzdělávací oblasti

Vzdělávací oblast **Informační a komunikační technologie** umožňuje všem žákům dosáhnout základní úroveň informační gramotnosti - získat elementární dovednosti v ovládnutí výpočetní techniky a moderních informačních technologií, orientovat se ve světě informací, tvořivě pracovat s informacemi a využívat je při dalším vzdělávání i v praktickém životě. Vzhledem k narůstající potřebě osvojení si základních dovedností práce s výpočetní technikou byla vzdělávací oblast Informační a komunikační technologie zařazena jako povinná součást základního vzdělávání na 1. a 2. stupni. Získané dovednosti jsou v informační společnosti nezbytným předpokladem uplatnění na trhu práce i podmínkou k efektivnímu rozvíjení profesní i zájmové činnosti.

Zvládnutí výpočetní techniky, zejména rychlého vyhledávání a zpracování potřebných informací pomocí internetu a jiných digitálních médií, umožňuje realizovat metodu „učení kdekoli a kdykoliv“, vede k žádoucímu odlehčení paměti při současné možnosti využít mnohonásobně většího počtu dat a informací než dosud, urychluje aktualizaci poznatků a vhodně doplňuje standardní učební texty a pomůcky.

Dovednosti získané ve vzdělávací oblasti Informační a komunikační technologie umožňují žákům aplikovat výpočetní techniku s bohatou škálou vzdělávacího software a informačních zdrojů ve všech vzdělávacích oblastech celého základního vzdělávání. Tato aplikační rovina přesahuje rámec vzdělávacího obsahu vzdělávací oblasti Informační a komunikační technologie, a stává se součástí všech vzdělávacích oblastí základního vzdělávání.

Cílové zaměření vzdělávací oblasti

Vzdělávání v dané vzdělávací oblasti směřuje k utváření a rozvíjení klíčových kompetencí tím, že vede žáka k:

- poznání úlohy informací a informačních činností a k využívání moderních informačních a komunikačních technologií
- porozumění toku informací, počínaje jejich vznikem, uložením na médium, přenosem, zpracováním, vyhledáváním a praktickým využitím
- schopnosti formulovat svůj požadavek a využívat při interakci s počítačem algoritmičké myšlení
- porovnávání informací a poznatků z většího množství alternativních informačních zdrojů, a tím k dosahování větší věrohodnosti vyhledaných informací
- využívání výpočetní techniky, aplikačního i výukového software ke zvýšení efektivity své učební činnosti a racionálnější organizaci práce
- tvořivému využívání softwarových a hardwarových prostředků při prezentaci výsledků své práce
- pochopení funkce výpočetní techniky jako prostředku simulace a modelování přírodních i sociálních jevů a procesů
- respektování práv k duševnímu vlastnictví při využívání SW
- zaujetí odpovědného, etického přístupu k nevhodným obsahům vyskytujících se na internetu či jiných médiích
- šetrné práci s výpočetní technikou

5.4 ČLOVĚK A JEHO SVĚT

Charakteristika vzdělávací oblasti

Vzdělávací oblast **Člověk a jeho svět** je jedinou vzdělávací oblastí RVP ZV, která je koncipována pouze pro 1. stupeň základního vzdělávání. Tato komplexní oblast vymezuje vzdělávací obsah týkající se člověka, rodiny, společnosti, vlasti, přírody, kultury, techniky, zdraví a dalších témat. Uplatňuje pohled do historie i současnosti a směřuje k dovednostem pro praktický život. Svým široce pojatým syntetickým (integrovaným) obsahem spoluutváří povinné základní vzdělávání na 1. stupni.

Vzdělávání v oblasti Člověk a jeho svět rozvíjí poznatky, dovednosti a prvotní zkušenosti žáků získané ve výchově v rodině a v předškolním vzdělávání. Žáci se učí pozorovat a pojmenovávat věci jevy a děje, jejich vzájemné vztahy a souvislosti a utváří se tak jejich prvotní ucelený obraz světa. Poznávají sebe i své nejbližší okolí a postupně se seznamují s místně i časově vzdálenějšími osobami i jevy a se složitějšími ději. Učí se vnímat lidi a vztahy mezi nimi, všimnout si podstatných věcných stránek i krásy lidských výtvarů a přírodních jevů, soustředěně je pozorovat a přemýšlet o nich. Na základě poznání sebe a svých potřeb a porozumění světu kolem sebe se žáci učí vnímat základní vztahy ve společnosti, porozumět soudobému způsobu života, jeho přednostem i problémům, vnímat současnost jako výsledek minulosti a východisko do budoucnosti. Při osvojování poznatků a dovedností ve vzdělávací oblasti Člověk a jeho svět se žáci učí vyjadřovat své myšlenky, poznatky a dojmy, reagovat na myšlenky, názory a podněty jiných.

Podmínkou úspěšného vzdělávání v dané oblasti je vlastní prožitek žáků vycházející z konkrétních nebo modelových situací při osvojování potřebných dovedností, způsobů jednání a rozhodování. K tomu významně přispívá i osobní příklad učitelů. Propojení této vzdělávací oblasti s reálným životem a s praktickou zkušeností žáků se stává velkou pomocí i ve zvládnutí nových životních situací i nové role školáka, pomáhá jim při nalézání jejich postavení mezi vrstevníky a při upevňování pracovních i režimových návyků.

Vzdělávací oblast tak připravuje základy pro specializovanější výuku ve vzdělávacích oblastech *Člověk a společnost*, *Člověk a příroda* a ve vzdělávacím oboru *Výchova ke zdraví*.

Vzdělávací obsah vzdělávacího oboru **Člověk a jeho svět** je členěn do *pěti tematických okruhů*. Propojováním tematických okruhů je možné vytvářet v ŠVP různé varianty vyučovacích předmětů a jejich vzdělávacího obsahu⁹.

V tematickém okruhu *Místo, kde žijeme* se žáci učí na základě poznávání nejbližšího okolí, vztahů a souvislostí v něm chápat organizaci života v rodině, ve škole, v obci, ve společnosti. Učí se do tohoto každodenního života vstupovat s vlastní aktivitou a představami, hledat nové i zajímavé věci a bezpečně se v tomto světě pohybovat. Důraz je kladen na dopravní výchovu, praktické poznávání místních a regionálních skutečností a na utváření přímých zkušeností žáků. Různé činnosti a úkoly by měly přirozeným způsobem probudit v žácích kladný vztah k místu jejich bydliště, postupně rozvíjet jejich národní cítění a vztah k naší zemi.

V tematickém okruhu *Lidé kolem nás* si žáci postupně osvojují a upevňují základy vhodného chování a jednání mezi lidmi, uvědomují si význam a podstatu tolerance, pomoci a solidarity mezi lidmi, vzájemné úcty, snášenlivosti a rovného postavení mužů a žen. Poznávají, jak se lidé sdružují, baví, jakou vytvářejí kulturu. Seznamují se se základními právy a povinnostmi, ale i s problémy, které provázejí soužití lidí, celou společnost nebo i svět (globální problémy). Celý tematický okruh tak směřuje k prvotním poznatkům a dovednostem budoucího občana demokratického státu.

V tematickém okruhu *Lidé a čas* se žáci učí orientovat v dějích a v čase. Poznávají, jak a proč se čas měří, jak události postupují v čase a utvářejí historii věcí a dějů. Učí se poznávat, jak se život

a věci vyvíjejí a jakým změnám podléhají v čase. V tematickém okruhu se vychází od nejznámějších událostí v rodině, obci a regionu a postupuje se k nejdůležitějším okamžikům v historii naší země. Podstatou tematického okruhu je vyvolat u žáků zájem o minulost, o kulturní bohatství regionu i celé země. Proto je důležité, aby žáci mohli samostatně vyhledávat, získávat a zkoumat informace z dostupných zdrojů, především pak od členů své rodiny i od lidí v nejbližším okolí, aby mohli společně navštěvovat památky, sbírky regionálních i specializovaných muzeí, veřejnou knihovnu atd.

V tematickém okruhu *Rozmanitost přírody* žáci poznávají Zemi jako planetu sluneční soustavy, kde vznikl a rozvíjí se život. Poznávají velkou rozmanitost i proměnlivost živé i neživé přírody naší vlasti. Jsou vedeni k tomu, aby si uvědomili, že Země a život na ní tvoří jeden nedílný celek, ve kterém jsou všechny hlavní děje ve vzájemném souladu a rovnováze, kterou může člověk snadno narušit a velmi obtížně obnovovat. Na základě praktického poznávání okolní krajiny a dalších informací se žáci učí hledat důkazy o proměnách přírody, učí se využívat a hodnotit svá pozorování a záznamy, sledovat vliv lidské činnosti na přírodu, hledat možnosti, jak ve svém věku přispět k ochraně přírody, zlepšení životního prostředí a k trvale udržitelnému rozvoji.

V tematickém okruhu *Člověk a jeho zdraví* žáci poznávají především sebe na základě poznávání člověka jako živé bytosti, která má své biologické a fyziologické funkce a potřeby. Poznávají, jak se člověk vyvíjí a mění od narození do dospělosti, co je pro člověka vhodné a nevhodné z hlediska denního režimu, hygieny, výživy, mezilidských vztahů atd. Získávají základní poučení o zdraví a nemocech, o zdravotní prevenci i první pomoci a o bezpečném chování v různých životních situacích, včetně mimořádných událostí, které ohrožují zdraví jedinců i celých skupin obyvatel. Žáci si postupně uvědomují, jakou odpovědnost má každý člověk za své zdraví a bezpečnost i za zdraví jiných lidí. Žáci docházejí k poznání, že zdraví je nejcennější hodnota v životě člověka. Potřebné vědomosti a dovednosti získávají tím, že pozorují názorné pomůcky, sledují konkrétní situace, hrají určené role a řeší modelové situace.

Cílové zaměření vzdělávací oblasti

Vzdělávání v dané vzdělávací oblasti směřuje k utváření a rozvíjení klíčových kompetencí tím, že vede žáka k:

- utváření pracovních návyků v jednoduché samostatné i týmové činnosti
- orientaci ve světě informací a k časovému a místnímu propojování historických, zeměpisných a kulturních informací
- rozšiřování slovní zásoby v osvojených tématech, k pojmenování pozorovaných skutečností a k jejich zachycení ve vlastních projevech, názorech a výtvorech
- poznávání a chápání rozdílů mezi lidmi, ke kulturnímu a tolerantnímu chování a jednání na základě společně vytvořených a přijatých nebo obecně uplatňovaných pravidel soužití, k plnění povinností a společných úkolů
- samostatnému a sebevědomému vystupování a jednání, k efektivní, bezproblémové a bezkonfliktní komunikaci i v méně běžných situacích, k poznávání a ovlivňování své jedinečnosti (možností a limitů)
- utváření ohleduplného vztahu k přírodě i kulturním výtvorům a k hledání možností aktivního uplatnění při jejich ochraně
- přirozenému vyjadřování pozitivních citů ve vztahu k sobě i okolnímu prostředí
- objevování a poznávání všeho, co jej zajímá, co se mu líbí a v čem by v budoucnu mohl uspět
- poznávání podstaty zdraví i příčin nemocí, k upevňování preventivního chování, účelného rozhodování a jednání v různých situacích ohrožení vlastního zdraví a bezpečnosti i zdraví a bezpečnosti druhých

5.5 ČLOVĚK A SPOLEČNOST

Charakteristika vzdělávací oblasti

Vzdělávací oblast **Člověk a společnost** v základním vzdělávání vybavuje žáka znalostmi a dovednostmi potřebnými pro jeho aktivní zapojení do života demokratické společnosti. Vzdělávání směřuje k tomu, aby žáci poznali dějinné, sociální a kulturně historické aspekty života lidí v jejich rozmanitosti, proměnlivosti a ve vzájemných souvislostech. Seznamuje žáky s vývojem společnosti a s důležitými společenskými jevy a procesy, které se promítají do každodenního života a mají vliv na utváření společenského klimatu. Zaměřuje se na utváření pozitivních občanských postojů, rozvíjí vědomí příslušnosti k evropskému civilizačnímu a kulturnímu okruhu a podporuje přijetí hodnot, na nichž je současná demokratická Evropa budována. Důležitou součástí vzdělávání v dané vzdělávací oblasti je prevence rasistických, xenofobních a extrémistických postojů, výchova k toleranci a respektování lidských práv, k rovnosti mužů a žen a výchova k úctě k přírodnímu a kulturnímu prostředí i k ochraně uměleckých a kulturních hodnot.

Ve vzdělávací oblasti Člověk a společnost se u žáků formují dovednosti a postoje důležité pro aktivní využívání poznatků o společnosti a mezilidských vztazích v občanském životě. Žáci se učí rozpoznávat a formulovat společenské problémy v minulosti i současnosti, zjišťovat a zpracovávat informace nutné pro jejich řešení, nacházet řešení a vyvozovat závěry, reflektovat je a aplikovat v reálných životních situacích.

Vzdělávací oblast Člověk a společnost zahrnuje vzdělávací obory **Dějepis a Výchova k občanství**. Ve svém vzdělávacím obsahu navazuje přímo na vzdělávací oblast Člověk a jeho svět. Přesahy dané vzdělávací oblasti se promítají i do jiných vzdělávacích oblastí a do celého života školy a mají přímou vazbu zejména na společenskovědní část vzdělávacího oboru *Zeměpis*, který je v zájmu zachování jeho celistvosti umístěn ve vzdělávací oblasti Člověk a příroda.

Vzdělávací obor **Dějepis** přináší základní poznatky o konání člověka v minulosti. Jeho hlavním posláním je kultivace historického vědomí jedince a uchování kontinuity historické paměti, především ve smyslu předávání historické zkušenosti. Důležité je zejména poznávání dějů, skutků a jevů, které zásadním způsobem ovlivnily vývoj společnosti a promítly se do obrazu naší současnosti. Důraz je kladen především na dějiny 19. a 20. století, kde leží kořeny většiny současných společenských jevů. Významně se uplatňuje zřetel k základním hodnotám evropské civilizace. Podstatné je rozvíjet takové časové a prostorové představy i empatie, které umožňují žákům lépe proniknout k pochopení historických jevů a dějů. Žáci jsou vedeni k poznání, že historie není jen uzavřenou minulostí ani shlukem faktů a definitivních závěrů, ale je kladením otázek, jimiž se současnost prostřednictvím minulosti ptá po svém vlastním charakteru a své možné budoucnosti. Obecné historické problémy jsou konkretizovány prostřednictvím zařazování dějin regionu i dějin místních.

Vzdělávací obor **Výchova k občanství** se zaměřuje na vytváření kvalit, které souvisejí s orientací žáků v sociální realitě a s jejich začleňováním do různých společenských vztahů a vazeb. Otevírá cestu k realistickému sebepoznání a poznávání osobnosti druhých lidí a k pochopení vlastního jednání i jednání druhých lidí v kontextu různých životních situací. Seznamuje žáky se vztahy v rodině a širších společenstvích, s hospodářským životem, činností důležitých politických institucí a orgánů a s možnými způsoby zapojení jednotlivců do občanského života. Učí žáky respektovat a uplatňovat mravní principy a pravidla společenského soužití a přebírat odpovědnost za vlastní názory, chování a jednání i jejich důsledky. Rozvíjí občanské a právní vědomí žáků, posiluje smysl jednotlivců pro osobní i občanskou odpovědnost a motivuje žáky k aktivní účasti na životě demokratické společnosti.

Cílové zaměření vzdělávací oblasti

Vzdělávání v dané vzdělávací oblasti směřuje k utváření a rozvíjení klíčových kompetencí tím, že vede žáka k:

- rozvíjení zájmu o současnost a minulost vlastního národa i jiných kulturních společností, utváření a upevňování vědomí příslušnosti k evropské kultuře
- odhalování kořenů společenských jevů, dějů a změn, promýšlení jejich souvislostí a vzájemné podmíněnosti v reálném a historickém čase
- hledání paralel mezi minulými a současnými událostmi a jejich porovnávání s obdobnými či odlišnými jevy a procesy v evropském a celosvětovém měřítku
- utváření pozitivního hodnotového systému opřeneho o historickou zkušenost
- rozlišování mýtů a skutečností, rozpoznávání projevů a příčin subjektivního výběru a hodnocení faktů i ke snaze o objektivní posouzení společenských jevů současnosti i minulosti
- vytváření schopnosti využívat jako zdroj informací různorodé verbální i neverbální texty společenského a společenskovedního charakteru
- rozvíjení orientace v mnohotvárnosti historických, sociokulturních, etických, politických, právních a ekonomických faktů tvořících rámec každodenního života; k poznávání a posuzování každodenních situací a událostí ve vzájemných vazbách a širších souvislostech včetně souvislostí mezinárodních a globálních
- úctě k vlastnímu národu i k jiným národům a etnikům; k rozvíjení respektu ke kulturním či jiným odlišnostem (zvláštnostem) lidí, skupin i různých společností
- získávání orientace v aktuálním dění v ČR, EU a ve světě, k rozvíjení zájmu o veřejné záležitosti
- utváření vědomí vlastní identity a identity druhých lidí, k rozvíjení realistického sebepoznávání a sebehodnocení, k akceptování vlastní osobnosti i osobnosti druhých lidí
- utváření pozitivních vztahů k opačnému pohlaví v prostředí školy i mimo školu, k rozpoznávání stereotypního nahlížení na postavení muže a ženy v rodině, v zaměstnání i v politickém životě, k vnímání předsudků v nazírání na roli žen ve společnosti
- rozpoznávání názorů a postojů ohrožujících lidskou důstojnost nebo odporujících základním principům demokratického soužití; ke zvyšování odolnosti vůči myšlenkové manipulaci
- uplatňování vhodných prostředků komunikace k vyjadřování vlastních myšlenek, citů, názorů a postojů, k zaujímání a obhajování vlastních postojů a k přiměřenému obhajování svých práv

5.6 ČLOVĚK A PŘÍRODA

Charakteristika vzdělávací oblasti

Vzdělávací oblast **Člověk a příroda** zahrnuje okruh problémů spojených se zkoumáním přírody. Poskytuje žákům prostředky a metody pro hlubší porozumění přírodním faktům a jejich zákonitostem. Dává jim tím i potřebný základ pro lepší pochopení a využívání současných technologií a pomáhá jim lépe se orientovat v běžném životě.

V této vzdělávací oblasti dostávají žáci příležitost poznávat přírodu jako systém, jehož součásti jsou vzájemně propojeny, působí na sebe a ovlivňují se. Na takovém poznání je založeno i pochopení důležitosti udržování přírodní rovnováhy pro existenci živých soustav, včetně člověka. Vzdělávací oblast také významně podporuje vytváření otevřeného myšlení (přístupného alternativním názorům), kritického myšlení a logického uvažování.

Vzdělávací obory vzdělávací oblasti Člověk a příroda, jimiž jsou **Fyzika, Chemie, Přírodopis a Zeměpis**, svým činnostním a badatelským charakterem výuky umožňují žákům hlouběji porozumět zákonitostem přírodních procesů, a tím si uvědomovat i užitečnost přírodovědných poznatků a jejich aplikací v praktickém životě. Zvláště významné je, že při studiu přírody specifickými poznávacími metodami si žáci osvojují i důležité dovednosti. Jedná se především o rozvíjení dovednosti soustavně, objektivně a spolehlivě pozorovat, experimentovat a měřit, vytvářet a ověřovat hypotézy o podstatě pozorovaných přírodních jevů, analyzovat výsledky tohoto ověřování a vyvozovat z nich závěry. Žáci se tak učí zkoumat příčiny přírodních procesů, souvislosti či vztahy mezi nimi, klást si otázky (Jak? Proč? Co se stane, jestliže?) a hledat na ně odpovědi, vysvětlovat pozorované jevy, hledat a řešit poznávací nebo praktické problémy, využívat poznání zákonitostí přírodních procesů pro jejich předvídání či ovlivňování.

Ve výše zmíněných vzdělávacích oborech žáci postupně poznávají složitost a mnohotvárnost skutečností, podstatné souvislosti mezi stavem přírody a lidskou činností, především pak závislost člověka na přírodních zdrojích a vlivy lidské činnosti na stav životního prostředí a na lidské zdraví. Učí se zkoumat změny probíhající v přírodě, odhalovat příčiny a následky ovlivňování důležitých místních i globálních ekosystémů a uvědoměle využívat své přírodovědné poznání ve prospěch ochrany životního prostředí a principů udržitelného rozvoje. Komplexní pohled na vztah mezi člověkem a přírodou, jehož významnou součástí je i uvědomování si pozitivního vlivu přírody na citový život člověka, utváří - spolu s fyzikálním, chemickým a přírodopisným vzděláváním - také vzdělávání zeměpisné, které navíc umožňuje žákům postupně odhalovat souvislosti přírodních podmínek a života lidí i jejich společenství v blízkém okolí, v regionech, na celém území ČR, v Evropě i ve světě.

Vzdělávací obsah vzdělávacího oboru Zeměpis, který má přírodovědný i společenskovední charakter, je, v zájmu zachování celistvosti oboru, umístěn celý v této vzdělávací oblasti.

Vzdělávací oblast Člověk a příroda navazuje na vzdělávací oblast Člověk a jeho svět, která na elementární úrovni přibližuje přírodovědné poznávání žákům 1. stupně základního vzdělávání, a kooperuje především se vzdělávacími oblastmi Matematika a její aplikace, Člověk a společnost, Člověk a zdraví a Člověk a svět práce a přirozeně i s dalšími vzdělávacími oblastmi.

Cílové zaměření vzdělávací oblasti

Vzdělávání v dané vzdělávací oblasti směřuje k utváření a rozvíjení klíčových kompetencí tím, že vede žáka k:

- zkoumání přírodních faktů a jejich souvislostí s využitím různých empirických metod poznávání (pozorování, měření, experiment) i různých metod racionálního uvažování
- potřebě klást si otázky o průběhu a příčinách různých přírodních procesů, správně tyto otázky formulovat a hledat na ně adekvátní odpovědi
- způsobu myšlení, které vyžaduje ověřování vyslovovaných domněnek o přírodních faktech více nezávislými způsoby

- posuzování důležitosti, spolehlivosti a správnosti získaných přírodovědných dat pro potvrzení nebo vyvrácení vyslovovaných hypotéz či závěrů
- zapojování do aktivit směřujících k šetrnému chování k přírodním systémům, ke svému zdraví i zdraví ostatních lidí
- porozumění souvislostem mezi činnostmi lidí a stavem přírodního a životního prostředí
- uvažování a jednání, která preferují co nejefektivnější využívání zdrojů energie v praxi, včetně co nejširšího využívání jejich obnovitelných zdrojů, zejména pak slunečního záření, větru, vody a biomasy
- utváření dovedností vhodně se chovat při kontaktu s objekty či situacemi potenciálně či aktuálně ohrožujícími životy, zdraví, majetek nebo životní prostředí lidí

5.7 UMĚNÍ A KULTURA

Charakteristika vzdělávací oblasti

Vzdělávací oblast **Umění a kultura** umožňuje žákům jiné než pouze racionální poznávání světa a odráží nezastupitelnou součást lidské existence – umění a kulturu. Kulturu, jako procesy i výsledky duchovní činnosti, umožňující chápat kontinuitu proměn historické zkušenosti, v níž dochází k socializaci jedince a jeho projekci do společenské existence; i jako neoddelitelnou součást každodenního života (kultura chování, oblékání, cestování, práce). Umění, jako proces specifického poznání a dorozumívání, v němž vznikají informace o vnějším a vnitřním světě a jeho vzájemné provázanosti, které nelze formulovat a sdělovat jinými než uměleckými prostředky.

Vzdělávání v této oblasti přináší umělecké osvojování světa, tj. osvojování s estetickým účinkem. V procesu uměleckého osvojování světa dochází k rozvíjení specifického citění, tvořivosti, vnímavosti jedince k uměleckému dílu a jeho prostřednictvím k sobě samému i k okolnímu světu. Součástí tohoto procesu je hledání a nalézání vazeb mezi druhy umění na základě společných témat, schopnosti vcítit se do kulturních potřeb ostatních lidí a jimi vytvořených hodnot a přistupovat k nim s vědomím osobní účasti. V tvořivých činnostech jsou rozvíjeny schopnosti nonverbálního vyjadřování prostřednictvím tónu a zvuku, linie, bodu, tvaru, barvy, gesta, mimiky atp.

V etapě základního vzdělávání je oblast Umění a kultura zastoupena vzdělávacími obory **Hudební výchova a Výtvarná výchova**. Vzdělávací oblast lze rozšířit o doplňující vzdělávací obor *Dramatická výchova*, který je možno na úrovni školního vzdělávacího programu realizovat formou samostatného vyučovacího předmětu, projektu, kurzu apod. (viz kapitola 5.10)

Na 1. stupni základního vzdělávání se žáci seznamují prostřednictvím činností s výrazovými prostředky a s jazykem hudebního a výtvarného umění, ale také umění dramatického a literárního. S nimi se učí tvořivě pracovat, užívat je jako prostředků pro sebevyjádření. Poznávají zákonitosti tvorby, seznamují se s vybranými uměleckými díly, učí se je vzhledem ke svým zkušenostem chápat a výpovědi sdělované uměleckým dílem rozpoznávat a interpretovat.

S přechodem na 2. stupeň základního vzdělávání se otevírá cesta širšímu nazírání na kulturu a umění. Připomínají se historické souvislosti a společenské kontexty ovlivňující umění a kulturu. Inspirací k činnostem se stávají také díla literární a dramatická (divadlo, film), tvorba multimediální i samotné znakové systémy. Nalézání vztahů mezi jednotlivými druhy umění a uplatňování **různorodosti výrazových prostředků při hledání variant řešení společně zvolených témat umožňují projekty**. Ty otevírají společný prostor pro získání dovedností a poznatků překračujících rámec jednotlivých oborů a přispívají tak k osobitějšímu a originálnějšímu sebevyjádření i hlubšímu porozumění uměleckému dílu.

Hudební výchova vede žáka prostřednictvím *vokálních, instrumentálních, hudebně pohybových a poslechové činnosti* k porozumění hudebnímu umění, k aktivnímu vnímání hudby a zpěvu a jejich využívání jako svébytného prostředku komunikace. V etapě základního vzdělávání se tyto hudební činnosti stávají v rovině produkce, recepce a reflexe *obsahovými doménami* hudební výchovy.

Hudební činnosti jako činnosti vzájemně se propojující, ovlivňující a doplňující rozvíjejí ve svém komplexu celkovou osobnost žáka, především však vedou k rozvoji jeho hudebnosti – jeho hudebních schopností, jež se následně projevují individuálními hudebními dovednostmi – sluchovými, rytmickými, pěveckými, intonačními, instrumentálními, hudebně pohybovými, hudebně tvořivými a poslechovémi.

Prostřednictvím těchto činností žák může uplatnit svůj individuální hlasový potenciál při sólovém, skupinovém i sborovém zpěvu, své individuální instrumentální dovednosti při souborové hře a doprovodu zpěvního projevu, své pohybové dovednosti při tanci a pohybovém doprovodu hudby a v neposlední řadě je mu dána příležitost „interpretovat“ hudbu podle svého individuálního zájmu a zaměření.

Obsahem *Vokálních činností* je práce s hlasem, při níž dochází ke kultivaci pěveckého i mluvního projevu v souvislosti s uplatňováním a posilováním správných pěveckých návyků.

Obsahem *Instrumentálních činností* je hra na hudební nástroje a jejich využití při hudební reprodukci i produkci.

Obsahem *Hudebně pohybových činností* je ztvárnění hudby a reagování na ni pomocí pohybu, tance a gest.

Obsahem *Poslechových činností* je aktivní vnímání (percepce) znějící hudby, při níž žák poznává hudbu ve všech jejích žánrových, stylových i funkčních podobách, učí se hudbu analyzovat a interpretovat.

Výtvarná výchova pracuje s vizuálně obraznými znakovými systémy, které jsou nezastupitelným nástrojem poznávání a prožívání lidské existence. Tvořivý přístup k práci s nimi při tvorbě, vnímání a interpretaci vychází zejména z porovnávání dosavadní a aktuální zkušenosti žáka a umožňuje mu uplatňovat osobně jedinečné pocity a prožitky.

- Výtvarná výchova přistupuje k vizuálně obraznému vyjádření (a to jak samostatně vytvořenému, tak přejetému) nikoliv jako k pouhému přenosu reality, ale jako k prostředku, který se podílí na způsobu jejího přijímání a zapojování do procesu komunikace.

V etapě základního vzdělávání je výtvarná výchova postavena na tvůrčích činnostech – tvorbě, vnímání a interpretaci. Tyto činnosti umožňují rozvíjet a uplatnit vlastní vnímání, citění, myšlení, prožívání, představivost, fantazii, intuici a invenci. K jejich realizaci nabízí výtvarná výchova vizuálně obrazné prostředky (dále jen prostředky) nejen tradiční a ověřené, ale i nově vznikající v současném výtvarném umění a v obrazových médiích. Tvůrčími činnostmi (rozvíjením smyslové citlivosti, uplatňováním subjektivity a ověřováním komunikačních účinků) založenými na experimentování je žák veden k odvaze a chuti uplatnit osobně jedinečné pocity a prožitky a zapojit se na své odpovídající úrovni do procesu tvorby a komunikace.

Obsahem Rozvíjení smyslové citlivosti jsou činnosti, které umožňují žákovi rozvíjet schopnost rozeznávat podíl jednotlivých smyslů na vnímání reality a uvědomovat si vliv této zkušenosti na výběr a uplatnění vhodných prostředků pro její vyjádření.

Obsahem Uplatňování subjektivity jsou činnosti, které vedou žáka k uvědomování si a uplatňování vlastních zkušeností při tvorbě, vnímání a interpretaci vizuálně obrazných vyjádření.

Obsahem Ověřování komunikačních účinků jsou činnosti, které umožňují žákovi utváření obsahu vizuálně obrazných vyjádření v procesu komunikace a hledání nových i neobvyklých možností pro uplatnění výsledků vlastní tvorby, děl výtvarného umění i děl dalších obrazových médií.

Cílové zaměření vzdělávací oblasti

Vzdělávání v dané vzdělávací oblasti směřuje k utváření a rozvíjení klíčových kompetencí tím, že vede žáka k:

- pochopení umění jako specifického způsobu poznání a k užívání jazyka umění jako svébytného prostředku komunikace
- chápání umění a kultury v jejich vzájemné provázanosti jako neoddelitelné součásti lidské existence; k učení se prostřednictvím vlastní tvorby opírající se o subjektivně jedinečné vnímání, citění, prožívání a představy; k rozvíjení tvůrčího potenciálu, kultivování projevů a potřeb a k utváření hierarchie hodnot
- spoluvytváření vstřícné a podnětné atmosféry pro tvorbu, pochopení a poznání uměleckých hodnot v širších sociálních a kulturních souvislostech, k tolerantnímu přístupu k různorodým kulturním hodnotám současnosti a minulosti i kulturním projevům a potřebám různorodých skupin, národů a národností
- uvědomování si sebe samého jako svobodného jedince; k tvořivému přístupu ke světu, k možnosti aktivního překonávání životních stereotypů a k obohacování emocionálního života
- zaujímání osobní účasti v procesu tvorby a k chápání procesu tvorby jako způsobu nalézání a vyjadřování osobních prožitků i postojů k jevům a vztahům v mnohotvárném světě

5.8 ČLOVĚK A ZDRAVÍ

Charakteristika vzdělávací oblasti

Zdraví člověka je chápáno jako vyvážený stav tělesné, duševní a sociální pohody. Je utvářeno a ovlivňováno mnoha aspekty, jako je styl života, zdravotně preventivní chování, kvalita mezilidských vztahů, kvalita životního prostředí, bezpečí člověka atd. Protože je zdraví základním předpokladem pro aktivní a spokojený život a pro optimální pracovní výkonnost, stává se poznávání a praktické ovlivňování rozvoje a ochrany zdraví jednou z priorit základního vzdělávání.

Vzdělávací oblast **Člověk a zdraví** přináší základní podněty pro ovlivňování zdraví (poznatky, činnosti, způsoby chování), s nimiž se žáci seznamují, učí se je využívat a aplikovat ve svém životě. Vzdělávání v této vzdělávací oblasti směřuje především k tomu, aby žáci poznávali sami sebe jako živé bytosti, aby pochopili hodnotu zdraví, smysl zdravotní prevence i hloubku problémů spojených s nemocí či jiným poškozením zdraví. Žáci se seznamují s různým nebezpečím, které ohrožuje zdraví v běžných i mimořádných situacích, osvojují si dovednosti a způsoby chování (rozhodování), které vedou k zachování či posílení zdraví, a získávají potřebnou míru odpovědnosti za zdraví vlastní i zdraví jiných. Jde tedy z velké části o poznávání zásadních životních hodnot, o postupné utváření postojů k nim a o aktivní jednání v souladu s nimi. Naplnění těchto záměrů je v základním vzdělávání nutné postavit na účinné motivaci a na činnostech a situacích posilujících zájem žáků o problematiku zdraví.

Při realizaci této vzdělávací oblasti je třeba klást důraz především na praktické dovednosti a jejich aplikace v modelových situacích i v každodenním životě školy. Proto je velmi důležité, aby celý život školy byl ve shodě s tím, co se žáci o zdraví učí a co z pohledu zdraví potřebují. Zpočátku musí být vzdělávání silně ovlivněno kladným osobním příkladem učitele, jeho všestrannou pomocí a celkovou příznivou atmosférou ve škole. Později přistupuje důraz i na větší samostatnost a odpovědnost žáků v jednání, rozhodování a činnostech souvisejících se zdravím. Takto chápané vzdělávání je základem pro vytváření aktivních přístupů žáků k rozvoji i ochraně zdraví.

Vzdělávací oblast Člověk a zdraví je vymezena a realizována v souladu s věkem žáků ve vzdělávacích oborech **Výchova ke zdraví** a **Tělesná výchova**, do níž je zahrnuta i zdravotní tělesná výchova. Vzdělávací obsah oblasti Člověk a zdraví prolíná do ostatních vzdělávacích oblastí, které jej obohacují nebo využívají (aplikují), a do života školy.

Vzdělávací obor **Výchova ke zdraví** přináší základní poznání o člověku v souvislosti s preventivní ochranou jeho zdraví. Učí žáky aktivně rozvíjet a chránit zdraví v propojení všech jeho složek (sociální, psychické a fyzické) a být za ně odpovědný. Svým vzdělávacím obsahem bezprostředně navazuje na obsah vzdělávací oblasti Člověk a jeho svět. Žáci si upevňují hygienické, stravovací, pracovní i jiné zdravotně preventivní návyky, rozvíjejí dovednosti odmítat škodlivé látky, předcházet úrazům a čelit vlastnímu ohrožení v každodenních i mimořádných situacích. Rozšiřují a prohlubují si poznatky o rodině, škole a společenství vrstevníků, o přírodě, člověku i vztazích mezi lidmi a učí se tak dívat se na vlastní činnosti z hlediska zdravotních potřeb a životních perspektiv dospívajícího jedince a rozhodovat se ve prospěch zdraví. Vzhledem k individuálnímu i sociálnímu rozměru zdraví je vzdělávací obor Výchova ke zdraví velmi úzce propojen s průřezovým tématem Osobnostní a sociální výchova.

Vzdělávací obor **Tělesná výchova** jako součást komplexnějšího vzdělávání žáků v problematice zdraví směřuje na jedné straně k poznání vlastních pohybových možností a zájmů, na druhé straně k poznávání účinků konkrétních pohybových činností na tělesnou zdatnost, duševní a sociální pohodu. Pohybové vzdělávání postupuje od spontánní pohybové činnosti žáků k činnosti řízené a výběrové, jejímž smyslem je schopnost samostatně ohodnotit úroveň své zdatnosti a řadit do denního režimu pohybové činnosti pro uspokojování vlastních pohybových potřeb i zájmů, pro optimální rozvoj zdatnosti a výkonnosti, pro regeneraci sil a kompenzaci různého zatížení, pro podporu zdraví a ochranu života. Předpokladem pro osvojování pohybových dovedností je v základním vzdělávání žáků prožitky z pohybu a z komunikace při pohybu, dobře zvládnutá dovednost pak zpětně kvalitu jeho prožitku umocňuje.

Charakteristické pro pohybové vzdělávání je rozpoznávání a rozvíjení pohybového nadání, které předpokládá diferenciaci činností i hodnocení výkonů žáků. Neméně důležité je odhalování zdravotních oslabení žáků a jejich korekce v běžných i specifických formách pohybového učení – v povinné tělesné výchově, případně ve zdravotní tělesné výchově. Proto se nedílnou součástí tělesné výchovy stávají korektivní a speciální vyrovnávací cvičení, která jsou podle potřeby preventivně využívána v hodinách tělesné výchovy pro všechny žáky nebo jsou zadávána žákům se zdravotním oslabením místo činností, které jsou kontraindikací jejich oslabení.

Školám se současně doporučuje vyrovnávat pohybový deficit žáků III. (příp. II.) zdravotní skupiny a jejich potřebu korektivních cvičení zařazováním povinného či volitelného předmětu, jehož obsah vychází z tematického okruhu Zdravotní tělesná výchova (jako adekvátní náhradu povinné tělesné výchovy nebo jako rozšíření pohybové nabídky). Tato nabídka vychází ze situace v moderní společnosti, která v mnohém život usnadňuje, ale paradoxně tím vyvolává už v dětském věku četná zdravotní oslabení, která je nutné napravovat a korigovat (z nedostatku intenzivního a vhodně zaměřeného pohybu, z dlouhodobého setrvávání ve statických polohách, z nadměrného příjmu potravy v nevhodné skladbě, z nekvalitního ovzduší, z četných stresových situací, nepříznivých sociálních vztahů atd.). Základní vzdělávání tak reaguje na poznatky lékařů, že zdravotních oslabení v celé populaci přibývá a zdravotně oslabené dítě potřebuje větší množství spontánních i cíleně zaměřených pohybových aktivit než dítě zdravé. Účast ve zdravotní tělesné výchově vede žáky k poznání charakteru jejich zdravotního oslabení i míry a rozsahu omezení některých činností. Současně předkládá konkrétní způsoby ovlivňování zdravotních oslabení (speciální cvičení, všestranně zaměřené pohybové činnosti, relaxační techniky, plavání atd.) a jejich zařazování do denního režimu žáků.

Cílové zaměření vzdělávací oblasti

Vzdělávání v této vzdělávací oblasti směřuje k utváření a rozvíjení klíčových kompetencí žáků tím, že vede žáky k:

- poznávání zdraví jako nejdůležitější životní hodnoty
- pochopení zdraví jako vyváženého stavu tělesné, duševní i sociální pohody a k vnímání radostných prožitků z činností podpořených pohybem, příjemným prostředím a atmosférou příznivých vztahů
- poznávání člověka jako biologického jedince závislého v jednotlivých etapách života na způsobu vlastního jednání a rozhodování, na úrovni mezilidských vztahů i na kvalitě prostředí
- získávání základní orientace v názorech na to, co je zdravé a co může zdraví prospět, i na to, co zdraví ohrožuje a poškozuje
- využívání osvojených preventivních postupů pro ovlivňování zdraví v denním režimu, k upevnování způsobů rozhodování a jednání v souladu s aktivní podporou zdraví v každé životní situaci i k poznávání a využívání míst souvisejících s preventivní ochranou zdraví
- propojování činností a jednání souvisejících se zdravím a zdravými mezilidskými vztahy se základními etickými a morálními postoji, s volným úsilím atd.
- chápání zdatnosti, dobrého fyzického vzhledu i duševní pohody jako významného předpokladu výběru profesní dráhy, partnerů, společenských činností atd.
- aktivnímu zapojování do činností podporujících zdraví a do propagace zdravotně prospěšných činností ve škole i v obci

5.9 ČLOVĚK A SVĚT PRÁCE

Charakteristika vzdělávací oblasti

Oblast **Člověk a svět práce** postihuje široké spektrum pracovních činností a technologií, vede žáky k získání základních uživatelských dovedností v různých oborech lidské činnosti a přispívá k vytváření životní a profesní orientace žáků.

Koncepce vzdělávací oblasti **Člověk a svět práce** vychází z konkrétních životních situací, v nichž žáci přicházejí do přímého kontaktu s lidskou činností a technikou v jejich rozmanitých podobách a širších souvislostech.

Vzdělávací oblast **Člověk a svět práce** se cíleně zaměřuje na praktické pracovní dovednosti a návyky a doplňuje celé základní vzdělávání o důležitou složku nezbytnou pro uplatnění člověka v dalším životě a ve společnosti. Tím se odlišuje od ostatních vzdělávacích oblastí a je jejich určitou protiváhou. Je založena na tvůrčí myšlenkové spoluúčasti žáků.

Vzdělávací obsah vzdělávacího oboru **Člověk a svět práce** je rozdělen na 1. stupni na čtyři tematické okruhy *Práce s drobným materiálem, Konstrukční činnosti, Pěstitelské práce, Příprava pokrmů*, které jsou pro školu povinné. Na 2. stupni je rozdělen na osm tematických okruhů *Práce s technickými materiály, Design a konstruování, Pěstitelské práce a chovatelství, Provoz a údržba domácnosti, Příprava pokrmů, Práce s laboratorní technikou, Využití digitálních technologií, Svět práce*. Tematické okruhy na 2. stupni tvoří nabídku, z níž tematický okruh *Svět práce* je povinný, a z ostatních školy vybírají podle svých podmínek a pedagogických záměrů minimálně jeden další okruh. Vybrané tematické okruhy je nutné realizovat v plném rozsahu.

Tematický okruh *Svět práce* je povinný pro všechny žáky v plném rozsahu a vzhledem k jeho zaměření na výběr budoucího povolání je vhodné jej řadit do nejvyšších ročníků 2. stupně.

Vzdělávací obsah je realizován na 1. i 2. stupni vzdělávání a je určen všem žákům (tedy chlapcům i dívkám bez rozdílu). Žáci se učí pracovat s různými materiály a osvojují si základní pracovní dovednosti a návyky. Učí se plánovat, organizovat a hodnotit pracovní činnost samostatně i v týmu. Ve všech tematických okruzích jsou žáci soustavně vedeni k dodržování zásad bezpečnosti a hygieny při práci. V závislosti na věku žáků se postupně buduje systém, který žákům poskytuje důležité informace ze sféry výkonu práce a pomáhá jim při odpovědném rozhodování o dalším profesním zaměření. Proto je vhodné zařazovat do vzdělávání žáků co největší počet tematických okruhů.

Cílové zaměření vzdělávací oblasti

Vzdělávání v této vzdělávací oblasti směřuje k utváření a rozvíjení klíčových kompetencí žáků tím, že vede žáky k:

- pozitivnímu vztahu k práci a k odpovědnosti za kvalitu svých i společných výsledků práce
- osvojení základních pracovních dovedností a návyků z různých pracovních oblastí, k organizaci a plánování práce a k používání vhodných nástrojů, nářadí a pomůcek při práci i v běžném životě
- vytrvalosti a soustavnosti při plnění zadaných úkolů, k uplatňování tvořivosti a vlastních nápadů při pracovní činnosti a k vynakládání úsilí na dosažení kvalitního výsledku
- poznání, že technika jako významná součást lidské kultury je vždy úzce spojena s pracovní činností člověka
- autentickému a objektivnímu poznávání okolního světa, k potřebné sebedůvěře, k novému postoji a hodnotám ve vztahu k práci člověka, technice a životnímu prostředí
- chápání práce a pracovní činnosti jako příležitosti k seberealizaci, sebeaktualizaci a k rozvíjení podnikatelského myšlení